MUSIIKKIMATKA
VARHAISIÄN MUSIIKKIKASVATUKSEEN

Evy Karlberg

Opinnäytetyö, syksy 2012
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä, Helsinki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)
+ Lastentarhanopettajan kelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Karlberg, Evy. Musiikkimatka varhaisiän musiikkikasvatukseen. Diak Etelä, Helsinki, syksy 2012, 94s., 3 liitettä.
Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosiaali- ja kasvatusalan suuntautumisvaihtoehto, Sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö eli produktio, joka koostuu Musiikkimatka-produktista ja kirjallisesta raportista. Produktiomuotoisen opinnäytetyön tavoitteena oli suunnitella helposti toteutettavissa olevia musiikkituokioita varhaiskasvatusikäisille lapsille. Tavoitteena oli, että Musiikkimatkan järjestämiseen ei vaadita varhaiskasvattajalta taitoja soittaa mitään instrumenttia. Näiden lähtökohtien kautta Musiikkimatka-materiaalin tarkoituksena on tuottaa lapsille osallistumisen mahdollisuuksia, monipuolisia musiikillisia kokemuksia, iloa ja positiivisia elämyksiä, jotka vaikuttavat lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen suotuisasti.

Musiikkimatka sisältää viisi noin 30 minuutin pituista musiikkituokiota, joissa jokaisessa korostetaan tiettyjä musiikin osatekijöitä. Osatekijät ovat tärkeässä roolissa kaikissa musiikkituokioissa. Musiikkituokioissa on myös erilaisia lapsen maailmaan sopivia teemoja. Työtapoina Musiikkimatkassa käytetään kuuntelemista, laulamista, keho- ja rytmisoittimilla soittamista, tanssia sekä käsileikkejä. Materiaalista on mahdollista poimia yksittäisiä ideoita ja sitä voidaan myös soveltaa sekä muokata. Materiaalia voidaan hyödyntää monenlaisissa tarkoituksissa.

Musiikkimatka on testattu helsinkiläisen Brahenpuiston koulun esi- ja alkuopetusryhmissä. Jokainen musiikkituokio toteutettiin erikseen kahdelle ryhmälle. Lapset ryhmissä olivat iältään 5–8-vuotiaita. Musiikkituokioista kerättiin palautetta havainnoimalla lapsia ja kirjaamalla havainnot tuokioiden jälkeen. Lisäksi lapsilta kerättiin palautetta kappaleiden mieluisuudesta hymy- ja surukasvomerkkien avulla. Musiikkituokioita seurasi 1–2 erityisopettajaa, joilta kerättiin kirjallinen palaute tuokioiden onnistuneisuudesta ja kehittämiskohdista. Palautteiden ja tietoisen havainnoinnin myötä Musiikkimatkan tuokioita on kehitetty, ja ne ovat saavuttaneet nykyisen muotonsa Musiikkimatka-produktissa.

Palaute osoitti, että Musiikkimatkan musiikkituokiot olivat onnistuneita ja sopivia kohderyhmille. Lapset osallistuivat innokkaasti kaikkeen toimintaan ja nauttivat siitä. Produkti osoitti myös sen, ettei kasvattajalla tarvitse olla soittotaitoa musiikkitoiminnan järjestämiseen ja silti materiaali on monipuolinen. Kasvattajan oma into ja monipuoliset suunnitelmat riittävät lasten innostamiseen ja musiikkitoiminnan onnistumiseen.

Asiasanat: Produktio, musiikkikasvatus, musiikkituokio, varhaiskasvatus

ABSTRACT

Karlberg, Evy
Musical journey in early education.
94p., 3 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Autumn 2012.
Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and education. Degree: Bachelor of Social Services.

The objective of this thesis was to produce educational music material for early educators. The material was designed to encourage professional educators to use more musical methods in their educational sessions. The material does not require any expertise of playing instruments from the educator. Children gain musical experiences from these sessions that affect their holistic development.

As for methods, there were five implemented musical sessions of 30 minutes, carefully constructed for children aged 5 to 8. The musical sessions were implemented in Brahenpuiston koulu separately for two different children's groups. By implementing these sessions and gathering feedback, the product was developed further into its final form as a deck of cards of the Musical journey.

The feedback was gathered by observing the children during each musical session. At the end of every session the children had also the opportunity to state their opinions of the favorite and most unpleasant songs. There were also 2 special education teachers observing the implementation and giving a written feedback from every musical session. Results demonstrated that the children enjoyed the Musical journey and they were zealous to participate in the sessions.

Mainly the feedback from the special education teachers showed that the material and its sessions were functional and explicit. The educator does not need any skills of playing instruments and still the material includes a diverse range of methods. The enthusiasm of the educator and versatile designs inspire the children to participate and enjoy the musical experiences. Therefore this may indicate that the material is usable for early educators. The material can be easily edited, developed furthermore or it is also possible to gather only some pieces of the material for use.

Keywords: Early education, educational music material, musical session

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO 6

2 MUSIIKKIKASVATUS 9
2.1 Musiikkikasvatuksen määrittelyä 9
2.2 Musiikin osatekijöitä 11
2.3 Musiikkikasvatuksen työtapoja 12
2.4 Taiteellinen kokeminen ja ilmaisu varhaisiässä 13
2.5 Musiikkikasvatus päivähoidossa sekä esi- ja alkuopetuksessa 14

3 MUSIIKAALISUUS JA 5–8-VUOTIAS LAPSI 18
3.1 Yksilön musikaalisuudesta ja suhteesta musiikkiin 18
3.2 5–8-vuotiaan lapsen kehitys ja valmiudet musiikkitoiminnassa 19

4 MUSIIKKIMATKA BRAHENPUISTON KOULUSSA 22
4.1 Produktin toteutus 22
4.2 Brahenpuiston koulu työelämäyhteistyötahona 23
4.3 Musiikkimatkan muotoutuminen ja ohjaukseen liittyviä suunnitelmia 25
4.4 Musiikkituokioiden sisällöt 30
4.5 Musiikkimatkaa toteuttamassa 32
4.5.1 Ensimmäinen musiikkituokion toteutus 32
4.5.2 Toisen musiikkituokion toteutus 36
4.5.3 Kolmannen musiikkituokion toteutus 39
4.5.4 Neljännen musiikkituokion toteutus 41
4.5.5 Viidennen musiikkituokion toteutus 43

5 MUSIIKKIMATKAN JA PRODUKTION ARVIOINTI 47
5.1 Palautetta ensimmäisestä musiikkituokiosta 47
5.2 Palautetta toisesta musiikkituokiosta 49
5.3 Palautetta kolmannesta musiikkituokiosta 50
5.4 Palautetta neljännestä musiikkituokiosta 52
5.5 Palautetta viidennestä musiikkituokiosta 53
5.6 Produktion arviointi 54
5.7 Produktion eettisyys ja luotettavuus 57

6 POHDINTA 60

LÄHTEET 67

LIITE 1: Palautelomake musiikkituokioista 71

LIITE 2: Musiikkituokiosuunnitelma 73

LIITE 3: Musiikkimatka……..……..... 75

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö on produktio, joka on eräs kehittämispainotteisen opinnäytetyön muoto. Produktiossa tavoitteena on käytännön toiminnan kehittäminen, kuten ohjeistuksien kehittely, toiminnan järjestäminen tai uusien tuotteiden tai palveluiden suunnittelu. Kehittämispainotteisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi. Produktio sisältää tuotteen eli produktin, joka voi olla esimerkiksi työväline käytännön työhön. (Niitamo 2011ab; Vilkka & Airaksinen 2003, 9, 51.)

Produktiomuotoinen opinnäytetyöni käsittelee musiikkikasvatusta varhaiskasvatuksessa. Suomalaisen varhaiskasvatuksen perusta on YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa. Julistuksen 31.:ssä artiklassa annetaan suuntaviivat varhaiskasvatuksen esteettiselle orientaatiolle, johon musiikkikasvatus kuuluu:

> *1. Sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikätasonsa mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin.*
> *2. Sopimusvaltiot kunnioittavat ja edistävät lapsen oikeutta osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään ja kannustavat sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys ja vapaa-ajantoimintoihin.*
> *(Suomen Unicef 1991, 23.)*

Musiikkikasvatus mainitaan valtakunnallisessa Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteissa (2005) taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen kohdassa. Musiikki kuuluu varhaiskasvatuksen esteettiseen orientaatioon, joka on tärkeä osa-alue lapsen kehityksessä. Lisäksi lapsen varhaisiän musiikilliset kokemukset määrittävät lapsen tulevaa suhdetta musiikkiin (vrt. Hongisto-Åberg, Piiroinen-Lindeberg & Mäkinen 1993).

Varhaiskasvattajalla on vastuu päivähoidon taiteellisesta, esteettisestä ja kulttuurisesta kasvatuksesta, jota toteutetaan kuvataiteen, musiikin, käsityön, liikunnan, lastenkirjallisuuden sekä tanssin ja draamakasvatuksen tavoitteellisissa toimintatilanteissa. (Ruokonen & Rusanen 2011, 10.) Musiikkikasvatus on yksi varhaiskasvatuksen suositelluista sisällöistä, mutta sen toteutuminen käytännössä riippuu kasvattajasta. Mikäli kasvattaja

ei koe musiikkia luontaiseksi työtavakseen, lapsen musiikilliset kokemukset kyseisessä kasvuympäristössä voivat jäädä vähiin.

Suomalaisen korkeatasoisen musiikkikasvatuksen ja musiikinopetuksen kääntöpuolena voidaan nähdä se, että ihmiset ajattelevat saamansa musiikkikasvatuksen perusteella, etteivät ymmärrä musiikkia tai osaa laulaa. (Lilja-Viherlampi 2007, 13.) Opinnäytetyöni tavoite oli tuottaa helposti hyödynnettävissä olevaa materiaalia varhaiskasvatushenkilöstölle monipuolisten musiikkituokioiden järjestämiseen. Kun kasvattajalla on helppokäyttöinen materiaalipaketti, jossa ei vaadita juuri muuta kuin halua järjestää lapselle musiikillisia kokemuksia, kynnys musiikkikasvatuksen järjestämiseen voi madaltua.

Mikäli materiaaliaineisto innostaa ja motivoi kasvatushenkilöstöä musiikkitoiminnan järjestämiseen, lapsen musiikillisen kokemisen ja ilmaisun mahdollisuudet varhaiskasvatusympäristössä voivat lisääntyä monipuolisesti. Varhaiskasvatuksessa toteutettava musiikkikasvatus tukee lapsen kokonaiskehitystä ja parantaa lapsen oppimisedellytyksiä (Ruokonen 2009, 22.), joten sen lisääntyminen varhaiskasvatusympäristöissä olisi erittäin suotavaa.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa määrittelen musiikkikasvatusta, lapsen kehitystä ja oppimista sekä koko produktion suunnittelu- ja toteuttamisprosessia. Kehittelemäni produkti, Musiikkimatka-materiaaliaineisto perustuu musiikkikasvatuksen ja lapsen kehityksen teoreettiseen viitekehykseen. Musiikkimatka-materiaali koostuu viidestä tarkoin suunnitellusta noin 30 minuutin pituisesta musiikkituokiosta, jotka on testattu kahdessa eri lapsiryhmässä. Toisessa ryhmässä lapset olivat 5–6-vuotiaita ja toisessa 7–8-vuotiaita.

Tuokioista on kerätty palautetta kahdelta tuokioita seuranneelta erityisopettajalta sekä kirjallisesti että suullisesti (Liite 1). Lapsilta kerättiin palautetta havainnoimalla ja kirjaamalla heidän reaktioitansa ja toimintaansa musiikkituokioissa. (Vrt. Vilkka 2006, 37–45; Toikko & Rantanen 2009,143–144.) Lapsilta selvitettiin myös tuokioiden kappaleiden mielekkyyttä ilo- ja surukasvokuvien avulla. Testauksen, tietoisen havainnoinnin ja kerätyn palautteen ja arviointimateriaalin myötä tuokioita on muokattu nykyiseen muotoonsa ja niistä on koottu Musiikkimatka-materiaalikortisto (Liite 3).

Musiikkimatkan musiikkituokioissa esiintyy eri teemoja, jotka noudattelevat lapselle tuttuja ja kiinnostavia aiheita, kuten ihmiset, eläimet, matkustelu ja liikenne. Tuokioissa toistuu tietty runko, jossa säilyvät samat aloitus- ja loppulaulut. Musiikkimatkalla täytyy ohjaajalla olla mukanaan laulureppu, josta löytyy aina neljä teemaan liittyvää kappaletta. Musiikkituokioiden tarkoituksena on lisätä lapsen musiikillisia kokemuksia ja tuottaa lapselle iloa ja positiivisia elämyksiä musiikin parissa.

Musiikkimatkan työtapoja määrittävät musiikin osatekijät, jotka kulkevat jokaisessa tuokiossa Musiikkimatkan olennaisena ominaisuutena. Neljässä musiikkituokiossa painottuu erikseen tietty musiikin osatekijä jokaisessa kappaleessa. Viimeiseen musiikkituokioon on koottu kertaukseksi jokaisesta aiemmasta tuokiosta eri teemoihin ja osatekijöihin liittyviä kappaleita.

Musiikkimatka on suunniteltu niin, että kasvattaja voi järjestää Musiikkimatkan onnistuneesti lapsiryhmällensä ilman taitoa soittaa instrumentteja. Musiikkimatkalle vaaditaan kasvattajalta ainoastaan innostuneisuutta, hieman rohkeutta laulaa ja vähän etukäteen hankittua materiaalia, johon ohjeita ja vihjeitä löytyy Musiikkimatka-korttipakasta. Musiikkimatkaa on mahdollista muokata omaan tarkoitukseen sopivaksi, siitä voidaan poimia yksittäisiä ideoita ja sitä on mahdollista myös työstää eteenpäin.

Opinnäytetyö koostuu kirjallisesta teoriaosuudesta sekä liitteestä 3 löytyvästä Musiikkimatka-materiaalista. Opinnäytetyössä on pyritty noudattamaan produktiomuotoisen opinnäytetyön rakenteita. Opinnäytetyön teoriaosuudesta ilmenevät produktion tavoitteet, produktion suhde aiheen teoreettiseen viitekehykseen, keskeiset käsitteet, toimintaympäristön ja asiakasryhmän kuvaus, työskentelyprosessin suunnitelma, kuvaus ja arviointi sekä arviointi koko produktiosta. (Vrt. Niitamo 2011b.)

Opinnäytetyön tavoitteena minulle on ollut vahvistaa ammatillisuuttani tulevana sosionomi-lastentarhanopettajana. Opinnäytetyössä tarkoituksenani on ollut toimia eettisesti sekä kasvattajana, ohjaajana ja tutkijana. Opinnäytetyön tavoitteina on ollut edistää kehittävän työotteen omaksumista, ohjausvarmuuden ja teoriatiedon kasvattamista sekä sosionomi (AMK)-tutkinnon kompetenssien vahvistamista. Opinnäytetyön Pohdinta-osiossa käsittelen laajemmin ammatillista kasvuani.

2 MUSIIKKIKASVATUS

2.1 Musiikkikasvatuksen määrittelyä

Musiikkia voidaan pitää tunteiden kielenä, jonka sisällöt voivat toimia tunteiden symboleina ja ilmentäjinä. Ihmiset ymmärtävät musiikkia yli kieli- ja kansallisuusrajojen. Se, että musiikkia käytetään kasvun välineenä, liittää sen sekä psyykkisen että fyysisen terveyden edistämiseen. Näin ollen kasvatuksellinen musiikkitoiminta voidaan nähdä psyykkistä työskentelyä edistävänä ja monenlaisia inhimillisiä ongelmia ehkäisevänä työmuotona. (Rantanen 2010, 172; vrt. Louhivuori 2009, 14–15.) Musiikkikasvatuksen avulla voidaan varhaiskasvatukseen luoda musiikillinen oppimisympäristö, jossa lapsi saa musiikillisia elämyksiä sekä onnistumisen ja oppimisen kokemuksia. Musiikkikasvatus tukee kotien kasvatustehtävää ja se voi tasoittaa yksilöllisellä tavalla erilaisista taustoista johtuvia kokemuseroja. (Ruokonen 2009, 22.)

Musiikki herättää lapsessa emootioita, uusia ideoita ja ajatuksia. Se myös synnyttää lapselle mielikuvitushahmoja. Musiikki mahdollistaa lapselle sävelen ja äänen soinnin kokemisen. Lapsen kiinnostus ja tarve kuunnella musiikkia heräävät kun lapsi laulaa, kuuntelee musiikkia tai pääsee soittamaan. Lapsen ”musiikkikorva”, musiikillinen muisti, ajattelu sekä rytmitaju heräävät ja alkavat harjaantua. Musisointi valmentaa lasta musiikkikulttuuriin. (Tiusanen 2008, 171.)

Varhaisiän musiikkikasvatukseksi katsotaan musiikkileikkikoulutoiminta, päiväkotien ja kerhojen musiikkikasvatus ja alle kouluikäisten soitonopetus tai musisointi kodeissa. Varhaisiän musiikkikasvatuksen ensisijaisena tavoitteena on herättää lapsen rakkaus musiikkiin. Lapselle soveltuvat ja mielekkäät työtavat edistävät musiikin rakkauden syntymistä. Lapsen ensimmäiset musiikilliset virikkeet ja kokemukset jättävät jälkensä elinikäiseen prosessiin, jollainen musiikkikasvatus on. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1993, 9.) Muita musiikkikasvatuksen tavoitteita ovat musiikillisten elämyksien, valmiuksien ja taitojen tarjoaminen. Musiikkikasvatus tukee lisäksi lapsen kaikkia kehitysalueita, kuten emotionaalista, sosiaalista, kognitiivista ja motorista kehitystä. (Ruokonen 2001, 128–129,132–134; Louhivuori 2009, 14–16.).

Sopivilla musiikillisilla työtavoilla tuetaan lapsen kokonaisvaltaista kasvamista ja oppimista musiikin avulla. (Hongisto-Åberg; Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1993, 3, 9.) Musiikillinen oppiminen on prosessi, jossa yhdistyvät ajattelu, tunteminen ja toiminta. Nämä tekijät yhdessä liittyvät lapsen tietoiseen ja tiedostamattomaan kokemusmaailmaan, jolloin ne vaikuttavat koko yksilön kehitykseen. Lapsen spontaani ja luova musiikillinen toiminta viriää ympäristön ollessa musiikillisesti monipuolinen. (Ruokonen 2001, 121.)

Musiikkikasvatuksella voidaan nähdä olevan useita eri merkityksiä ja tehtäviä, jotka ilmentävät musiikkikasvatuksen laaja-alaista arvoa lapsen kasvu- ja kehitysprosessissa. Musiikkikasvatuksen merkitystä voidaan perustella hyöty- ja välinearvojen näkökulmasta tai toisaalta sisäisten ja luontaisten arvojen näkökulmilla. Esimerkkinä hyötyperusteisesta arvosta on se, että musiikkikasvatuksella on kulttuurinen ja sivistyksellinen tehtävä. Suomalainen musiikkikasvatus perustuu suomalaiseen kansanmusiikkiperintöön; sen vaaliminen varmistaa perinnön jatkumon ja säilymisen. Lisäksi lapsen omaan kulttuuriin liittyvät musiikilliset perinteet vahvistavat hänen identiteettiään. Toisaalta taas muiden kulttuurien musiikkia kuunnellessaan lapsen musiikillinen ymmärrys laajenee, mikä liittyy muun muassa suvaitsevaisuuden lisääntymiseen ja sivistyksellisen tiedon hahmottumiseen. (Ruokonen 2001, 121–122.)

Yksi musiikkikasvatuksen hyötyperusta on se, että se vaikuttaa lapsen kokonaispersoonallisuuden kasvuun ja kehitykseen. Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että musiikkikasvatuksella on positiivisia vaikutuksia lapsen kouluvalmiuksiin, kuten keskittymiskykyyn sekä fyysisiin, psyykkisiin, sosiaalisiin ja kielellisiin valmiuksiin. Lisäksi musiikillisia menetelmiä voidaan hyödyntää esimerkiksi eettisen ja uskontokasvatuksen alueilla. Tutkimukset ilmentävät lisäksi musiikilla olevan keskeinen merkitys elämää rikastuttavana ilon ja hyvän mielen lähteenä. (Ruokonen 2001, 122.)

Musiikkikasvatuksen arvoa yhteiskunnallisesta näkökulmasta voidaan perustella myös sillä, että musiikki liittyy moniin nykypäivän työtehtäviin. Musiikillisia taitoja tarvitaan esimerkiksi viestinnän, mainonnan, filmiteollisuuden, esittävän taiteen sekä opetus-, hoito-, ja sosiaalialan ammatteihin. Musiikkikasvatuksen sisäiset arvot koskevat yksilön muusista puolta ja humaanisen kasvun periaatteita. Toiminta, jossa leikin ja musiikilli-

sen aistimisen merkitys on keskeistä, edistää parhaiten lasten oppimisedellytyksiä. Paitsi että musiikin arvoperusta on musiikissa itsessään, musiikki on myös yksilölle väylä tunteiden käsittelemiseen ja itseilmaisuun. (Ruokonen 2001, 122.)

2.2 Musiikin osatekijöitä

Kaikessa toiminnassa, myös musiikissa, on oma rakenteensa ja omat osatekijänsä. Musiikin osatekijät toimivat aina vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Musiikin osatekijöitä ovat muoto, rytmi, tempo, melodia, kesto, sointiväri, harmonia ja dynamiikka. Muoto tarkoittaa musiikin kokonaisrakennetta; kaikella tapahtumisella on oma sisältönsä, järjestyksensä, kestonsa, alkunsa ja loppunsa, eli muotonsa. Musiikin muodon voi kuulla tai sen voi lukea nuottikuvasta. Musiikillisen rungon muodostaa rytmi eli musiikin syke. Rytmin löytäminen helpottaa kaikissa motorisissa tehtävissä, kuten musisoinnissa tai urheilussa. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 23, 25, 33; Kivelä-Taskinen 2008, 45; Ruokonen 2009, 23; Ruokonen 2001, 127–128.)

Musiikki etenee tietyllä nopeudella eli tietyssä tempossa. Tempo voi pysyä samana, se voi hidastua tai nopeutua musiikin luonteen ja sävyn mukaisesti. Toisiaan seuraavat erilaiset sävelet synnyttävät melodian. Sävelet voivat olla lyhyitä tai pitkiä, pysyä samalla korkeudella tai soida eri korkeuksilla. Sävelten ominaisuudet määrittävät melodian. Musiikilla on myös oma kestonsa; se alkaa jostakin ja päättyy johonkin. Musiikissa voi myös olla taukoja, joilla on oma kestonsa. (Hongisto-Åberg ym. 1993. 23, 28; Kivelä-Taskinen 2008, 46–48; Levitin 2010, 22–23; Ruokonen 2009, 23; Ruokonen 2001, 127–128.)

Jokaisella äänellä on oma sointivärinsä eli oma luonteenomainen sointinsa. Ääntä voidaan kuvailla esimerkiksi kirkkaaksi tai tummaksi. Harmonialla tarkoitetaan kokonaisuutta, joka syntyy yhtä aikaa soivista äänistä. Kuoroesitys soi harmonisesti, mutta harmonian muodostaa myös laulun ja säestyksen yhdistelmä. Dynamiikka viittaa äänen voimakkuuteen. Dynaamiset vaihtelut vaikuttavat musiikin tunnelmaan ja jaksottavat sitä. Dynamiikkaa tutkiessa lapsi oppii vastakohtapareja, kuten voimakas-hiljainen tai

painava-kevyt. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 23, 30–31; Kivelä-Taskinen 2008, 48–49; Levitin 2010, 22,24; Ruokonen 2009, 23; Ruokonen 2001, 27–28.)

Kaikki edellä mainitut osatekijät ovat aina yhdessä kuultavissa ja koettavissa musiikissa. Musiikkikasvatuksessa osatekijöitä voidaan erikseen nostaa esiin ja suunnitella musiikkihetkiä esimerkiksi niiden mukaan. Muun muassa tällöin musiikkitoiminnalle voidaan luoda erillisiä opetuksellisia merkityksiä. Tämän produktion Musiikkimatkan musiikkituokioissa musiikin osatekijät ovat tärkeässä roolissa tuokioiden sisältöjen ja Musiikkimatkan yksilöllisyyden kannalta. Musiikkituokioissa on erikseen nostettu esiin musiikin rytmi, tempo, harmonia ja dynamiikka. Luvusta 4 ”Musiikkimatka Brahenpuiston koulussa” sekä Musiikkimatka-produktista (Liite 3) löytyy vinkkejä osatekijöiden hyödyntämiseen ja korostamiseen varhaisiän musiikkitoiminnassa.

2.3 Musiikkikasvatuksen työtapoja

Musiikkitoimintaa eli musisointia voidaan toteuttaa eri työtapojen kautta ja niitä yhdistelemällä. Kaikki musiikilliseen ilmaisuun liittyvä aktiivinen toiminta on musisointia. Lapsen ikä ei välttämättä määritä sitä, mikä ja minkälaiset työtavat ovat oppimisprosessissa ajankohtaisia. Myös lapsen aiemmat oppimiskokemukset vaikuttavat työtapojen valintaan ja käyttöön. (Ruokonen 2001, 127.)

Yksi musiikkikasvatuksen työtavoista on kuunteleminen. Kuunteleminen on lapsen henkisen kehityksen lähtökohta, sillä kuuntelemalla lapsi oppii sanat ja niiden merkitykset. (Ollanranta & Simojoki 1987, 12.) Kuuntelemalla voidaan herkistää musiikillista vastaanottokykyä eri tavoin. Varhaisiän musiikkikasvatuksessa ja arkitilanteissa voidaan kuunnella esimerkiksi ympäristön ääniä, eri instrumenttien sointivärejä ja vieraita lyhyitä tai omien mieltymysten mukaisia musiikkinäytteitä. Kuuntelemalla voidaan tunnistaa eri instrumentteja ja tuttuja lauluja melodian tai sanarytmin perusteella. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 86.)

Laulaminen on yksilön luontaisin tapa harrastaa musiikkia. Laulettaessa voidaan kokeilla ja opetella löytämään omaa ääntä tuttujen ja helppojen laulujen avulla. Lauluihin voi-

daan myös keksiä omia sanoituksia tai sävelmiä. Laulaminen voi myös virkistää tai rentouttaa ja sillä voidaan ilmaista tunteita. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 86; Krokfors 1985, 8.)

Soitettaessa voidaan hyödyntää omia kehosoittimia, kuten käsiä, jalkoja ja koko muuta kehoa. Vähitellen voidaan myös tutustua rytmisoittimiin ja hyödyntää niitä monipuolisesti musisoinnissa. Soittamalla voidaan säestää laulua joko musiikin perussykkeen tai kappaleen sanarytmin mukaan. Soittaminen kehittää kokonaisvaltaisesti hienomotoriikkaa ja koordinaatiokykyä. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 87.)

Musiikilliset työtavat tarjoavat mahdollisuuksia hieno- ja karkeamotorisille harjoituksille. Liikunnan ja kehorytmien avulla lapsi oppii ilmaisemaan musiikin perussykettä ja melodiarytmiä. (Ruokonen 2009, 25–26.) Musiikkiliikunta auttaa lasta jäsentämään kehonsa toimintoja sekä kehittymään liikkeiden hallinnassa. Kokonaisvaltainen musiikkiliikunta ja itseilmaisu selkiyttävät ja kokoavat lapsen käsitystä itsestään. (Ruokonen 2009, 26; Ruokonen 2001, 133.) Musiikkiliikunnan lisäksi musiikkia voidaan yhdistää esimerkiksi kuvalliseen ja draamalliseen ilmaisuun, jolloin musiikkikasvatus on kokonaisvaltaista ja moniaistista. (Ruokonen 2011, 128–129.)

2.4 Taiteellinen kokeminen ja ilmaisu varhaisiässä

Valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005, 20–23) määrittää leikkimisen, liikkumisen, tutkimisen sekä taiteellisen ilmaisun ja kokemisen lapsen luontaisiksi toimintatavoiksi. Taiteellinen ilmaisu ja kokeminen voi olla musiikillista, kuvallista, tanssillista, draamallista sekä kädentaitoihin ja lastenkirjallisuuteen liittyvää toimintaa. Näitä tekijöitä vaaliva kasvuympäristö synnyttää lapselle taiteelliset peruskokemukset. Varhaiskasvatusympäristöissä lapsen taiteellisessa tekemisessä ja kokemisessa korostuu kasvattajan vastuu taiteellisen toiminnan järjestämisestä. Näissä toimintatavoissa lapsen kanssa toimivien aikuisten asenteet, esimerkit ja ohjaaminen ovat ratkaisevia tekijöitä. (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009, 4).

Intensiiviset ja lumoavat taiteelliset kokemukset tempaavat lapsen mukaansa ja virittävät hänen toiminnallisuuttaan. Taidetta kokevan ja tuottavan lapsen esteettisestä maailmasta löytyy oppimisen iloa, monenlaisia tuntemuksia ja eri aistialueiden kokemusten yhdistelmiä. Taiteellinen toiminta mahdollistaa lapselle mielikuvitusmaailman kokemisen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 23.) Musiikkia tuottaessaan lapsi kokee onnistumisia; tuotettu ääni on välitön palaute omasta osaamisesta. Ryhmässä toimimisesta lapsi saa osallisuuden kokemuksia ja tuntee kuuluvansa ryhmään. Nämä kokemukset ovat merkittäviä yksilön identiteetin kannalta, sillä silloin hän kokee itsensä tärkeäksi sekä yksilönä että osana yhteisöä. (Rantanen 2010, 172–173.)

Säännönmukaisuus kuuluu lapsen taiteelliseen oppimiseen ja harjoitteluun. Toimiessaan yksin ja yhdessä muiden kanssa lapsi nauttii taiteesta, taidoista ja ilmaisusta.
Taiteellinen kokeminen ja tekeminen kehittävät lasta yksilönä ja ryhmän jäsenenä. Varhaislapsuudessa saadut taiteelliset peruskokemukset määrittävät ja rakentavat lapsen myöhempiä taidemieltymyksiä ja valintoja. Lisäksi ne vaikuttavat lapsen kulttuuriseen identiteettiin ja arvoihin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 25.)

2.5 Musiikkikasvatus päivähoidossa sekä esi- ja alkuopetuksessa

Musiikkikasvatuksen tulee olla osana leikki-ikäisen lapsen päivää. Tietoinen ja tavoitteellinen musiikkikasvatus kehittää lapsen kognitiivisia, sosioemotionaalisia ja psykomotorisia valmiuksia. (Ruokonen 2001, 123.) Laulu ja musiikki ovat osa lapsen päivähoitopäivää. Laulaa voidaan yhteisissä lauluhetkissä ja myös arjen tilanteissa, kuten ulkovaatteita puettaessa. Jokaisella on oma lauluäänensä. (Järvinen, Hellman–Suominen & Laine 2009, 169.)

Varhaiskasvatuksen sisältöjä määrittävät sisällölliset orientaatiot, joiden tarkoituksena ei ole varsinaisesti opettaa kyseisiä aihealueita, vaan antaa välineitä ja valmiuksia lapsen myöhemmälle oppimiselle. Päivähoidossa musiikilliset kokemukset kuuluvat varhaiskasvatuksen esteettiseen orientaatioon, joka on hyvin laaja ja monitahoinen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 26–28.)

Musiikki, kuten kaikki taide, voi kasvattaa kolmella tavalla; lapsi kasvaa musiikillisessa ilmaisussa, musiikillisessa tietämyksessä ja musiikin avulla (Ruokonen 2011, 123.). Esteettinen orientaatio avautuu havaitsemalla, kuuntelemalla, tuntemalla ja luomalla sekä kuvittelun ja intuition avulla. Orientaation kautta lapsi kokee kauneuden, harmonian, melodian, rytmin, tyylin, jännityksen ja ilon. Myös näiden tunteiden tai tilojen vastakohtien kautta lapsi kokee omakohtaisia aistimuksia, tuntemuksia ja kokemuksia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 28.)

Esiopetuksessa toteutetaan sisällöllisten orientaatioiden sijaan keskeisiä sisältöalueita, jotka muodostavat jatkumon päiväkodin orientaatioihin (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 30.). Musiikkikasvatus esiopetuksessa lukeutuu taiteen ja kulttuurin sisältöalueeseen. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään musiikkikokemukset merkittäväksi osaksi lapsen emotionaalista, taidollista ja tiedollista kehitystä. Musisointi, liikkuminen ja tanssiminen harjaannuttavat lapsen luovuutta, mielikuvitusta ja itseilmaisua. (Opetushallitus 2000, 14.)

Esiopetuksessa lasta ohjataan pitkäjänteiseen taiteelliseen työskentelyyn. Lapselle mahdollistetaan taidekokemukset ja -nautinnot sekä tarjotaan tilaisuuksia keskustella niistä. Lasta myös ohjataan tutkimaan ja tutustumaan äänimaailmaan ja musiikin vaikutukseen viestinnässä. Lasta kannustetaan itseilmaisuun sanoin, äänenpainoin ja -sävyin, ilmein, elein, liikkein sekä draaman keinoin. (Opetushallitus 2000, 14–15.)

Helsingin kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmassa (2005, 20) musiikin sisältöalueelle on määritelty seuraavia tavoitteita. Lapsen tulee saada musiikista ja musiikkitoiminnasta onnistumisen ja ilon kokemuksia. Tarkoituksena on, että lapsi saa musiikillisia elämyksiä ja kokemuksia, mikä kehittää lapsen positiivisen minäkuvan syntymistä musiikin tuottajana ja käyttäjänä. Musiikin tuottaminen yhdessä muiden kanssa korostuu esiopetuksessa. Lapsi pääsee tutustumaan musiikin peruskäsitteisiin ja harjaantuu niiden käyttämisessä. Lapsen musiikillisen itseilmaisun taidot, musikaalinen muisti ja mielikuvitus kehittyvät. Lisäksi lapsi oppii myös kuuntelemaan erilaista musiikkia ja keskustelemaan kuulemastaan. Lapselle luodaan mahdollisuus tutustua oman kotimaansa ja ryhmänsä muiden lasten kotimaiden musiikkiperinteiseen.

Helsingin kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmassa määritellään tiettyjä musiikkikasvatuksen sisältöjä. Lapsen tulee päästä tutustumaan musiikkiin monipuolisesti kokemusten kautta. Yhdessä ja yksin soitetaan ja lauletaan, säestyksellä tai ilman säestystä. Rytmi- ja kehosoitinten käyttöä harjoitellaan. Myös riimejä, runoja ja tarinoita voidaan säestää. Musiikin peruskäsitteisiin kuten osatekijöihin lapsi pääsee tutustumaan käytännön toiminnan ja kokemisen kautta. Lapsi pääsee harjoittelemaan musiikin ja musiikkiliikunnan keinoin tunnelmien, elämyksien ja kokemusten ilmaisua. Lapsi pääsee kokeilemaan laulujen, rytmien, melodioiden ja tanssin improvisaatiota. Lapsen kanssa tutustutaan erilaisiin ääniympäristöihin, musiikin eri lajeihin ja eri maiden musiikkiin. Lapsen kanssa harjoitellaan aktiivista kuuntelemista ja keskustellaan kuullusta. (Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelma 2005, 20.)

Koulujen musiikinopetusta määrittää valtakunnallinen Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2004, 232). Jokaisessa koulussa on oma yksilöllinen opetussuunnitelmansa, jossa on erikseen musiikin opetusta määrittävä suunnitelma ja tavoitteet. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa ei ole eritelty musiikinopetusta luokka-asteittain. Opetussuunnitelman perusteissa mainitaan, että vuosiluokilla 1–4 musiikin opetuksessa oppilaiden musiikillista ilmaisua kehitetään leikinomaisen ja kokonaisvaltaisen toiminnan avulla. Musiikin opetuksen tulee tarjota oppilaalle kokemuksia monipuolisesti eri äänimaailmoista ja erilaisesta musiikista. Musiikin opetuksen on rohkaistava oppilasta ilmaisemaan ja toteuttamaan omia mielikuviaan.

TAVOITTEET
Oppilas oppii

- *käyttämään luontevasti omaa ääntään ja ilmaisemaan itseään laulaen, soittaen ja liikkuen sekä ryhmässä että yksin*
- *kuuntelemaan ja havainnoimaan keskittyneesti ja aktiivisesti ääniympäristöä ja musiikkia*
- *käyttämään musiikin eri elementtejä musiikillisen keksinnän aineksina*
- *ymmärtämään musiikillisen maailman monimuotoisuutta*
- *toimimaan vastuullisesti musisoivan ryhmän jäsenenä sekä musiikin kuuntelijan (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 232.)*

Lapsella tulee kasvuympäristöissään olla mahdollisuus toimia monipuolisesti taiteen eri alueilla. Täten kasvattajalla on suuri vastuu lapsen musiikillisessa kokemisessa. Kasvattajayhteisö toimii lapsen taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen mahdollistajana. Paitsi että kasvattaja antaa tilaa, aikaa ja rauhaa lapsen omalle luovuudelle, hän myös ohjaa

lasta teknisessä osaamisessa ja tarjoaa harjoittelumahdollisuuksia taiteellisten, kuten musiikillisten taitojen kehittämiseen. Kasvattajan tehtävänä on myös dokumentoida lasten taiteellista toimintaa ja järjestää esittämis- sekä esiintymismahdollisuuksia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 24.)

3 MUSIIKAALISUUS JA 5–8-VUOTIAS LAPSI

3.1 Yksilön musikaalisuudesta ja suhteesta musiikkiin

Musikaalisuudelle ei ole yhtenäistä määritelmää. Perinteisesti musikaalisuus on nähty taipumuksena, josta voi kehittyä yksilön ominaisuus (Anttila & Juvonen 2004, 68.). Musikaalisuudeksi voidaan katsoa yksilön synnynnäiset ja olemassa olevat musiikilliset kyvyt ja ominaisuudet, joita voidaan kehittää edelleen. Jokaisella yksilöllä on oma käsityksensä musikaalisuudestaan, ja se perustuu kiinteästi omaan minäkuvaan. Jokaisen tulisi löytää oma suhtautumisensa musiikkiin ja ymmärtää, että jokainen on musikaalinen omalla tavallaan. Monet ihmiset ajattelevat helposti itsestään, etteivät ole musikaalisia, mutta musikaalisuuden ilmenemismuotoja käytännön tilanteissa on useita. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1993, 14–15.)

Musikaalisuutta voi olla esimerkiksi se, että kuulee mielessään tuttuja sävelmiä, joita hyräilee ja lauleskelee tai se, että tunnistaa aiemmin kuullun laulun. Nämä viittaavat musiikilliseen muistiin. Lisäksi se, että tunnistaa tuttujen ihmisten ääniä tai esimerkiksi erilaisia soittimia orkesterin äänimassasta, viittaa sointiväritajuun, joka on osa musikaalisuutta. Melodiatajua on se, että havaitsee sävelmän menevän ”oikein” tai ”väärin” tai että pystyy toistamaan sävelmän tai säveliä laulaen tai vihellellen. Rytmitajuun viittaa musiikin rytmin naputtelu tai se, että musiikin syke saa sinut liikkumaan tai tanssimaan. Musiikillista mielikuvitusta on se, että kokee värien, maisemien tai muotojen ”soivan” mielessään. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 14.)

Musiikin tarkoitus on luoda kaikenikäisille iloa ja hyötyä. Kaikilla tulisi olla mahdollisuus kokea musiikkia lahjakkuudesta riippumatta. Musiikki rakentaa meitä sekä tietoisella että tiedostamattomalla tajunnan tasolla. Se luo sisältöä ihmisen elämään. Musiikin kokija luo itse musiikille merkityksen; musiikki herättää välittömästi koettavia tunteita, joihin voi samaistua tai jotka voi torjua. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 3, 22.)

Ihmiset ovat eri tavalla musikaalisia ja kaikilla meillä on hyvin erilaiset musiikilliset valmiudet. Usein jokin tietty osa-alue voi olla kehittyneempi kuin toinen. Kaikki eivät

ole musiikillisesti yhtä lahjakkaita, mutta jokaisella tulisi silti olla mahdollisuus musiikillisiin kokemuksiin varhaisiästä lähtien. Kaikki lapset eivät saa kokea musiikkia kotonaan, jolloin lapsen muut varhaiskasvatusympäristöt, kuten päiväkoti ja musiikkileikkikoulut, voivat olla ratkaisevassa asemassa lapsen musiikillisessa kokemisessa. Niiden avulla lapsi pääsee nauttimaan musiikista. Vaikka kaikista lapsista ei tulekaan musiikin ammattilaisia ja kaikilla on omanlainen lauluäänensä, kaikki oppivat musiikin avulla monia asioita. Ikätasoinen ja helppotajuinen innostava ohjaaminen musiikkitoiminnassa voi edistää lapsen musiikinrakkauden heräämistä. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 9,15–16; Ollanranta & Simojoki 1987, 4.)

3.2 5–8-vuotiaan lapsen kehitys ja valmiudet musiikkitoiminnassa

5–6:n ja 7:n vuoden iässä lapsen tietoisuus on tunnekylläisempi ja sisältää enemmän kuvia kuin aikuisen tai kouluikäisen lapsen tietoisuus. Lapsi osallistuu erilaisiin aikuisten askareisiin ja toimintoihin, mutta hänen tietoisuutensa on edelleen hyvin erilainen kuin aikuisilla. Alle kouluikäisellä lapsella on vilkas mielikuvitus ja leikki on tärkeä osa elämää. Leikki on oppimiskeino, joka tukee lapsen kehitystä parhaalla mahdollisella tavalla. Leikki kehittää lapsen ajattelua, kieltä ja luovuutta. Noin viisivuotiaana lapsi alkaa kiinnostua sellaisista leikeistä, joissa on selkeät säännöt. (Dunderfelt 2011, 73–79; Kronqvist & Pulkkinen 2007, 118–122.)

Koulu aloitetaan yleensä 7-vuotiaana, jolloin lapsen tulisi täyttää tietyt koulukypsyyden tekijät. 7-vuotiaana lapsella alkaa olla riittävä fyysinen kehitystaso, joka mahdollistaa koulussa käymisen. Hänellä on keskittymiskykyä ja pitkäjänteisyyttä koulutehtäviin ja ryhmässä olemiseen. Koulukypsyys edellyttää myös itsenäisyyttä, kykyä irtautua vanhemmista ja sosiaalista kehittyneisyyttä. Lapsella tulee olla myös koulun aloittaessaan riittävä kognitiivisten kykyjen kypsyys; hänellä on esimerkiksi oltava kyky ymmärtää puhetta ja ilmaista itseään puheen keinoin. (Dunderfelt, 2011, 80.)

Lasten musiikilliset taidot ja valmiudet vaihtelevat yksilöllisesti. Yksilöllisiin eroihin vaikuttavat lasten erilaiset kasvuympäristöt. Lapsen kotiympäristöllä on suuri merkitys lapsen musiikillisiin taitoihin. Musiikkia luontevasti sisältävä elinympäristö näyttää

selvästi herättävän lapsen kiinnostuksen musiikkia kohtaan. Elinympäristön vaikutus saattaa kuitenkin tulla esiin myös vasta myöhemmin, vuosien päästä. Tutkimukset ovat vahvasti osoittaneet, että vanhempien asennoitumisella musiikkiin on voimakkain yhteys lasten musiikillisiin taitoihin. Musiikillisesti aktiivinen, positiivinen ja kannustava kasvuympäristö herättää lapsen mielenkiinnon musiikkia kohtaan ja edistää lapsen musiikillisia taitoja. (Ahonen 2004, 142–144; vrt. Pramling Samuelsson, Asplund Carlsson, Olsson, Pramling, Wallerstedt 2009, 4.)

Musiikillisen toiminnan perusta on aina aiemmissa taidoissa, valmiuksissa ja kokemuksissa. Esimerkiksi lapsen alle 3-vuotiaana saamat musiikilliset kokemukset ja musiikkikasvatus määrittävät lapsen musiikillista kasvuprosessia 4–8-vuotiaana. Näin ollen kaikilla lapsilla on kasvuympäristöistään riippuen hyvin erilaiset valmiudet musisointiin. Vaikka musiikkikasvatuksen tueksi on tutkittu paljon lapsen musiikillista kehitystä ja kehitetty taulukoita siitä, millaista musiikkitoiminnan tulisi järjestää kullekin ikäryhmälle, tulee myös muistaa, että lapsen ikä ja musiikillinen kehitys eivät välttämättä kulje rinnakkain. (Ruokonen 2001, 123.)

Tutkimusten mukaan 5–6-vuotias lapsi yleensä ymmärtää sävelkorkeuden, rytmin, melodian, harmonian ja sointujen olemassaolon. Hänellä voi olla kykyjä demonstroida joitakin musiikillisia käsitteitä. 5–6-vuotias lapsi osaa laulaa oppimiaan lauluja yhä tarkemmin ja osaa itsenäisesti esimerkiksi taputtaa käsillään sanarytmiä tai kävellä musiikin sykkeen mukaan. 5–6:n vuoden iässä lapsi kehittyy musiikkiliikunnassa ja osaa kehollisesti toteuttaa esimerkiksi tempoa tai sykettä. Lapsi oppii ja nauttii musiikillisista ryhmäleikeistä ja -tansseista. Lapsi saattaa olla myös kiinnostunut aloittamaan soittimen soiton opettelun. (Ruokonen 2001, 126.)

7–8-vuotias lapsi syventää valmiuksiaan ja harjoittelee aiemmin oppimaansa monipuolisesti musiikillisen toiminnan ja ilmaisun avulla. Hän tekee havaintoja ja arvioi musiikkia ja tyylejä. 7–8-vuoden iässä lapsi yleensä ymmärtää, että rytmille, sävelkorkeudelle ja melodialle on olemassa symboliset merkintätavat. Hän saattaa omien laulu- ja instrumenttisävellystensä myötä alkaa tutustua nuottikirjoitukseen ja musiikin muotoon. (Ruokonen 2001, 126.)

Kasvattaja tukee lapsen musiikillista kasvua järjestämällä sopivia mahdollisuuksia musiikilliseen toimintaan ja suunnittelemalla ikätasoisia harjoitteita. Musiikillisia valmiuksia ja taitoja voidaan tukea erilaisin musiikillisin menetelmin. Esimerkiksi 5–6-vuotiaiden lasten kanssa voidaan harjoitella yksin-yhdessä-laulua ja tutkia eri tapoja laulaa, harjoitella ilmeikästä lauluilmaisua ja opetella jokin laulu vieraalla kielellä. Lisäksi voidaan suunnitella erilaisia äänipartituureja, joissa äänen kulku hahmottaa käsitteitä nouseva-laskeva ja korkea-matala. Musisoidessa voidaan kiinnittää huomiota musiikin muotoon, harjoitella leikin avulla sisäistä kuuntelua ja keksiä lauluarvoituksia tai satuihin tehosteääniä. Erilaisissa musiikkitapahtumissa voidaan esimerkiksi tutustua monenlaiseen musiikkiin. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 75; Teräs 2010.)

4 MUSIIKKIMATKA BRAHENPUISTON KOULUSSA

4.1 Produktin toteutus

Musiikkimatka-produktiin suunnitellut musiikkituokiot testattiin vuonna 2011 helsinkiläisen Brahenpuiston koulun esi- ja alkuopetuksen luokissa. Musiikkituokioiden oli tarkoitus olla sellaisia, jotka kuka tahansa kasvattaja ilman soittotaitoa pystyisi järjestämään erilaisille lapsiryhmille. Musiikkituokioiden sisältöjen ja työtapojen tavoitteena oli olla monipuolisia ja lapsia innostavia. Lapsen oli tarkoitus saada monenlaisia positiivisia musiikillisia elämyksiä Musiikkimatkan-musiikkituokioista.

Musiikkimatkan musiikkituokiot pohjautuivat musiikkikasvatuksen ja lapsen kehityksen teoreettiselle viitekehykselle, jota on esitelty edellisissä luvuissa. Musiikkimatkan tuokioista pyrittiin tekemään sellaisia, että niissä käytettiin erilaisia musiikkikasvatuksen menetelmiä ja työtapoja. Tuokioissa korostettiin tiettyjä musiikin osatekijöitä, joihin lapsi pääsi tutustumaan konkreettisen tekemisen kautta. Työtapoina musiikkituokioissa käytettiin musiikillisia työtapoja eli kuuntelua, laulamista, soittamista sekä musiikkileikkejä ja -liikuntaa. Työtavat pyrittiin valitsemaan siten, että ne olivat monipuolisia ja sopivia kohderyhmien ikätasolle. (Vrt. Ruokonen 2001, 27, 127; vrt. Hongisto-Åberg ym. 1993, 3, 9, 86–87; Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelma 2005, 2.)

Musiikkituokioiden kappaleet olivat perinteistä lastenmusiikkia (vrt. Häyrynen 2010, 10; vrt. Jalkanen 2010, 12.). Kappaleet olivat pääasiassa peräisin lastenlaulukirjoista tai lapsille suunnatuista cd-levyistä. Kappaleissa korostuivat lapselle tutut tai mielenkiintoiset aiheet, kuten liikennevälineet, eläimet, ihmiset ja maailman ihmeet. Kappaleiden toteutuksessa tärkeänä elementtinä oli leikin merkitys ja lapsen vilkkaan mielikuvituksen tukeminen. (Vrt. Ruokonen 2001, 27; vrt. Kivelä-Taskinen 2008, 45–49, vrt. Hongisto-Åberg ym. 1993, 86–87; vrt. Dunderfelt 2011, 73–79.)

Musiikkituokioiden toimivuutta arvioitiin usein eri tavoin. Musiikkituokioita oli arvioimassa 1–2 opettajaa Brahenpuiston koulusta. He antoivat musiikkituokioista kirjallisen ja suullisen palautteen Liitteen 1 mukaan. Lapsilta palautetta kerättiin osallistuvan ha-

vainnoinnin kautta (Vilkka 2006, 44–45; Toikko & Rantanen 2009 143–144.). Kirjoitin jokaisesta tuokiosta tarkan prosessikuvauksen, joka perustui havaintoihini. Lisäksi tuokioissa selvitettiin kuvien avulla lasten suosikkikappaleita. Arvioinnissa korostui dokumentoinnin merkitys; saatoin palata tuokioiden arviointiin vielä pitkänkin ajan jälkeen.

Testausprosessi:

Musiikkituokio 1.luokalle

⇩

Palaute (Liite 1) ja havainnot tuokiosta

⇩

Korjaukset sisältöön ja työtapoihin

⇩

Muokattu musiikkituokio esiopetusryhmälle

⇩

Palaute (Liite 1) ja havainnot tuokiosta

⇩

Mahdolliset korjaukset sisältöön ja työtapoihin

⇩

Lopullinen sisältö Musiikkimatka-korttipakalle

Testauksen ja arvioinnin myötä musiikkituokiot (Liite 1 & Liite 2) ovat saavuttaneet lopullisen sisältönsä Musiikkimatka-materiaaliaineistona (Liite 3). Olen koonnut Musiikkimatka-korttipakkaan musiikkituokioiden sisällöt, työtapaehdotukset, käytettyjen kappaleiden sanat ja lähdeteokset sekä kuvaesimerkkejä. Korttipakka on saanut värikkään kuvituksensa erään ystäväni merkittävällä avulla.

4.2 Brahenpuiston koulu työelämäyhteistyötahona

Helsinkiläinen Brahenpuiston koulu on entinen Ebeneser-koulu, joka vaihtoi nimensä Brahenpuiston kouluksi muutettuaan uusiin tiloihin Porvoonkadulle vuonna 2009. Koulu toimii samoissa tiloissa Aleksis Kiven peruskoulun kanssa. Brahenpuiston koulussa

on esiasteen luokka ja peruskoulun 1.-9.luokat. Perusopetusryhmiä on yhteensä 11. Opetus toteutetaan 8 oppilaan ryhmissä ja oppilaita on yhteensä 88. (Opetusvirasto 2012a.)

Brahenpuiston koulun opetus noudattaa yleisopetuksen opetussuunnitelmaa. Koulun toiminta-ajatuksena on tarjota luokkamuotoista opetusta kielellisistä erityisvaikeuksista sekä muista vaikeista kielellisistä häiriöistä kärsiville oppilaille yksilöllisten tavoitteiden mukaisesti. Jokaiselle oppilaalle laaditaan yhdessä erityisluokanopettajan, huoltajan ja mahdollisten asiantuntijoiden kanssa HOJKS eli henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. HOJKS:iin kirjataan oppimisen tavoitteet, arvioinnin perusteet ja yksilöllisen tuen ja kuntoutuksen tarpeet. Oppilailla on pidennetty 11-vuotinen oppivelvollisuus kielellisten vaikeuksien vuoksi. (Brahenpuiston koulu i.a., 10; Opetusvirasto 2012ab.)

Koulun toimintamalliin kuuluu, että tiettyjen työtapojen kautta toteutetaan ja vahvistetaan koulun arvoja ja perustehtävää. Esi- ja perusopetuksen tavoitteena on vahvistaa vuorovaikutteista oppimista, oppimaan oppimisen taitoa sekä yhdessä työskentelyä ja aktiivista osallistumista. Työtavat pyritään suunnittelemaan vuorovaikutteisesti koulun aikuisten ja oppilaiden kesken. Sopivien työtapojen on tarkoitus tukea monipuolisesti tietojen ja taitojen oppimista, oppilaan kehittymistä elinikäisenä oppijana sekä antaa mahdollisuuksia kasvuun yhteisön jäsenenä. Oppilaiden kielellisten vaikeuksien takia koulun opetuksen apuna käytetään oppilaille sopivia opetusmenetelmiä ja -tapoja kuten strukturoitu opetus, monikanavaisuus, pelkistäminen, havainnollistaminen, toistaminen, tukiviittomat, PCS-kuvat sekä puheterapiaa. (Brahenpuistonkoulu i.a., 10.)

Brahenpuiston koulussa esiopetuksessa musiikki kuuluu esiopetuksen opetussuunnitelmaan ja se noudattelee Helsingin kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmaa. Musiikkikasvatuksen tavoitteita Helsingin kaupungin esiopetuksessa käsiteltiin aiemmin tässä tekstissä kappaleessa ”2.5 Musiikkikasvatus päivähoidossa sekä esi- ja alkuopetuksessa”. Esiopetuksessa musiikkitoiminta on esiopetusluokan opettajan vastuulla. (Vrt. Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelma 2005.)

Brahenpuiston koulussa musiikin opetuksessa on eritellyt tavoitteet jokaisella luokka-asteella 1.-9. luokilla. Musiikinopetuksesta vastaa pääosin musiikinopettaja. Viime vuonna opinnäytetyön testauksen aikaan koulun musiikinopettaja vastasi 1.–9.luokkien musiikista. Opinnäytetyöni yhteyshenkilöltä Brahenpuiston koulusta kuitenkin kuulin äskettäin, että musiikinopetuksen vastuut saattavat vuosittain vaihdella. Esimerkiksi vuonna 2012 musiikinopettaja vastaa 3.–9.luokkien musiikinopetuksesta, kun taas esi- ja alkuopetuksessa luokanopettajat huolehtivat omien luokkiensa musiikinopetuksesta. (Vrt. Brahenpuiston koulu i.a., 175.)

Brahenpuiston koulussa musiikinopetuksen tavoitteena on tukea ja auttaa lasta löytämään kosketusta omaan itseensä musiikillisen ilmaisun avulla. Musiikin avulla voidaan vahvistaa lapsen minäkuvaa ja itsetuntoa. Musiikinopetuksen tarkoituksena on auttaa lasta löytämään myönteisiä musiikillisia kokemuksia ja oma tapansa kokea musiikki. Brahenpuiston koulussa musiikilla on myös terapeuttinen merkitys, sillä musiikin nähdään auttavan lasta jäsentämään kielellistä ilmaisuaan ja ajatteluaan. Musiikki eheyttää ja tarjoaa voimavaroja omien tunteiden käsittelyyn kielellisten taitojen ollessa riittämättömät. Musiikinopetuksessa painopiste on yhteisessä toiminnassa: laulamisessa, soittamisessa ja liikkumisessa. (Brahenpuiston koulu i.a., 175.)

1. luokalla musiikin tavoitteiden painoalueet on määritelty Brahenpuiston koulun opetussuunnitelmassa. Musiikinopetuksessa oppilas tutustuu luonnollisen äänenkäytön perusteisiin sekä laulaa, leikkii ja ilmaisee itseään musiikin avulla. Lapsi pääsee keksimään erilaisia rytmi- ja melodiasommitelmia kehosoittimilla ja muilla soittimilla. Lapsi kokee musiikkia koko kehollaan, kuuntelee ja havainnoi ääniympäristöjä. Lapsi pääsee liikkumaan musiikin mukana ja opettelee tarkastelemaan itseään musiikillisena toimijana. Ensimmäisellä luokalla lapsi oppii ja harjoittelee musiikkitiedon perusteita. (Brahenpuistonkoulu i.a., 176.)

4.3 Musiikkimatkan muotoutuminen ja ohjaukseen liittyviä suunnitelmia

Olin tehnyt alustavia suunnitelmiani musiikkiaiheisesta opinnäytetyöstäni ja ajatellut, että musiikkikasvatukseen liittyvä produktio olisi mielenkiintoista tehdä. Halusin osoit-

taa, että ilman soittotaitoa voi suunnitella ja ohjata lapsille mieleistä ja monipuolista musiikkitoimintaa varhaiskasvatusympäristöissä. Olin alustavasti hahmotellut produktiini helposti toteutettavissa olevia musiikkituokioita varhaiskasvatusikäisille lapsille. Brahenpuiston koulu oli minulle entuudestaan tuttu työyhteisö ja harjoitteluni siellä Monikulttuurisuus-opinnoissa mahdollisti produktin työstämisen siellä syksyllä 2011. Suunnittelemani musiikkituokiot oli tarkoitus järjestää yhdelle ryhmälle, joko esiopetusluokalle, jossa lapset olivat 5–6-vuotiaita tai 1. luokalle, jossa lapset olivat 7–8-vuotiaita.

Mikäli järjestäisin musiikkituokioita 1. luokalle, ajattelin, että olisi mielenkiintoista saada selville, voinko luoda lapsille mielekkäitä ja toimivia musiikkituokioita siitä huolimatta, että heidän opetussuunnitelmaansa kuuluu musiikinopettajan järjestämä musiikinopetus. Toisaalta esiopetuksen ryhmälle ei koulun musiikinopettaja opettanut musiikkia kyseisenä vuonna, joten suunnittelin, että mahdollisesti järjestämäni musiikkitoiminta olisi uudenlainen lisä luokan oman opettajan järjestämään musisointiin. Tässä suunnitelmassa kuitenkin arvelutti se, miten musiikkituokioiden testaus onnistuisi, sillä esikouluryhmä oli hyvin haastava käytökseltään; osalla lapsista oli esimerkiksi vaikeuksia pysyä edes luokassa. Tämän takia sovimme, että pidän musiikkituokiot ainakin alustavasti 1. luokalle. Pääsin kaksi kertaa tutustumaan 1. luokan musiikinopetuksen tunneille, jonka jälkeen aloin hahmotella suunnitelmaani omanlaisistani musiikkituokioista (Liite 2).

Kun musiikkituokiot osoittautuivat hyvin toimiviksi, päätimme, että kokeilen tuokioiden pitämistä myös esikouluryhmälle. Lopulta kyseinen suunnitelma muodosti toimivan kokonaisuuden. Sain tärkeää palautetta ja materiaalia aina ensimmäiseltä musiikkikerralta ja pystyin muokkaamaan samaa tuokiota seuraavalle ryhmälle paremmaksi. Näin sain testattua tuokioideni toimivuutta kahdella erilaisella ryhmällä, jolloin pääsin kartoittamaan kaksinkertaisesti kehittämispisteitä ja toimivia menetelmiä. Tarkoituksena oli, että jokaista musiikkituokiota olisi seuraamassa koulun laaja-alainen erityisopettaja. Ensimmäisen luokan musiikkituokioita seurasi myös luokan oma erityisopettaja. Sain heiltä molemmilta kirjallisen palautteen (Liite 1) tuokiokertojen jälkeen. Tämän jälkeen kävimme myös palautekeskustelun.

Tuokiot pidettiin Brahenpuiston koulussa syksyllä 2011 loka-marraskuun aikana. Esiopetusryhmässä lapsia oli yhteensä kahdeksan. Luokan ikäjakauma oli tuolloin 5–6 vuotta. Ryhmän lapsilla oli haasteita sosiaalisissa tilanteissa; monella heistä esiintyi impulsiivisuutta ja aggressiivisuutta. Tilanne ryhmässä oli haastava, sillä kielelliset vaikeudet yhdessä impulsiivisuuden kanssa saattoivat lisätä konfliktitilanteita. Ryhmässä toimi tuolloin erityisluokanopettaja, koulunkäyntiavustaja ja erään lapsen henkilökohtainen avustaja.

Ensimmäisellä luokalla oli syksyllä 2011 kahdeksan lasta. Ikäjakauma luokassa oli 7–8vuotta. Luokassa työskenteli erityisluokanopettaja ja koulunkäyntiavustaja. 1. luokka oli ehtinyt harjoitella ryhmänä toimimista ja olemista jo esikoulusta lähtien, joten jatkuvalla tuella ja strukturoinnilla lapset osasivat toimia ohjaustilanteissa. Heidän luokkansa erityisopettaja oli alusta lähtien käyttänyt kuvia opetuksen tukena. Kuvat muodostivat selkeän menetelmän, joka mahdollisti lasten toimimisen ohjeiden mukaan. Tämän takia koin, että minunkin kannattaisi ottaa kuvat ohjaukseni tueksi, jotta saisin musiikkituokioni toimimaan.

Suunnitellessani musiikkituokioita halusin kiinnittää huomiota erityisesti tuokioiden struktuuriin. Tuokioihin osallistuvien lasten kielellisten ja toiminnanohjauksellisten haasteiden takia halusin rakentaa tuokioista mahdollisimman selkeät. Toistuva tuttu rakenne toisi lapsille turvallisuuden tunnetta ja helpottaisi tuokion ohjaamista. Struktuurin takia valitsin joka tuokioon pysyvät aloituslaulut ja lopetuslaulut. Ne aloittivat ja päättivät tuokion tutulla ja turvallisella tavalla. Jokaisessa tuokiossa oli myös ns. laulureppu, josta lapset saivat tulla nostamaan vuorotellen kuvakortin, jossa luki seuraava laulu. Ohjelma oli joka tuokiossa samanlainen: aloituslaulu, laulureppu ja loppulaulu. Vain laulut tuokioissa vaihtuivat. Loppulaulun jälkeen oli tuokion sisällön kertaus, jonka jälkeen lapset pääsivät ilmaisemaan heille mieluisimpia ja epämieluisimpia kappaleita. (Vrt. Koivunen 2009, 63–65.)

Tuokioiden kulku:

1. aloituslaulu ”Äänenvauslaulu”
2. teeman esittely
3. neljä vaihtuvaa laulua laulurepusta

4. loppulaulu ”Soittorasialaulu”
5. tuokion kertaus ja palaute

Päätin käyttää kuvia jokaisessa tuokiossa selkiyttämään lapsille tuokion kulkua ja siten helpottamaan lasten toiminnanohjausta. Tuokioissani kuvien oli tarkoitus havainnollistaa tuokion kulkua, laulettavia lauluja ja tuokioissa esille nostettavia musiikin osatekijöitä. Kuvat tuokioihini hankin Brahenpuiston koululla käytössä olevasta kuvakirjoitusohjelmasta. Vasta jälkeenpäin muistin, ettei kaikissa varhaiskasvatusympäristössä ole kyseistä ohjelmaa käytössä, mutta tarvittaessa kuvia voi hankkia myös internetistä, Microsoft Wordin Clip Artista tai itse piirtäen.

Musiikkituokioiden ”ohjelman” kuvat kiinnitin seinälle näkyville ja askarreltua nuolta siirtäessäni lapset pystyisivät seuraamaan, missä kohdassa menimme. Laulurepussa oli laulukuvakortit, joista lukutaidotonkin lapsi saattoi arvailla, mikä laulu oli mahdollisesti kyseessä, vaikka ei osannut lukea kappaleen nimeä. Laulurepusta nostettavat kuvakortit kiinnitettiin myös seinälle näkyviin, josta niitä voitiin kerrata tarvittaessa, kuten tuokion loppupuolella. Lisäksi kuvakortit havainnollistivat musiikin osatekijöitä. Kyseisiä osatekijäkuvakortteja käytettiin eri tavalla eri tuokioissa. Musiikkituokioiden ohjelma- ja osatekijäkuvien lisäksi tein muutamiin kappaleisiin ”kuvitettuja sanoja” (Vrt. Vaaraniemi 2011.), jotka helpottivat uusien kappaleiden opettelemista.

Seuraavaksi näkyy jälkeenpäin hankkimiani esimerkkikuvia, joita voitaisiin käyttää havainnollistamaan osatekijöitä. Käytin samantyyppisiä kuvia omissa musiikkituokioissani. Kuvien sijasta käytössä voi olla myös esineitä, kuten aihetta kuvaavia käsinukkeja tai leluja.

Tempo:

NOPEA

HIDAS

Harmonia:

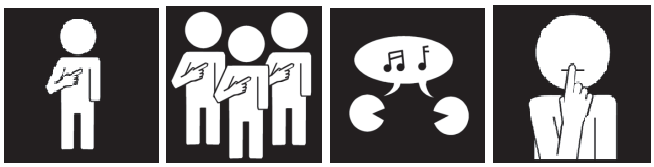

YKSIN YHDESSÄ LAULAA HILJAA

Dynamiikka:

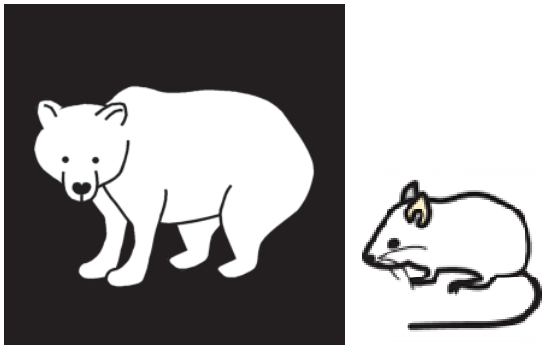

(ISO ÄÄNI) (pikkuääni)

Rytmi:

KÄDET JALAT SOITTAA

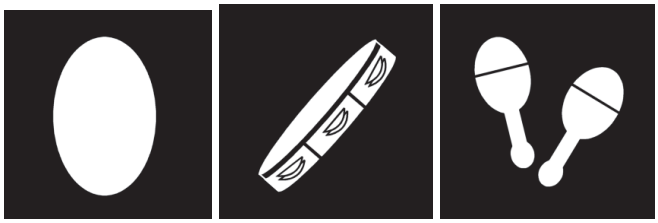

RYTMIMUNA TAMBURIINI MARAKASSIT

Kuvien käyttö ei ole välttämätöntä tuokioiden järjestämisessä, mutta kuvia voidaan hyödyntää eri ikätasoisten lapsiryhmien ohjaamisessa eri tavoin. Visuaaliset menetelmät sopivat kaikille lapsille. Toiminnan visualisointi eli kuvien käyttö kiinnittää lapsen huomion ja kuvat voivat lisätä lapsen mielenkiintoa aiheeseen. Kuvien avulla varmistetaan, että lapsi ymmärtää käsiteltävän asian. (Vrt. Vaaraniemi 2011.)

Etenkin ryhmissä, joissa on kielihäiriöisiä tai maahanmuuttajataustaisia lapsia, kuvat tehostavat puheen ymmärtämistä. Tarkkaavaisuushäiriöisillä lapsilla kuvat voivat helpottaa toiminnanohjausta ja mahdollistavat lapsen osallistumisen toimintaan. Visualisoinnin avulla osallistetaan lapsia ja saadaan heitä entistä paremmin mukaan toimintaan. (Vaaraniemi 2011.) Suunnittelemissani musiikkituokioissa kuvilla voidaan havainnollistaa tuokion kulkua, erilaisia käsitteitä kuten vastakohtapareja ja kappaleiden sanoituksia.

Koska ryhmien lapsilla oli kielellisiä vaikeuksia, palautteen keruu heiltä oli haasteellista. Keskustelin asiasta tuokioitani arvioimaan tulevien opettajien kanssa ja kyselin heidän mielipiteitään. He olivat samaa mieltä, että suullista palautetta lapsilta olisi hankala kerätä. Tämän takia tuokioiden arviointi lasten näkökulmasta nojautui suurelta osin osallistuvaan havainnointiini. Osallistuva havainnointi tarkoittaa tietoista havainnoinnin muotoa, jossa tutkija osallistuu tutkimuskohteensa toimintaan (Vilkka 2006, 44.). Ohjatessani musiikkituokioita havainnoin lasten käyttäytymistä ja reaktioita. Kirjoitin havaintoni ylös tarkaksi prosessikuvaukseksi heti tuokioiden jälkeen. Jatkuva, järjestelmällinen dokumentointi oli erittäin tärkeä tekijä prosessin arvioinnin kannalta (Niitamo 2011ab.). Saatoin vielä myöhemmin palata milloin tahansa ohjaustilanteisiin ja kehittämispisteisiin, kun oma muistini alkoi jo unohtaa asioita tai tilanteita.

Toinen tuokioita arvioivista opettajista ehdotti myös, että voisin esimerkiksi kuvia apuna käyttäen tiedustella lasten mielipiteitä kappaleista. Päätin keskustelun myötä, että havainnointini lisäksi tuokion lopuksi lapset saivat käydä vuorotellen laittamassa jakamani hymy- ja surukasvokuvat seinälle niiden kappaleiden kohdalle, joista kukin piti eniten ja vähiten. Viimeiseen tuokioon keräsin kertaukseksi niitä lauluja, jotka olivat saaneet eniten ääniä. Tällä tavalla lasten oli tarkoitus saada tuoda omia mielipiteitään ryhmän edessä ilmi niin, että niillä oli myös merkitystä johonkin tulevaan.

4.4 Musiikkituokioiden sisällöt

Tuokion alussa kerroin, että meillä alkaa musiikkituokio. Näytin ohjelman seinältä: aloituslauluna Äänenavauslaulu, laulureppu, lopetuslaulu ”Soittorasialaulu” ja keskuste-

lu. ”Tiedättekö tai muistatteko, mitä ennen laulua täytyy aina tehdä?” Lapset joko vastasivat tai jos he eivät tiedä, kerroin, että ääni ja kurkku on aluksi avattava oikein hyvin, että laulu kulkee. Suulla voi tehdä erilaisia ääniä. Kuuntelimme ja matkimme vauhdikkaan äänenavauslaulun CD-levyltä.

Aloitus- ja äänenavauslaulujen jälkeen näytin joko kuvan päivän teemasta eli minkä aiheen lauluja tulisimme laulamaan. Lapset saivat vuorollaan tulla nostamaan laulukortin. Kappale harjoiteltiin ja laulettiin. Kappaleiden nostossa edettiin ryhmän tutun jonojärjestyksen mukaan. Kaikki eivät päässeet joka kerralla nostamaan laulukorttia, mutta nostojärjestys oli kiertävä. Tässä kohtaa minulla tuokion ohjaajana oli tärkeä tehtävä pitää järjestys mielessä ja muistaa, keneen lapseen jäätiin viimeksi, jotta kukaan ei jäisi välistä ja pahoittaisi mieltänsä. Joka tuokiossa kaikki kuitenkin pääsivät ohjaajan viereen laittamaan mielipiteensä hymy- ja surukasvomerkein tuokion mukavimmasta ja ikävimmästä laulusta.

Musiikkituokioiden kappaleet oli valittu siten, että osan niistä oli tarkoitus olla entuudestaan tuttuja, mikä toi lapsille mielekkyyttä osallistumiseen. Jos kaikki kappaleet eivät olleet lapsille tuttuja, ne olivat kuitenkin helppoja opetella ja niihin oli otettu oppimista tukevia menetelmiä apuun, kuten kuvitetut sanat, käsileikki tai rytmitys. Tavoitteena oli, että kappaleet olivat klassisia lastenlauluja, jotka ovat monille aikuisillekin tuttuja. Kappaleita valittiin musiikkituokioihin myös sen mukaan, että niissä voitiin hyvin ilmentää eri osatekijöitä.

Jokaisessa musiikkituokiossa kaikissa tuokion kappaleissa painottui tietty musiikin osatekijä. Kappaleiden jälkeen tai viimeistään tuokion loppukoonnissa juteltiin ja kerrattiin kappaleita ja työtapoja. Kyselin esimerkiksi, että huomasivatko lapset, kuinka voi laulaa hiljaa tai kovaa, nopeasti tai hitaasti ja kuinka äänet voivat soida yhtä aikaa ja muodostaa yhteisen oman äänen tai että laulussa on tietty rytmi, jota voi esimerkiksi taputtamalla tai soittamalla osoittaa ja säestää.

Lapsen roolia pidettiin kokoajan aktiivisena, käyttämällä sopivia kappaleita, kannustamalla laulamiseen ja leikkimiseen, kyselemällä tarkentavia kysymyksiä, pyytämällä nostamaan kortteja laulurepusta ja merkitsemään suosikkikappaleitaan. Jos lapsi ei us-

kaltanut tai halunnut laulaa, hän sai osallistua säestykseen, käsileikkiin tai viimeistään mielipiteensä ilmaisuun.

4.5 Musiikkimatkaa toteuttamassa

4.5.1 Ensimmäinen musiikkituokion toteutus

Ensimmäisen luokan ensimmäiseen musiikkituokioon osallistui seitsemän lasta. Pidin musiikkituokion lasten aamupiirin jälkeen. Kun kerroin, että nyt on tiedossa musisointia, erityisesti yksi oppilas esitti vastalauseita. Pyysin kaikkia kuitenkin kuuntelemaan ja aloitin suunnitellusti tuokion. Kerroin, että tulen pitämään yhteensä viisi musiikkituokiota. Kaikissa tuokioissa on samanlainen ohjelma. Näytin seinälle kiinnittämäni kuvat, jotka kertoivat ohjelman rungon: Aloituslauluna äänenavauslaulu, selässäni oleva laulureppuni ja loppulaulu. Nuoli osoittaa aina kuvan kohdalla, missä mennään.

Kysyin, tiesivätkö he, mitä ennen laulamista pitäisi tehdä. He eivät osanneet vastata, joten kerroin, että aina aluksi pitäisi avata ääni ja kurkku oikein kunnolla. Niin laulu alkaa sujua. Ohjeistin kuuntelemaan levyltä äänenavauslaulun; tiedossa on äänenavausharjoituksia ja lauletaan yhdessä mukana kun opitaan sanat. Äänenavauslaulussa lauloin heti mukana ja otin katsekontaktia kaikkiin. Moni lähti mukaan laulamaan ja heilumaan musiikin tahtiin, vaikka ei osannutkaan kappaletta. Kappaleessa pyydetään toistamaan laulajan perässä esimerkiksi hi hi hi hi hii, ha ha ha ha haa, mummum mummum mummo, mimmim mimmim mimmi. Lapset lauloivat hyvin mukana vähintään niissä kohdissa ja myös kertosäkeeseen moni tuli mukaan kanssani. Useat lapsista hymyilivät tai nauroivat laulun mukana. Äänenavauslaulun jälkeen kehuin, kuinka hienosti kaikki lähtivät mukaan uuteen kappaleeseen.

Siirsin ohjelman nuolen laulureppu-kuvan kohtaan ja kerroin, että selässä olevassa repussani on useita lauluvihjeitä ja nostaja vaihtuu luokan jonojärjestyksen mukaan. Kaikki eivät pääse tänään nostamaan vihjettä, mutta ensi kerralla seuraavat pääsevät. Ensimmäinen lapsi tuli nostamaan Mopolaulu-kortin. Kysyin, osaako joku laulun ja

lauloin alkusävelet. Kukaan ei tiennyt kyseistä laulua, mutta siihen olin tehnyt kuvitetut sanat. Pyysin muutamaa lukutaitoista lasta lukemaan sanat vuorotellen ja sitten lauloimme kaiku-periaatteella muutaman kerran. Lapset oppivat todella nopeasti sanat, joten lauloimme muutaman kerran kappaleen sanojen kera, jolloin näytin kynällä, missä mennään. Ehdotin, että kokeillaan laulaa oikein nopealla tahdilla. Lapset ymmärsivät idean, joten lauloimme todella vauhdikkaasti kappaleen. Nopeassa tempossa laulaminen nauratti lapsia kovasti.

Seuraava lapsi nosti Autolaulun. Harjoittelimme kaikulauluna laulun vain kerran, sillä moni osasi jo laulun ja lähti laulamaan eteenpäin. Otimme heti aluksi käsileikin mukaan ja lapset matkivat liikkeet todella aktiivisesti. Kun kaikki osasivat kappaleen, kokeilimme laulaa oikein nopeasti, kuten ralliautoilla ajaisimme ja sitten hitaasti, koska auto oli joutumassa korjaukseen. Molemmat laulutavat onnistuivat hyvin ja lapset eläytyivät hienosti.

Kolmanneksi nostettiin Bussilaulu. Se vaikutti olevan kaikille tuttu, teimme käsileikkiä ja lauloimme muutaman kerran laulusta pari ensimmäistä säkeistöä. Tämän jälkeen lauloimme ja leikimme taas kappaleen nopeasti, kun bussi kiihdytti ja sitten hitaasti, sillä bussi oli siirtymässä pysäkille. Viimeinen kappale oli Pienen pieni veturi. Se oli valtaosalle tuttu kappale. Aloimme laulaa heti käsileikin kera, mutta melko hitaasti, sillä veturi vasta käynnisteli lähtöään. Lauloimme viimeiseksi laulun oikein vauhdikkaasti, kun veturi kiihdytti.

Laulureppu oli tyhjentynyt, joten siirsin ohjelman nuolen viimeiseen kohtaan. Lopussa oli loppulauluna ”Soittorasialaulu”, jonka lauloimme käsileikin kanssa yhden kerran. Lapset pääsivät nopeasti mukaan lauluun. Loppulaulun jälkeen kertasin ohjelman, mitä olimme laulaneet ja korostin, kuinka olimme laulaneet hitaasti, normaalilla nopeudella ja nopeasti. Ne ovat erilaisia tapoja laulaa. Kerroin, että ennen kuin lopetamme, jokainen saa näyttää mistä laulusta tai ohjelmanumerosta piti eniten. Lapsi, joka oli alkuun huudellut vastalauseita, totesi ”kaikkien olleen kivoja”. Se oli parasta palautetta tuokion onnistuneisuudesta. Vuorotellen kaikki kävivät laittamassa hymynaamat laulujen kohdalle. Kiitin jokaista ja toistin aina ääneen, mikä kappale sai ”ääniä”

Mopolaulu ☺☹☹☹☹
Autolaulu ☺☹
Bussilaulu ☺☺
Pienen pieni veturi ☺☺☺☹☹

Kysyin palautteenantokohdassa aluksi automaattisesti lapselta, haluaako kertoa, miksi tykkäsi kyseisestä laulusta, mutta huomasin, että se oli vaikeata heille. Hymy- ja surumerkit riittivät palautteena kappaleista. Eräs lapsi ei halunnut tulla laittaman hymynaamaa, joten hänelle annettiin mahdollisuus sanoa, mikä oli kivointa. Hän ei kuitenkaan halunnut. Siirryimme eteenpäin. Viimeiseksi pyysin näyttämään surukasvokuvien avulla, mistä ei tykännyt. Lapset kävivät vuorotellen laittamassa surunaamat.

Lapsia alkoi kovasti naurattaa kun jokin tietty laulu sai paljon ääniä, joten voi olla myös, että he laittoivat ääniään sinne, minne muutkin. Lisäksi aloin pohtia, että saikohan viimeinen kappale niin paljon ääniä, koska se oli viimeinen ja se muistettiin parhaiten. Myös tämän seikan takia on hyvä aina lopuksi kerrata, mitä kappaleita laulettiin. Palautteen annon jälkeen kiitin ja kehuin, kuinka hienosti lapset olivat mukana sekä osasivat ja oppivat laulut. Viikon päästä olisi seuraava kerta, jolloin olisi taas repussa uudet kappaleet.

Esikouluryhmän ensimmäiseen musiikkituokioon osallistui 8 lasta. Pidin musiikkituokion samaan tapaan kuin ensimmäiselle luokallekin. Siihen olin saamani palautteen myötä lisännyt kuvakortit ”nopea-hidas” selventämään laulujen tempoeroja. Ryhmän haastavuuden takia selitin ensin tarkkaan, mitä on tiedossa, eli esittelin ohjelman. Kerroin, mikä on päivän aihe ja kysyin, mitä kuuluu liikenteeseen. Lapset vastasivat: ”auto”, ”bussi” ja pienellä vihjeelläni ”juna”, jolloin eräs lapsista keksi veturilaulun. Sanoin, että katsotaan, löytyisiköhän se repusta.

Esittelin laulurepun, josta laulukortit nostettaisiin. Kerroin, kuinka kaikki eivät tänään pääse nostamaan korttia, mutta ensi kerralla pääsevät; menemme luokan jonolistan mukaan. Lapset kuuntelivat ohjeet hienosti, istuivat paikallansa ja osallistuivat aktiivisesti. He olivat innokkaita viittaamaan ja nostamaan kortteja repusta. Kaikki ymmärsivät,

etteivät kaikki pääsisi nostamaan tänään. Eräs poika, joka ei halunnut laulaa, tuli kuitenkin antamaan loppupalautteen, eli hänkin osallistui toimintaan.

Autolaulun kohdalla elävöitin laululeikkiä kertomalla, että olemme ralliautoilijoita. Laitoimme kypärät ja turvavyöt päälle. Lapset eläytyivät ajatusleikkiin todella intensiivisesti. Bussilaulun kohdalla harjoitellessamme kappaletta ja käsileikkiä, eräs lapsi näytti käsileikkiin liittyvät taputusliikkeet, joita en ollut leikkiin yhdistänyt. Kiittelin häntä ja otin taputusliikkeen mukaan. Minulla oli kappaleissa mukana ”tempokortteina” kuvat hitaasta etanasta ja nopeasta leopardista. Näytin aina vauhtikorttia kun vaihdoimme tempoa.

Kun lapset pääsivät loppupalautteessa antamaan hymymerkkejä seinälle, aloitin siitä lapsesta, johon olimme jonojärjestyksen mukaan jääneet. Osa lapsista antoi teemalle ja äänenavaukselle surunaamat. Kannustin, että tosiaan niillekin voi laittaa merkkejä jos ei pitänyt niistä.

Pienen pieni veturi ☺
Autolaulu ☺
Mopolaulu ☺☺☺
Bussilaulu ☺☺☺☹☹☹
Teema ☹☹☹
Äänenavaus ☹

Lapsia kiinnosti kovasti, kuka antoi millekin kappaleelle ”äänensä” ja heitä myös nauratti, jos joku kappale sai paljon merkkejä. En ollut varma, laittoivatko he myös jonkin verran merkkejään sen mukaan, mitkä laulut saivat eniten merkkejä. Muutama lapsista naureskeli ja katsoi muiden lasten reaktioita laittaessaan merkkejä. Toisaalta suuri osa heistä vaikutti todella miettivän, mille kappaleelle haluaa antaa äänensä. Palautteen anto sujui hyvässä ja rauhallisessa tunnelmassa.

4.5.2 Toisen musiikkituokion toteutus

Toiseen musiikkituokioon ensimmäiselle luokalle osallistui 6 lasta. Aloitin musiikkituokion kysymällä, muistavatko lapset, mitä lauluja edellisellä kerralla oli. He muistivat kaikki kappaleet. Kertasin, että silloin oli siis aiheena liikenne, tänään on… ”ELÄIMET”, lapset hihkaisivat näyttäessäni korttia. Näytin tuokion tutun ohjelman ja näytin eläinteemakorttia. Kerroin, että tänään lauletaan sekä yhdessä ja erikseen. Ennen laulua pitää tietysti avata ääni. Kaikki lauloivat äänenavauslaulun, ja lapset heiluivat iloisesti musiikin tahdissa.

Siirsin ohjelmanuolen laulurepun kohdalle. Kerroin, kenen vuoroon viimeksi jäätiin, mutta koska kyseinen lapsi ei ole paikalla, seuraava lapsi jonojärjestyksessä saa nostaa kortin. Muistutin, että tänään saa nostaa siis jonojärjestyksen neljä seuraavaa lasta, ensi maanantaina taas neljä seuraavaa.

Ensimmäisenä lauluna repusta nousi Viisi pientä ankkaa. Jotkut tiesivät kappaleen. Näytin askartelemani yksin-yhdessä-kuvakortit. Kerroin, että yksin-kortissa oleva keltatukkainen tyttö olen minä. Silloin kun näytän kyseistä korttia, minä laulan ja he kuuntelevat tarkasti. Kun näytän yhdessä-korttia, jossa on monta ihmistä, laulamme yhdessä kaikuna aiemmin laulamani säkeen. Harjoittelimme tällä tavalla laulun sanat. Kun lapset osasivat laulun, lauloimme yhdessä-kortin kanssa koko kappaleen. Kaikki olivat hienosti mukana. Isäankkakohdassa näytinkin vain yksin-korttia, jossa minä puhuin isäankkana suurella äänellä. Lapsia nauratti kovasti tämä kohta. Kappale päätettiin yhdessä laulamiseen ”ja niin kaikki ankat tuli takaisin”.

Toinen kortti oli Pikkuiset kultakalat. Lauloin alkusanat ja kysyin osaako kukaan sitä, mutta lapset eivät oikein osanneet vastata. Näytin kuvitetut sanat ja sanoin, että voimme tästä opetella. Kysyin, haluaako joku lukea ensimmäisen rivin. Eräs oppilas luki, jonka jälkeen annoin toiselle vuoron. Toistin säkeet vielä lapsen perässä. Kun sanat oli käyty läpi, sanoin, että nyt harjoitellaan äskeisellä samalla yksin-yhdessä-kaikuperiaatteella laulu. Lapset lauloivat hienosti aina jälkeeni matkien. Kun sanat osattiin, otettiin käsileikki mukaan. Eräs lapsista näytti, kuinka päiväkodissa on tehty käsiläpsytys ”hophop

däpädäpä”-kohtaan. Kiitin häntä tiedosta ja otimme idean heti käytännössä mukaan laululeikkiin.

Kolmas kortti oli Metsämökin ikkuna, lapsille tuttu edelliseltä vuodelta. Meidän ei tarvinnut harjoitella kappaletta kaikuna, joten näytin yhdessä-korttia, eli lauloimme yhdessä sen muutaman kerran. Tämä kappale on siinä mielessä hyvä opetella, että sillä voi tehdä myöhemmin erilaisia variaatioita, joilla harjoitetaan sisäistä kuuntelua.

Viimeinen laulurepun kortti oli Kolme varista, jota heti eräs lapsista alkoi laulaa. Emme siis opetelleet erikseen vaan lauloimme kappaleen heti läpi. Kun olin varmistanut, että kaikki osaavat kappaleen, otin hiljaa-laulaa-kortit esiin ja kerroin, että nyt teemme seuraavaa. Jaamme ryhmän puoliksi näkymättömällä narulla. Toinen ryhmän puolisko saa laulaa kappaleen alkuosan, jolloin toinen on ihan hiljaa ja kuuntelee, ja sitten toinen puoli ryhmästä laulaa loppuosan, jolloin aloitusryhmä on hiljaa ja kuuntelee. Näytän hiljaa-laulaa-kortteja sen mukaan, milloin ryhmän kuuluu laulaa ja milloin olla hiljaa ja kuunnella.

Lapsia oli sattumoisin tasaluku, mutta toiminnan olisi voinut järjestää myös niin, että toisessa ryhmässä on vähemmän ääniä ja toisessa enemmän. Silloin olisi voitu korostaa, millä tavalla kolme ääntä soi ja miten neljä ääntä soi. Jaoin kuitenkin selkeyden vuoksi ryhmän tasan puoliksi. Lapset noudattivat todella tarkasti korttien ohjeita, ja pystyimme laulamaan koko laulun korttien avulla loppuun asti.

Nuoli siirrettiin loppulauluun. Kertasin, kuinka olemme nyt käyneet eläinkortit läpi, laulaneet yksin-yhdessä-jaolla sekä kahdessa ryhmässä. Olimme kuulleet yhtä ääntä, koko ryhmän ääntä yhdessä ja näiden kahden jakoryhmän ääniä erikseen. Lisäksi olimme yhdistäneet lauluun kehosoittimiemme ääniä. Kiinnitin lasten huomion siihen, kuinka erilailla ryhmän jäsenten äänet voivat soida yhdessä ja kuinka hyvältä erilaiset ääniyhdistelmät kuulostavat yhdessä. Hienosti oli tuokio mennyt.

Loppulaulun jälkeen näytin hymy- ja surkukasvomerkit, ja kysyin, muistivatko lapset niitä. Lapset muistivat, joten pyysin, että jokainen käy taas vuorotellen laittamassa sen laulun kohdalle mistä piti eniten ja mistä vähinten. Lapset todella miettivät, mille kap-

paleille halusivat antaa ”suosikki- ja inhokki”-äänensä. Kertasin aina nimetyn kappaleen nimen ja kiitin lasta hänen laitettuaan merkin. Kun kaikki olivat laittaneet hymy- ja surumerkit kävin kappaleet vielä läpi ja kertasin, mitkä kappaleista saivat merkkejä.

Viisi pientä ankkaa: ☺☺☹
Pikkuiset kultakalat: ☺☺☺
Metsämökin ikkuna ☹☹☹☺
Kolme varista: ☹☹

Yleisesti tuokio oli hieman levottomampi kuin edellinen, mutta luokan opettaja, joka seurasi tuokiota, arveli, että tunnin jälkeen alkavan juhlalla, lasten repuissa olevilla leluilla ja herkuilla oli osansa keskittymispulmissa.

Esikouluryhmälle ohjasin toisen musiikkituokion pääosin samaan tapaan kuin 1. luokalle. Siihen osallistui 5 lasta. Kun tulin luokkaan laulureppu selässä ja laulukortit mukana, viittaamatta mitenkään vielä tulevaan tuokioon, lapset alkoivat heti hakea tuolejansa ja kerääntyä ympärilleni. Erilaista tässä tuokiossa oli se, että hyödynsin mukana ollutta avustajaa Kolme varista-ryhmäjaossa. Ryhmä oli pieni, joten pyrimme siihen, että minä lauloin toisen puoliskon kanssa ja avustaja toisen puolen kanssa.

Loppukertauksessa lauloin tuokioiden kappaleiden alkusanoja muistutukseksi tuokion lauluista. Palautekohdassa lapset miettivät jälleen tarkkaan, mille haluavat antaa hymy- ja surumerkkinsä. Eräs lapsista, joka ei ollut oikeastaan tuokioon osallistunut vaan oli myrtyneenä koko tuokion, ei halunnut laittaa hymymerkkiään mihinkään. Ehdotin, että hän laittaisi siihen, mikä oli hänen mielestään vähiten ikävä. Hän ei kuitenkaan halunnut, joten jatkoimme eteenpäin. Tuokion loputtua lapset halusivat vielä kertoa, kummasta siihenastisesta teemasta tähän asti pitivät eniten. Molemmat teemat saivat ääniä, mutta eläin-teema vaikutti mielekkäämmältä.

Pikkuiset kultakalat ☺
Viisi pientä ankkaa ☺
Metsämökin ikkuna ☺☹☹
Kolme varista ☹

Äänenavaus ☹☹

Eläimet ☺

4.5.3 Kolmannen musiikkituokion toteutus

Kolmanteen musiikkituokioon osallistui ensimmäiseltä luokalta viisi lasta. Aloitimme tuokion käymällä läpi mitä eläimiin liittyviä kappaleita oli laulettu viime kerralla. Lauloimme silloin kappaleita yksin ja yhdessä. Näytin ihmiset-teemakuvakorttia kysellen, mikä tällä kertaa on aiheena. Kerroin, että tänään laulamme eri voimakkuuksilla: oikein kovaa ja hiljaa. Näytin dynamiikkakuvakortit ”iso ääni-pikkuääni”. Minulla oli kuvakortteina pieni torven kuva ja suuri torven kuva. Suuren kuvakortin kohdalla lauletaan oikein isolla äänellä ja tehdään jättiläisliikkeitä, pienen kuvakortin kohdalla lauletaan hyvin hiljaa ja tehdään pikkuhiirten liikkeitä.

Lauloimme Äänenavauslaulun, jossa kaikki olivat jälleen mukana innokkaasti. Ensin laulurepusta nousi Leipuri Hiiva, joka ei ollut tuttu lapsille. Harjoittelimme kappaleen sanat kaikuna. Sitten lauloimme kappaleen voimakkaalla äänellä ja isoilla liikkeillä. Tämän jälkeen lauloimme hiljaa pikkuruisilla liikkeillä. Näytin kuvakortteja äänen voimakkuuden merkiksi.

Sitten repusta nostettiin Posteljooni. Siihen kuuluivat kuvitetut sanat. Kysyin, mikä on posteljooni ja lapset tiesivät. Kaikki halusivat lukea sanoitukset ja annoin erään nuoremman lapsen lukea sanat auttaen häntä. Eräs lapsista loukkaantui kun ei päässyt lukemaan sanoja ja mökötti hetken. Hän lauloi kuitenkin hyvin mukana ja seuraavaan lauluun hän tuli mukaan vielä paremmin, jolloin mökötys unohtui. Lauloimme laulun ensin kovalla äänellä, sitten hiljaa. Lapset eläytyivät hyvin eri äänen vaihtelun asteisiin, vaikka jonkin verran oli levottomuutta.

Tule ystäväksi- kappale oli lapsille tuttu, joten siinä aloimme heti laulaa leikin ja kehosoitinten kera. Lauloimme ensin seisten kappaleen normaalilla voimakkuudella. Toisella kerralla teimme taputus-tömistys-kohdassa oikein kovat äänet ja isot liikkeet. Vii-

meisellä kerralla lauloimme oikein hiljaa ja teimme hiljaiset taputukset ja tömistykset kyykyssä.

Viimeinen kappale oli Missä on peukalo. Lauloimme ensin koko kappaleen sormileikkeineen normaalilla äänellä. Tämän jälkeen tiedustelin lapsilta, mikä on isoin sormi, mikä pienin ja kumpi on isompi: nyrkki vai koko käsi. Selitin, että lauletaan sillä äänen voimakkuusasteella, kuinka suuri sormi on. Peukalon ja pikkurillin kohdalla lauluääni on aika hiljainen ja sormen koon kasvaessa äänikin kasvaa. Koko käden ja nyrkin kohdalla lauletaan oikein kovalla äänellä. Laulu sujui todella hyvin.

Kävimme vielä läpi ohjelman, lauloin kappaleiden alkutahdit kertaukseksi. Lapset lähtivät mukaan laulamaan alkutahteja. Kertasin dynamiikka-kuvia näyttämällä että tänään on laulettu eri voimakkuusasteilla. Loppulaulu meinasi unohtua, koska kaikki antoivat ensin palautteet ja sitten vasta tuli loppulaulu.

Leipuri Hiiva ☺
Posteljooni ☺☹☹☹☹
Tule ystäväksi ☺☺☺
Missä on peukalo ☹

Kolmannen musiikkituokion esikouluryhmälle ohjasin jälleen samaan tapaan kuin ensimmäisen luokan kanssa. Tuokioon osallistui seitsemän lasta. Esikouluryhmän kanssa Missä on peukalo-kappaletta ennen kertasimme ensin sormet, sillä nimien muistaminen tuotti hankaluuksia. Tule ystäväksi- kappaleessa lapset intoutuivat niin olemaan jättiläisiä, että unohtivat melkein taputukset ja tömistämiset. Posteljoonin kohdalla kertasimme, mitä posteljooni tekee.

Loppupalautteessa eräs pojista halusi toimia apurinani, joten hän sai antaa kaikille hymy- ja surumerkit seinälle laitettavaksi. Lapset miettivät taas kovin, mille kappaleille antavat merkkejä ja kysyivät joistakin, mikä kappale olikaan kyseessä. Lauloin alkutahdit muistutukseksi.

Missä on peukalo ☺☺☺ ☹☹☹

Tule ystäväksi ☺☺
Posteljooni ☺ ☺
Leipuri Hiiva ☹
Loppulaulu ☹☹
Ihmiset ☹

4.5.4 Neljännen musiikkituokion toteutus

Ensimmäisen luokan neljänteen musiikkituokioon osallistui viisi lasta. Tuokio aloitettiin muistelemalla viime kerran lauluja. Kerroin näyttäen maapallokorttia, että tänään aiheenamme on matkustelu ja mitä maailmalla löytyy. Kokeilemme myös erilaisia rytmejä eri tavoin. Aloituslaulussa jokainen lapsi oli mukana todella eläytyen. Tämän jälkeen kerroin soitinkuvia näyttäen, että rytmiä voi tehdä soittimilla.

Kertasimme soittimien nimet (marakassi, tamburiini, rytmikapulat ja rytmimunat). Mutta entä jos meillä ei ole soittimia mukana? Millä voimme tehdä ääntä? Taputin vihjeeksi käsiäni, jolloin he arvasivat, että voimme soittaa rytmiä käsillämme. Sitten tömistin jaloillani, jolloin he muistivat, että tömistämälläkin voidaan soittaa ryhmiä. Kerroin, että käytössämme ovat siis omat kehomme rytmisoittimet. Teimme rytmiharjoituksia käsiemme ja jalkojemme avulla ensin kokeillaksemme, miten rytmitys sujuu.

Ensin repusta nousi Ihhahhaa. Kappale oli joillekin tuttu, pyysin vain tulemaan mukaan lauluun. Taputin rytmiä käsin, lapset matkivat. Kappale meni taputuksineen niin hyvin, että annoin lapsille rytmikapulat. Kertasin kyseessä olevan rytmikapulat, koska niillä voi säestää kappaletta lyömällä rytmiä. Näytin mallia ja sanoin, että nämähän ovat kuin hevosen kavioiden kopse. Kun löimme kapuloilla yhtä aikaa rytmiä, yksi lapsi totesi: ”Monta hevosta!” lauloimme ja soitimme kappaleen läpi. Yksi lapsi ei halunnut soittaa joten sanoin, että me olemme hänen kanssaan laulajina, kun muut soittavat. Myös muut lapset lauloivat soiton ohessa.

Toinen kappale oli A ram sam sam. Kerroin, että nyt saavuimmekin Afrikkaan, jossa lauletaan tällaista laulua. Kädet ovat rytmisoittimina. Pyysin vain lapsia tulemaan mu-

kaan lauluun. Laulu sujui hienosti, joten siirryimme eteenpäin. Seuraavaksi repusta löytyi Leijonan metsästys-kortti. Kappale oli kaikille tuttu ja lapset alkoivat laulaa sitä jo ennen kuin ehdin sanoa mitään. Laitoin cd-levyn soimaan ja kehotin kuuntelemaan rytmiä ja ottamaan rytmikädet mukaan. Lapset olivat innoissaan mukana. Kappaleen jälkeen kertasin, kuinka lauluun sopi hyvin rytmitaputus ja erilaiset kädellä tehtävät äänet. Lopussa taputimme käsillämme nopeasti, mikä viittasi juoksuun.

Viimeisenä kappaleena repusta nousi Apinaorkesteri. Kappale oli vieras, mutta minulla oli mukana kuvitetut sanat. Kävimme kappaleen laulaen kaiulla kerran läpi, sitten yhdessä sana sanalta. kun he osasivat, jaoin rytmimunat kaikille. Korostin, että näillä soitetaan taas rytmiä. Näytin mallista ja sitten lauloimme ja soitimme. Se meni niin hyvin, että annoin toisella kierroksella lasten valita itse soittimet itse eri vaihtoehdoista. He valitsivat marakassit ja tamburiini. Teimme vuorottelusoittoa siten, että laitoin soitinten kuvat kuvitettuihin sanoihin eri säkeiden kohdille ja näytin sormella missä mennään. Orkesteri soitti yhtä aikaa ja laulettiin samalla. Laulaminen ja soittaminen sujuivat lapsilta erinomaisesti.

Lopussa otimme loppulaulun, jonka jälkeen kertasimme, että olimme tehneet rytmiä kehon rytmisoittimilla ja oikeilla rytmisoittimilla. Kertasin laulaen kappaleiden alkutahdit. Jokainen tuli laittamaan omat merkkinsä ja lapset miettivät jälleen tarkasti, mille kappaleelle antavat äänensä.

Ihhahhaa ☺☹☹☹
A ram sam sam ☹
Leijonan metsästys ☺☺☺☺
Apinaorkesteri ☹

Lopussa kerroin, että enää on yksi kerta minun pitämääni musiikkia. Silloin meillä on luultavasti tuttuja lauluja laulettavana. Eräs poika ilmoitti, että haluaisi leijonanmetsästyksen uudestaan.

Esikouluryhmän musiikkituokioon osallistui kuusi lasta. Heidän kanssaan tuokio eteni samalla tavalla kuin ensimmäisellä luokallakin. Apinaorkesteri- kappale nousi tosin

ensimmäisenä laulurepusta. Harjoittelimme kappaleen ensin kuvien avulla ja tämän jälkeen rytmimunien kanssa. Lopulta jaoin ryhmälle marakasseja ja rytmikapulat, jolloin ryhmä soitti soittimiaan vuorotellen säkeistöjen mukaan. Koska harjoitteluun kului aikaa, en ottanut tamburiineja mukaan. Soittaminen ja laulaminen sujuivat koko ryhmältä hienosti.

Viimeisenä esikouluryhmälle nousi laulurepusta Ihhahhaa. Kerroin, että nyt matkustamme kotiin maailmalta. Taputin rytmiä käsin ja lapset tulivat mukaan. Rytmittäminen sujui niin hyvin, että annoin rytmikapulat kavioiden kopseeksi. Kapuloita oli neljät, joten teimme vuorotellen niin, että puolet lapsista lauloi kun toiset soittivat. Vaihdoimme osia.

Apinaorkesteri ☺☺☺☺
A ram sam sam ☹☹☹
Leijonan metsästys ☺
Ihahhaa ☹
Maailmalla ☺☹
Aloituslaulu ☹

4.5.5 Viidennen musiikkituokion toteutus

Viidenteen musiikkituokioon osallistui ensimmäiseltä luokalta seitsemän lasta. Aloitin tuokion kertomalla, että nyt on neljä musiikkikertaa takana; viimeinen eli viides kerta on tänään. Olin laittanut teemakuvat ohjelman yläpuolelle ja kerroin, että tänään meillä on kaikista korteista joku laulu, eli kaikki ovat tuttuja. Tänään laulut ovat niitä, joista pidettiin joka tuokiossa eniten. Aloitimme äänenavauslaululla, johon kaikki osallistuivat tuttuun tapaan vauhdikkaasti.

Ensimmäisenä nostettiin repusta Pikkuiset kultakalat. Kysyin, mihin ryhmään kalalaulu kuuluu ja lapset tiesivät, että eläimiin. Eräs lapsista muisti, että samalla kerralla oli saanut myös ankkalaulu yhtä paljon ääniä. Se oli totta, joten kerroin, että minun piti valita vain yksi ja tähän kappaleeseen voidaan hyvin ottaa soittimet mukaan. Lauloimme

muistin virkistykseksi koko laulun läpi ja sitten soittimilla. Näytin, että ensin alun minä soitan yksin rytmimunalla ja kaikki laulavat. Hophop- kohdassa ne puolet, joilla on tamburiini, soittavat tätä tahtia. Alkuun lapset olivat levottomia, eivätkä malttaneet olla soittamatta soittimia. Näytin tamburiinin kuvaa ja sanoin, että kun näkyy kuvan valkoinen puoli, täytyy olla ihan hiljaa, eikä saa soittaa. Kun näkyy soitin-puoli, sitten soitetaan. Lauloimme ja soitimme kappaleen läpi vuorotellen ja korttimenetelmä toimi. Sitten vaihdoimme soittovuoroa

Seuraavaksi nousi repusta Bussilaulu. Lapset muistivat, että bussi kuuluu liikenneryhmään. Näytin nopea-hidas-kortteja ja muistutin, että viimeksikin laulettiin nopeasti kuin leopardin juoksu ja hitaasti kuin etanan matelu. Näillä kohta pääsemme nopeuttamaan ja hidastamaan laulutahtia. Ensin lauloimme kappaleen laululeikin kera tavallisella tempolla. Tämän jälkeen bussi kiihdytti eli lauloimme ja leikimme todella nopeasti kaikki kolme säkeistöä. Kehotin pitämään penkeistä kiinni. Kun ”joku painoi nappia bussissa” ja bussi lähestyi pysäkkiä, vauhti hidastui ja lauloimme kolme säkeistöä hitaasti kuin etanat.

Kolmantena repusta nousi Leijonan metsästys. Lapset tiesivät, että leijona on eläin, mutta tässä tapauksessa leijona liittyi siihen, että löysimme sen matkalta maailmalla. Esimerkiksi Afrikassa voi olla leijonia. Kappale oli tuttu ja erityisen iloinen yllätys; muutama lapsista alkoi jo laulaa ennen kuin levy alkoi soida. Kehotin ottamaan rytmikädet ja tekemään rytmin mukana. Jok’ikinen osallistui ja lopussa kaikkia nauratti.

Viimeisenä kappaleena nousi laulurepusta Tule ystäväksi. Ystävät kuuluvat ihmisiin. Näytin ison äänen ja pikkuäänen kuvakortteja ja kerroin, että laulamme ensin kovalla äänellä, sitten hiljaa. Eräs lapsista totesi, että huudetaan, johon kerroin, että musiikissa ei ikinä huudeta tai kiljuta; se ei kuulosta mukavalta. Voimakkaalla äänellä voidaan kuitenkin laulaa. Ensin lauloimme kappaleen tavallisella äänenvoimakkuudella, sen jälkeen kertosäe suurella äänellä seisten ja isoilla tömistyksillä, taputuksilla ja hypyllä. Viimeiseksi lauloimme hiljaisella äänellä, kyykyssä ja pienillä taputuksilla, tassutuksilla ja hypyllä.

Loppulaulun jälkeen oli palautetuokio. Lapset miettivät taas tarkkaan valintojaan. Joillekin oli vaikea valita surumerkkikohteita.

Pikkuiset kultakalat ☹☹
Bussilaulu ☹☹☹
Leijonan metsästys ☺☺☺☺☺☺☺ ☹
Tule ystäväksi ☹

Loppuun vielä kiitin lapsia. Kerroin, että on ollut todella hauskaa soittaa ja laulaa yhdessä. Näytin heille hymymerkkiä sen merkiksi, kuinka olen pitänyt yhteisestä musisoinnista. Surumerkkiä näytin ja kerroin, että vaikka välillä on laulurauha puuttunut, ikävintä kuitenkin on, että musiikkituokiot nyt loppuvat. Kiitosten jälkeen sain lapsilta ja opettajilta kiitoskortin, jonka jälkeen moni lapsista tuli halaamaan minua.

Esikouluryhmän viimeiseen tuokioon osallistui kuusi lasta. Pidin musiikkituokion samaan tapaan kuin ensimmäiselle luokalle; ainoastaan kappaleista osa oli eri kappaleita kuin ensimmäisen luokan kanssa. Ensimmäinen laulurepun toivekortti oli Missä on peukalo. Tiedustelin, mihin ryhmään peukalolaulu kuuluu. Onko autoilla peukalot? Ei.. Ihmisillä on. Kävimme läpi sormien nimet ja lauloimme laulun samalla tavalla kuin dynamiikka-tuokiossakin. Tämän jälkeen repusta nousi bussilaulu ja kolmantena Pikkuiset kultakalat. Molemmat kappaleet kävimme läpi samaan tapaan kuin ensimmäisen luokan kanssa. Kultakala-kappaleessa olivat soittimet mukana.

Viimeisenä laulurepusta nousi Apinaorkesteri, jonka olin sujauttanut reppuun vasta jälkeenpäin niin, että se tulisi viimeisenä. Apinaorkesteri kuului maailmalla matkusteluun. Nyt olisimme itse apinaorkesteri. Harjoittelimme kappaleen tahdin laulamalla ja taputtamalla käsillä tahtia polviin. Annoin lapsille soittimet, ja koska he eivät malttaneet olla soittamatta, annoin heidän ensin soittaa aivan vapaasti ja testata, miten ääni soittimista lähtee. Lapset soittivat innoissaan hetken ja kun vapaa soitto alkoi itsestään hiljetä, pyysin hiljaisuutta kaikilta. Annoin rytmimunat puolelle ryhmästä ja rytmikapulat toiselle puolikkaalle.

Minulla oli mukana kuvitetut sanat, joihin kiinnitin rytmisoitinten kuvat. Ensimmäisen säkeen kohdalle laitoin rytmikapulat ja toiseen säkeeseen rytmimunat. Soitimme ensin kappale sillä tavalla, että osoitin, missä kohtaa sanoja menemme ja sen mukaan soitettiin. Lapset, jotka olivat säkeessä soittotauolla, lauloivat. Näytin mallia aina kyseisen soittimen kohdalla. Tämän jälkeen vaihdoimme soittimet marakasseihin ja tamburiineihin. Ensin soitimme vuorotellen tahdissa, sen jälkeen kaikki yhtä aikaa. Lauloimme ja soitimme kappaleen kaksi kertaa läpi. Hienosti lapset osasivat ja olivat innolla mukana. Kehuin ja kannustin kaikkia.

Loppulaulun jälkeen oli vielä musiikkituokion kertaus ja palautteenanto. Lapset antoivat merkkejä sekä teemoille, että kappaleille.

Ihmiset ☹
Missä on peukalo? ☹☹
Liikenne ☹
Bussilaulu☺☺
Eläimet ☹ ☺
Pikkuiset kultakalat
Matkustelu ☺
Apinaorkesteri ☺☺
Loppulaulu ☹

5 MUSIIKKIMATKAN JA PRODUKTION ARVIOINTI

5.1 Palautetta ensimmäisestä musiikkituokiosta

Ensimmäisestä musiikkituokiosta 1. luokalle sain kahdelta tuokiota seuranneelta erityisopettajalta kirjallisen palautteen (Liite 1) ja kävimme toisen opettajan kanssa vielä suullisesti läpi tuokiota. Palautteesta ilmeni, että teema sopi ryhmän lapsille ja toiminta oli ikätasoista. Tuokiossa oli sopivan helpot laulut ja useat niistä olivat tuttuja entuudestaan, joten lapset pääsivät heti mukaan. Tuokio yhdisti laulua, liikettä ja leikkiä, mikä oli positiivista. Toiminta ei ollut ryhmälle liian haastavaa, vaan juuri sopivaa. Myös tuokion ajallinen pituus oli sopiva, se kesti 30 minuuttia.

Palautteen mukaan lapsen rooli oli tuokiossa aktiivinen. Lapset pääsivät mukaan laululeikkeihin ja osallistuivat innokkaasti. Itse pyrin pitämään lapsen roolia aktiivisena kyselemällä lisäkysymyksiä, jakamalla vuoroja ja pyytämällä jokaisen eteen näyttämään suosikkilaulunsa.

Tempo-osatekijä nousi selkeästi esiin joka kappaleessa. Palautteessa sain ehdotuksen, että voisin ottaa kuvat, esimerkiksi etana-leopardi, selittämään konkreettisesti tempoja hidas-nopea. Palautteesta ilmeni, että olisin voinut tuoda ilmi selvemmin, että tänään harjoitellaan nimenomaan eri nopeuksilla laulamista ja siitä oltaisi voitu keskustella enemmänkin. Toisaalta lopussa pitämäni loppukoonti oli hyvä kertaus siitä, mitä lauloimme ja millä eri tavoilla lauloimme.

Palautekeskustelusta nousi esiin myös havaitsemani seikka, se, että tempo-kappaleissa olisi hyvä päättää laulut hitaaseen laulamiseen. Nopeassa laulussa lapset ovat riehakkaita ja riehakkuus voi jäädä vallitsevaksi olotilaksi, mikä häiritsee lasten keskittymistä seuraavassa ohjelmanumerossa. Kun taas lauletaan hitaasti, lapsi pystyy paremmin keskittymään ja tunnelma rauhoittuu.

Sain tuokiosta kiitosta myös kuvien käyttämisestä. Tuokio oli hyvin strukturoitu kuvien avulla ja lapset pystyivät seuraamaan tuokion tapahtumia paremmin. He myös saivat

kuvien avulla tiedon siitä, mitä seuraavissa musiikkituokioissa tulee tapahtumaan. Kokonaisuudessaan lapset olivat todella innostuneita toiminnasta ja lähtivät kaikkeen innolla mukaan.

Esikouluryhmälle pitämääni musiikkituokiota seurasi sama laaja-alainen erityisopettaja, joka seurasi ensimmäiselle luokalle pitämiäni tuokioita. Häneltä sain paljon samaa palautetta kuin aiemmin pitämästä tuokiosta 1. luokalle. Tuokion aloituksessa erityisen hyvää oli se, että selitin tarkkaan, mitä tuokiossa tulee olemaan ja millä tavalla etenemme. Myös ryhmän tutun jonojärjestyksen käyttäminen oli järkevää, sillä lapsille ei tullut uusia hankalia toimintamalleja opeteltavaksi. Teema ja toiminta sopivat lapsiryhmälle, mutta myös kuvien aktiivinen käyttö oli tärkeä tekijä tuokion onnistumisen kannalta. Lapsen roolia pidettiin koko ajan aktiivisena.

Esikouluryhmän kanssa tempo-osatekijä nousi hyvin ja vaihtelevilla tavoilla jokaisessa tuokiossa esiin. Esimerkiksi Autolaulun ”ralliauto”-leikki ja kypärien laittaminen oli hyvä lisä laululeikkiin. Leikki tuki lasten mielikuvitusta ja auttoi eläytymään laululeikkeihin. Tempojen vertaus kuvien avulla hitaaseen etanaan ja nopeaan leopardiin selitti käsitteitä paremmin. Myös se, että laulut lopetettiin hitaaseen tempoon, oli hyvä käytäntö rauhoittamaan tilanne seuraavaa ohjelmanumeroa varten.

Erityisen hyvää esikouluryhmälle pitämässäni tuokiossa oli palautteen mukaan askartelemani tempo-kuvat sekä loppukertaus ja palautteen keruu. Kertauksessa kävimme läpi kappaleet ja osatekijät. Palautteen keruussa myös eräs lapsi, joka ei ollut halunnut laulaa, tuli antamaan mielipiteensä. Sain myös hyvää palautetta siitä, että ohjaamistyylini oli joustava. Otin esimerkiksi lapsen ehdotuksen huomioon laululeikissä, mikä oli suoraa positiivista palautetta lapselle. Hyväksyin myös sen, että lapset antoivat loppupalautteessa ääniä laulukorttien lisäksi myös teemalle ja äänenavauslaululle. Täten lapsi pääsi todella kertomaan mielipiteensä.

Itse koin etenkin esikouluryhmälle pitämässäni tuokiossa parhaimpana palautteena lasten keskittymisen ja aktiivisen osallistumisen. Kun toiminta on tarpeeksi johdonmukaista, innostavaa ja mielenkiintoista, käyttäytymiseltään haastavinkin lapsi osallistui innolla toimintaan ja pystyi myös toimimaan tuokiossa ongelmitta. Lapset, joilla oli vaikeuk-

sia pysyä ylipäätään luokkatilassa, istuivat paikoillansa ja keskittyivät intensiivisesti. Myös ensimmäisen luokan kohdalla ryhmän innostuneisuus tuokiossa oli ehdoton merkki toiminnan onnistuneisuudesta.

Tuokion loppupalaute vaikutti olevan molemmissa ryhmissä tärkeä tilaisuus lapsille. Siinä ne lapset, jotka eivät olleet päässeet nostamaan laulukortteja, pääsivät myös eteen ohjaajan luokse merkitsemään hymy- ja surunaamoin omat mielipiteensä kappaleista. Ensimmäisen luokan kohdalla palautteen annossa yritin myös kysyä, haluaako lapsi kertoa, minkä takia antoi äänensä kyseiselle laululle. Tämä kuitenkin selvästi hämmensi lasta, joten tulin siihen tulokseen, että hymy- ja surumerkit riittävät heiltä palautteeksi. Tärkeämmäksi koin sen, että lapsi pääsee ilmaisemaan mielipiteensä ja vaikuttamaan viimeisen tuokion sisältöön. Muista tekijöistä, kuten lasten reaktioista ja aktiivisuudesta pystyin päättelemään tuokion ja laulujen onnistuneisuutta.

5.2 Palautetta toisesta musiikkituokiosta

Ensimmäiselle luokalle pitämästäni tuokiosta sain palautetta, että tuokion teema ja toiminta oli oikein sopivaa ryhmän lapsille ja heidän ikätasolleen. Tuokio kesti noin 30 minuuttia, joka oli sopiva kesto tuokiolle. Lapsen rooli oli jälleen aktiivinen ja lapset huomioitiin tuokiossa jatkuvasti. Myös lapsen idea otettiin huomioon käsileikissä. Harmonia-osatekijä nousi tuokiosta esiin hyvin kuvien avulla. Kuvat selvensivät käsitteitä. Harmonia-osatekijä tuli myös eri tavoin esiin kaikissa lauluissa.

Erityisen hyvää oli tuokiossa palautteen mukaan se, että yksin-yhdessä-kortit selvensivät laulujen opettelua, sillä kaikki tiesivät, kenen vuoro oli laulaa milloinkin. Lisäksi kappaleet olivat vaihtelevia ja tuokio sisälsi erilaisia toimintoja kuten leikkiä, kuvitettuja sanoja ja kahtena ryhmänä laulamista toimintakorttien avulla. Lukemisen harjoittelu ensimmäisen luokan kohdalla Pikkuisissa kultakaloissa oli myös positiivinen lisä tuokioon.

Muita kommentteja palautteessa tuli myös siitä, että tuokion alun kertaus edellisen musiikkikerran kappaleista oli hyvä käytäntö. Loppupalautteen antaminen oli myös hyvä ja

odotettu ohjelmanumero. Tuokion palautteenantohetki on ns. hiljainen hetki, joka on tärkeä osa koko tuokiota. Palautteesta nousi myös esiin ohjaajan asenne. Kun oma asenteeni tuokiossa oli iloinen ja innokas, se näkyi kasvoillani ja tunne välittyi myös lapsiin. Ohjaajan suhtautumisella toimintaan on todella suuri merkitys siihen, miten lapset osallistuvat ja asennoituvat toimintaan.

Esikouluryhmän kohdalla nousi esiin samanlaisia asioita kuin ensimmäisen luokan kohdallakin. Tuokion alussa viime tuokion kappaleiden ja teeman kertaus toimi hyvänä alkuun saattajana uudelle teemalle. Tuokion eläin-teema ja tuokion toiminnot sopivat hyvin ryhmän lapsille. Lapsen rooli tuokiossa pidettiin aktiivisena ja lapsen taidot huomioitiin. Mikäli joku kappale osattiin, ei sitä jääty turhaa harjoittelemaan vaan siirryttiin eteenpäin. Harmonia-osatekijä ilmeni hyvin kuvien avulla. Se, että luettelin lapset, jotka muodostivat ryhmät, selvensi toimintaa ja ryhmäjakoa.

Erityisen hyvää tuokiossa oli palautteen mukaan oma innostukseni ja rauhallisuuteni. Positiivisen palautteen jatkuva antaminen lapsille innosti ja rohkaisi heitä osallistumaan. Uusien kappaleiden sanojen opettelussa käsileikin mukaan ottaminen tuki sanojen oppimista. Oli myös hyvä, että ryhmän ollessa pieni hyödynsin toista ryhmän aikuista, luokan avustajaa ryhmäjaossa.

Erinomaisena motivointikeinona toimi laulureppu selässäni kun astuin luokkaan. Kun reppu oli selässäni ja kiinnitin kuvat seinälle, lapset kerääntyivät suoraan ympärilleni eikä pyyntöjä tai kehotuksia tarvittu. Eräs lapsista joutui lähtemään puheterapiaan tuokion ajaksi, eikä olisi ollenkaan halunnut. Koin tämän myös erinomaisena palautteena sekä itselleni että edellisestä tuokiosta, kun lapset tulivat niin innolla ympärilleni ilman kehotuksia.

5.3 Palautetta kolmannesta musiikkituokiosta

Palautteen mukaan kolmas musiikkituokio sopi sisällöltään, teemaltaan ja kestoltaan sopiva molemmille ryhmille. Dynamiikka-osatekijä nousi kappaleista selkeästi esiin. Tosin se, että kappaleet olivat hieman vieraampia ensimmäisen luokan lapsille, teki lap-

sista levottomampia. Levottomuutta voitaisiin vähentää esimerkiksi sillä, että lapset pääsisivät liikkumaan tässä tuokiossa enemmän. Voitaisiin tehdä enemmän asioita seisten ja liikkuen. Kehittämisehdotuksena sain, että esimerkiksi joku laulu voisi olla sellainen, että lapset saavat tanssien ilmentää osatekijää. Koska Posteljooni- kappale sai selvästi huonoimmat äänet ensimmäiseltä luokalta, tästä kappaleesta voitaisiin tehdä tanssikappale. Se voitaisiin kuunnella ja lähteä tanssimaan musiikin tahdissa. Ohjaaja voisi lisätä volyymia, jolloin tanssittaisiin suurilla liikkeillä ja raskailla askeleilla ja volyymia hiljennettäessä tanssittaisiin pienillä kevyillä liikkeillä.

Lapset huomioitiin musiikkituokiossa hyvin. Lapset pääsivät nostamaan kortteja, liikkumaan ja lukemaan kappaleiden sanoja. Tarkentavilla kysymyksillä, kuten ”Mikä on posteljooni?”, he pääsivät vastaamaan ja osallistumaan keskusteluun. Osatekijä nousi selkeästi tuokiosta esiin ja kuvat selkiyttivät käsitteitä. Motivaation säilyttämiseksi osatekijän havainnollistamiseksi voitaisiin myös hyödyntää esimerkiksi kuvien sijasta käsitai sorminukkeja, kuten karhu-hiiri.

Erityisen hyvää kolmannessa tuokiossa oli se, että sisällöt oli suunniteltu tarkoin ja materiaali kerätty huolellisesti. Myös aloituslaulussa vallitseva lasten ilo oli erityisen hyvää. Missä on peukalo- laulun toteutus toimi myös erinomaisesti ja oli hauska idea. Tuokion loppupalautteessa kertaus alkutahteja laulamalla motivoi lapsetkin mukaan lauluun.

Esikouluryhmälle pitämästäni musiikkituokiosta sain paljon samaa palautetta kuin ensimmäiselle luokalle pitämästäni tuokiosta. Toimivaa musiikkituokiossa oli viime tuokion sisällön kertaus ja tarkka tulevan ohjelman esittely. Myös se oli hyvä valinta, etten ottanut Posteljooniin toista säkeistöä, vaan pidin kappaleen selkeänä. Esikouluryhmän kanssa osatekijä nousi erityisen hyvin esiin jättiläis-vertauksen avulla. Lapset heittäytyivät todella mukaan leikkimään suuria jättiläisiä. Erityisen hyvää tuokiossa oli sormien kertaus ja nimeäminen ennen Missä on peukalo-laulua. Lapsilla meinasivat mennä sormien nimet sekaisin, joten erityisesti kyseisen lapsiryhmän kohdalla oli tärkeätä nimetä asioita ja omia kehonosia. Tällaiset kertaukset parantavat lasten kehontuntemusta.

5.4 Palautetta neljännestä musiikkituokiosta

Neljänsistä tuokioista molemmille ryhmille sain samantyyppistä palautetta. Kappaleiden vaikeusaste oli lapsille sopiva. Kappaleet olivat hyvin valittuja, mukavia ja vaihtelevia, joten lapset osallistuivat toimintaan erinomaisesti. Lapsilla oli toiminnassa aktiivinen rooli; he saivat laulaa, soittaa ja nostaa laulukortteja. Tuokiossa oli sopivan nopea tahti; ei jääty mihinkään kohtaan ”junnaamaan”.

Osatekijänä rytmi oli erityisen innostava tekijä. Rytmi nousi hyvin esiin jokaisesta kappaleesta. Sitä hahmotettiin soittamalla sekä oman kehon soittimilla että rytmisoittimilla. Oman kehon soittimista aloittaminen oli hyvä järjestys. Rytmikappaleissa oli selkeä ohjeistus ja mallia näytettäessä lapset pääsivät nopeasti mukaan toimintaan.

Erityisen hyvää musiikkituokiossa oli se, että rytmisoittimet toivat uutta sisältöä tuokioon. Keho- ja rytmisoitinten vuorottelu toi vaihtelua toimintaan. Iloinen ja positiivinen tuttu aloitus innosti kaikki lapset mukaan. Materiaalit oli hyvin suunniteltu ja valmisteltu. Rytmikapuloiden vertaus hevosen kavioihin elävöitti toimintaa.

Tuokioita pitäessäni mieleeni tuli, että taputus-tömistys-rytmiharjoituksia voitaisiin ottaa melkeinpä jokaiseen tuokioon alkuun. Se innostaisi lapsia ja kehosoitinten avulla pystyttäisiin tuomaan esiin osatekijät hyvin. Toisaalta, tällaiset harjoitteet pidentävät musiikkituokion kestoa, joten tulisi miettiä, jaksaako ryhmä pidemmän tuokion loppuun asti. Tällaista toimintaa voisi kuitenkin harkita jokaiseen tuokioon.

Esikouluryhmän kohdalla Apinaorkesteri- kappale nousi ensimmäisenä repusta. Kappaleessa kuitenkin käytetään soittimia, joten olisi parempi, jos kyseinen kappale voisi nousta viimeiseksi tai tuokion loppupuolella repusta ja olla siten ”kokoava” viimeinen rytmiorkesterikappale. Sen voisi esimerkiksi hivuttaa vaivihkaa viimeisenä pussiin, jolloin varmistettaisiin, ettei se nouse repusta ainakaan ensimmäisenä. Mikäli kappaleiden vaikeusasteissa on eroja, olisi hyvä, että tuokio alkaisi helpoimmasta kappaleesta ja etenisi vaikeampaan.

5.5 Palautetta viidennestä musiikkituokiosta

Viides musiikkituokio oli palautteen mukaan molempien ryhmien kohdalla sopiva kestoltaan, sisällöltään ja teemoiltaan. Tuokio oli rakennettu hyvin. Musiikkituokion kertaava sisältö selkeästi innosti lapsia osallistumaan aktiivisesti toimintaan. Lapsen rooli oli tuokiossa aktiivinen kokoajan ja lapset osallistuivat hienosti ja innokkaasti. Lasten hyviin kommentteihin otettiin kantaa. Palautteesta ilmeni, että tuokion tunnelma oli verrattavissa ensimmäisen musiikkituokion intoon ja jännitykseen.

Kaikki osatekijät tulivat selkeästi tuokiosta esiin kuvien ja konkreettisen tekemisen avulla. Lisäksi tuokio kertasi tuokioiden teemoja, jotka olivat alusta lähtien esillä seinällä. Myös soittimia ja kehonosia kerrattiin. Kun lauletut kappaleet laitettiin seinälle oikeiden teemojen alapuolelle, tuli tuokioon samalla käsitteiden luokittelua ylä- ja alakäsitteisiin.

Rytmisoittimia hyödynnettiin tuokiossa eri tavoin. Se, että lapsien antoi ensin kokeilla soitinta itsenäisesti, oli hyvä käytäntö. Lapset soittivat minkä jaksoivat ja hiljaisuus laskeutui lähes itsestään. Tällä käytännöllä vältyttiin esimerkiksi esikouluryhmän kanssa yleisestä levottomuudesta siinä kohdassa, kun kaikkien piti keskittyä ohjeisiin.

Viidennessä musiikkituokiossa erityisen hyvää oli kertauksen lisäksi se, että lapset pääsivät kokemaan, että heidän mielipiteillänsä oli ollut merkitystä. Sillä, että he ovat päässeet nimeämään suosikkikappaleitaan, oli vaikutusta viimeisen tuokion sisältöön. Tästä lapsi saa kokemuksen, että aikuinen todella kuuntelee, millä on merkitystä esikoululaisena ja koululaisena olemisessakin.

Sain ohjausotteestani palautetta, että työotteestani näkyi ammattimainen suunnittelu. Oma rauhallisuuteni ja iloisuuteni näkyi toiminnassa ja ohjaustavasta huomasi varmuuteni ohjata tuokiota. Ohjaustapani oli ”jämpti” ja määrätietoinen. Positiivista palautetta sain myös siitä, että olin ottanut annetun palautteen huomioon sekä hyödyntänyt palautetta ja saamiani vinkkejä koko prosessin ajan. Olin myös tarvittaessa kysynyt rohkeasti apua.

Oman kokemukseni ja havaintojeni mukaan tuokio oli toimiva molemmissa ryhmissä. Kehittämiskohtana pistin merkille, että kappaleista riippuen, voisi tuokiossa pyrkiä taktikoimaan kappaleet nousemaan repusta tietyssä järjestyksessä. Esimerkiksi ensimmäisen luokan kohdalla, Tule ystäväksi- kappale tuli viimeisenä ja siinä kohtaa oli ryhmässä myös levottomuutta. Viimeisiksi kappaleiksi kannattaisi aina jättää ne kappaleet, joissa on jotain erityistä tekemistä, kuten rytmisoittimia tai joka on muuten vauhdikas ja mukaansatempaava. Tuokioiden alkupäässä, jolloin lapsilla on paras keskittymiskyky, kannattaisi tulla aina ”tavallisemmat” kappaleet. Näin tein esikouluryhmän kanssa Apinaorkesteri-kappaleen kohdalla, joka oli sopiva päätöskappale rytmisoittimien takia.

5.6 Produktion arviointi

Produktio koostuu teoriaosuudesta ja Musiikkimatka-liitteestä. Suunnittelin Musiikkimatkasta korttipakan, jota olisi helppo hyödyntää musiikkituokioiden järjestämisessä. Kasvattaja voi lukea yleisohjeet yhdeltä kortilta, jonka jälkeen hänellä on vain yksi kortti kutakin tuokiota kohden. Kortista näkee suoraan tuokioiden sisällöt, ohjeet ja työtapaehdotukset. Kuten kaikki kasvatuksellinen toiminta, myös Musiikkimatka vaatii suunnittelua ja jonkin verran etukäteisvalmisteluja. Musiikkimatka ei tarjoa kasvattajalle kaikkia toimintaan vaadittavia materiaaleja valmiina, mutta se antaa toiminnalle idean, rungon ja sisällön. Mikäli kasvattajasta tuntuu epävarmalta lähteä toteuttamaan musiikkikasvatusta, Musiikkimatkan tarkoituksena kasvattajan näkökulmasta on tarjota helposti toteutettavissa olevia työtapoja.

Uskon, että Musiikkimatka-korttipakan ulkoasulla ja rakenteella on merkitystä siihen, kiinnostuvatko kasvattajat korttipakan hyödyntämisestä. Mikäli tuote olisi tavallisena A4-versiona pelkkänä tekstitiedostona, se ei välttämättä olisi kiinnostava käyttäjäryhmälle. Pelkkä musta teksti on silmille väsyttävää luettavaa ja tuhoaa mielenkiinnon, jos tekstiä on sivuittain. Olen saanut ystävältäni apua Musiikkimatkan visuaaliseen ilmeeseen. Olemme pyrkineet tekemään korttipakasta mahdollisimman selkeän yksinkertaisella kuvituksella kokonaisuutta virkistäen. Koen, että kuvat, asettelut ja taustaväri tekevät korttipakasta miellyttävän lukea. Toivon ja uskon, että Musiikkimatkan ulkoinen ilme edistää produktin mahdollista käyttöönottoa.

Teoriaosuuden on tarkoitus täydentää ja tukea Musiikkimatka-korttipakan hyödyntämistä, mutta tavoitteena olisi, että Musiikkimatkaa voidaan käyttää myös lukematta teoriaosuutta. Tämä toi haasteen Musiikkimatka-korttipakan tekstisisällölle. Musiikkimatka sisältää monenlaista toimintaa ja siinä on käytetty eri tavoin esimerkiksi kuvia toiminnan tukena. Ohjeita tuli korttipakkaan runsaasti, mutta riittävätkö ne Musiikkimatkan järjestämiseen? Ovatko korttipakka ja sen sisältö tarpeeksi selkeät? Se myös mietityttää, onnistuuko musiikkimatka hyvin ilman kuvien käyttöä? Olen pyrkinyt kirjoittamaan Musiikkimatkaan selkeät ohjeet, mutta käytäntö osoittaa vasta, miten Musiikkimatka toimii itsenäisenä materiaalina muille kasvattajille.

Palaute musiikkituokioista on selkeästi osoittanut, että Musiikkimatkan sisällöt ja toiminta on kohderyhmälle sopivaa. Musiikkimatka on innostanut lapsia musiikilliseen toimintaan. Lapset ovat oppineet uutta, he ovat päässeet kertaamaan ja vahvistamaan aiemmin oppimaansa ja eläytyneet vahvasti ja antaumuksella musiikillisiin kokemuksiin. Musiikkimatkassa myös hahmotettiin kehonosia ja niiden hyödyntämistä musisoinnissa. Konkreettinen leikki, esimerkiksi liikennevälineissä matkustaminen ja siihen kuuluvat toiminnot, ovat motivoineet lasta mukaan laululeikkiin.

Musiikin osatekijöiden korostaminen kulkee musiikkituokioissa Musiikkimatkan ”punaisena lankana”. Tämä on ollut toimiva menetelmä ja osatekijät ovat nousseet hyvin jokaisesta tuokiosta sekä kappaleista esiin. Osatekijöiden korostaminen on etenkin joissakin tuokioissa innostanut lapsia erityisen paljon mukaan toimintaan. Kuvat ja konkreettinen tekeminen ovat havainnollistaneet osatekijä-käsitteitä. Joissakin musiikkituokioissa osatekijästä oltaisi voitu jopa enemmän keskustella. Varhaisiän musiikkikasvatusta voidaan ohjata monin eri menetelmin ja osatekijä-menetelmä on eräs toimivista työtavoista.

Tärkeä Musiikkimatkan ominaisuus on ollut lapsen rooli. Lapsen rooli on ollut jokaisessa tuokiossa aktiivinen ja lapset ovat olleet musiikkituokioissa huomioituna jatkuvasti jo suunnitteluvaiheesta lähtien. Musiikkituokiot on pyritty suunnittelemaan lapsilähtöisesti. Musiikkimatkassa lapset ovat päässeet aktiivisesti osallistumaan kaikkeen toimintaan kielellisistä ja sosiaalisista haasteistaan huolimatta. He ovat myös päässeet ilmaisemaan mielipiteitään Musiikkimatkan toiminnoista, jonka jälkeen heidän mielipiteensä ovat

vaikuttaneet viimeisen musiikkituokion sisältöön. Lapsista huomasi, että palautteenantotilaisuus oli heille tärkeä hetki, jossa he miettivät tarkasti valintojaan. Musiikkimatkasta lapset ovat saaneet kokemuksia, että aikuinen kuuntelee heitä ja heidän mielipiteillään on merkitystä.

Opinnäytetyöni tavoitteiden mukaisesti Musiikkimatka on osoittanut, että ilman soittotaitoakin kasvattaja pystyy järjestämään lapsille mielekkäitä ja monipuolisia musisointimahdollisuuksia. En itse soita mitään instrumenttia, mutta silti suunnittelemani musiikkituokiot innostivat lapset mukaan toimintaan. Lapset myös oppivat uusia asioita musiikkituokioista. Musiikkimatkan onnistumisen kannalta olennaisin tekijä on ollut ohjaajan tiivis läsnäolo, innokkuus ja iloisuus, jotka ovat temmanneet lapset aktiivisesti mukaan toimintaan. Kun toiminta on tarkoin suunniteltua, kuka tahansa voi järjestää musiikkituokioita, joista hyvin erilaisten lapsiryhmien on mahdollista nauttia ja joihin he pystyvät osallistumaan.

Palautetta on Musiikkimatkasta kerätty suunnitelmallisesti jokaisesta musiikkituokiosta erikseen. Palautetta on kerätty kirjallisen ja suullisen palautteen muodossa sekä osallistuvan havainnoinnin kautta. Jatkuvan tietoisen havainnoinnin ja palautteen keruun avulla löydettiin tuokioista kehittämiskohtia. Mikäli jokin kappale ei ole testausvaiheessa toiminut tietyllä tavalla toteutettuna, sitä varten on kehitelty uudenlainen työtapa.

Esimerkiksi kolmannessa musiikkituokiossa oli liikaa samantyyppistä toimintaa, joten Musiikkimatkassa erääseen kappaleeseen on lisätty tanssi työtavaksi. Musiikkituokioita havainnoimalla ja palautteesta huomattiin esimerkiksi myös se, että kappaleet kannattaa aina päättää muun muassa hitaaseen tempoon tai hiljaiseen äänenvoimakkuuteen toiminnan rauhoittamiseksi ja ryhmän keskittymisen palauttamiseksi. Jossain keskustelussa arvioivien opettajien kanssa nousi myös esimerkiksi esiin, että hymy- ja surukasvomerkkien olisi hyvä olla eriväriset. Minulla molemmat merkit olivat keltaiset, mutta lapset luultavasti hahmottaisivat merkkejä ja niiden merkitystä vielä paremmin, mikäli merkit poikkeaisivat toisistaan väriltään.

Palautteen ansiosta musiikkituokiot on suunniteltu paremmin kohderyhmää vastaaviksi, käyttämällä esimerkiksi enenevässä määrin kuvia toiminnan tukena. Palautteella on ol-

lut tärkeä merkitys Musiikkimatkan lopullisen muodon kannalta, sillä palautteen myötä musiikkituokioita on muokattu toimivammiksi nykyiseen muotoonsa. Nämä ohjeet ja hyvät käytännöt on liitetty Musiikkimatka-korttipakkaan. Musiikkimatka-korttipakan kortit ovat palautteen ja havainnoinnin avulla löytäneet sopivan sisältönsä, vinkkinsä ja työtapaehdotuksensa.

5.7 Produktion eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön eettisyyden pohjana on ihmisten kunnioittaminen, osallisuuden vahvistaminen ja tasa-arvoinen vuorovaikutus. Kriittinen asenne tarjottua tietoa ja vallitsevia asenteita kohtaan peilaa myös työn eettisyyttä. Rakentava kriittisyys mahdollistaa hyvien ammattikäytäntöjen kehittämisen ja niiden jatkuvan arvioinnin. Opinnäytetyön eettisyyttä korostetaan erityisen paljon koulutusohjelman ja opinnäytetyön aiheen luonteen vuoksi. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11.)

Tapa, jolla opinnäytetyön tekijä suhtautuu työhönsä, kehittämiskohteeseensa ja kohderyhmäänsä, on osa opinnäytetyöprosessin eettisyyttä. Opinnäytetyön eettinen asenne ilmenee myös aiheen valinnasta, tiedonhankinnasta ja siitä, kuinka prosessista ja sen tuloksista puhutaan sekä kuinka tuloksia sovelletaan käytännössä. Kaikkiin opinnäytetyön vaiheisiin liittyy eettisiä valintoja ja eettisten kysymysten asettelun tulee näkyä jokaisessa opinnäytetyön vaiheessa. Opinnäytetyöltä edellytetään kokonaisuudessaan läpinäkyvyyttä. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11–12.)

Kaikessa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotyössä, kuten myös opinnäytetyössä tehdään rajauksia, joiden perustelu ja selittäminen ovat edellytyksiä eettisesti korkeatasoiselle työlle. Opiskelijan etiikkaan liittyy olennaisesti lähdekritiikki. Kriittisyys lähteitä kohtaan on opiskelijan moraalinen velvollisuus, sillä tiedon luotettavuus, soveltuvuus ja taustalla olevat motiivit on tarkistettava. Lisäksi sopimusten noudattaminen on opinnäytetyön tekijän velvollisuus esimerkiksi salassapitovelvollisuuden, sovittujen aikataulujen ja opinnäytetyön sisällön osalta. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 12.)

Opinnäytetyötäni varten kirjoitimme yhteistyösopimuksen Brahenpuiston koulun kanssa. Selvitin myös koulun rehtorilta, onko mahdollista mainita yhteistyökoulu opinnäytetyössä nimeltä, vai haluaako koulu toimia nimettömänä produktiossa. Brahenpuiston koululle sopi, että koulua esitellään ja siitä puhutaan opinnäytetyössäni nimellä. Olen opinnäytetyötä työstäessäni pyrkinyt ottamaan koulun ja opettajien toiveita vastaan esimerkiksi tuokioiden toteuttamisaikatauluun liittyen ja pitäytynyt sovituissa aikatauluissa.

Olen myös opinnäytetyön esitarkastusvaiheessa toimittanut työni Brahenpuiston koulun yhteyshenkilölleni, joka on lukenut työni ja kommentoinut muutamia kohtia koskien toimintaympäristön kuvausta. Muokkasin opinnäytetyötäni yhteistyötahon näkemysten mukaan. Lisäksi lähetin työn luettavaksi koulun rehtorille, joka sai mahdollisuuden lukea ja kommentoida sisältöä ennen työn painoon viemistä.

Olen hyödyntänyt opinnäytetyössäni paljon ajankohtaista aiheeseen liittyvää luotettavaa lähdekirjallisuutta. Lisäksi olen käyttänyt lähteinä muutamaa vanhempaa klassikkoteosta, jotka ovat rakentaneet ja täydentäneet produktion teoriapohjaa. Olen jonkin verran käyttänyt kokoelmateoksia, joissa useissa on saman asiantuntijan kirjoituksia. Koska sisällöt ovat kuitenkin teksteissä olleet monipuolisia ja ne ovat täydentäneet toisiaan, olen päättänyt hyödyntää useita saman kirjoittajan tekstejä. Näiden lähteiden lisäksi olen käyttänyt monenlaista muuta aiheeseen liittyvää lähdekirjallisuutta. Olen myös useissa kohdissa etsinyt vastaavaa tietoa monista eri lähdeteoksista, mikä on vahvistanut tiedon paikkansapitävyyttä ja luotettavuutta.

Olen perustanut produktini sisällön opinnäytetyön aiheen teoreettiseen viitekehykseen. Olen musiikkituokiosuunnitelmissani pyrkinyt huomioimaan musiikkikasvatuksen luonnetta, elementtejä ja työtapoja sekä lapsen kehitystä ja yksilöiden musiikillisia valmiuksia. Produktia varten olen kerännyt palautetta ja arviointia monin eri tavoin. Olen kerännyt palautetta tietoisesti osallistuvan havainnoinnin ja jatkuvan dokumentoinnin keinoin. Lisäksi olen saanut jokaisesta musiikkituokiosta palautetta kahteen kertaan ja palautteen myötä muokannut tuokioita kohderyhmälle sopivammaksi.

Opinnäytetyö noudattaa produktiomuotoisen opinnäytetyön rakenteita ja sisältöjä. Produktion kirjallisessa raportissa avataan opinnäytetyön pohjalla olevaa teoriaa. Lisäksi produktio sisältää kuvauksen tuotteen suunnittelusta, toimintaympäristöstä, tuotteen valmistamisesta eli toteuttamisesta sekä tuotteen ja koko produktion arvioinnista. Produktion liitteestä 3 löytyy Musiikkimatka-produkti. (Vrt. Vilkka & Airaksinen 2003; Niitamo 2011b.)

Olen pyrkinyt ottamaan koko opinnäytetyöprosessin ajan huomioon sosiaalialan ammattieettiset ohjeet, lastentarhanopettajan ammattieettiset näkökulmat sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan eettiset periaatteet. (Talentia ry 2005; Lastentarhanopettajaliitto 2004; Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010.) Produktioni eettisinä lähtökohtina ovat olleet muun muassa lasten tasa-arvoinen kohtaaminen ja kohtelu. Eräänä opinnäytetyön tavoitteena on ollut kehittää monipuolista musiikkikasvatusmateriaalia, josta kaikki lapset pääsevät tasapuolisesti nauttimaan taitoihin tai kykyihin katsomatta. Esimerkiksi kuvien käyttö musiikkituokioiden tukena on mahdollistanut jokaisen lapsen osallistumisen ja yhdessä toimimisen.

Lapsikeskeisyys ja lapsilähtöisyys ovat myös olleet opinnäytetyöni perustana. Musiikkituokiot on pyritty rakentamaan siten, että ne vastaavat lasten kykyjä ja tarpeita. (Vrt. Brotherus, Hytönen & Krokfors 2002, 50.) Musiikkituokioista on kerätty usein eri tavoin palautetta: havainnoimalla, lapsia kuunnellen, kirjallisesti ja keskustellen. Palautteen avulla materiaali on pyritty tekemään mahdollisimman käyttökelpoiseksi kasvattajille, mutta myös lapsilähtöiseksi ja lasten tarpeita vastaavaksi. Myös se, että tuokiot ovat testattu kahdella erilaisella lapsiryhmällä, on osoittanut, että materiaali on hyödynnettävissä eri-ikäisten ja erilaisten lapsiryhmien kasvatustoiminnassa.

6 POHDINTA

Pedagogisessa päiväkotiharjoittelussani sosionomiopintojeni aikana järjestin ohjaajani kanssa yhdessä lapsiryhmälle musiikkituokioita. Lapsiryhmä oli jokseenkin levoton, mutta näin, kuinka lapset nauttivat musiikista ja osallistuivat innolla tuokioihimme. Keskustelimme ohjaajani kanssa, kuinka varhaiskasvatuksessa musiikkikasvatus voi jäädä hyvin vähälle, jos kasvattajilla ei ole kiinnostusta musiikkiin tai aloitteellisuutta ja rohkeutta järjestää lapsille musisointia. Kyseisessä työyhteisössä musiikkikasvatus vaikutti olevan tiettyjen henkilöiden vastuulla. Omiin kokemuksiini peilaten ajattelin, ettei varhaisiän musisoinnin tarvitse välttämättä olla mitään suurta ammattilaismuusikon työtä. Lapsi nauttii, oppii ja kokee uutta monenlaisesta musisoinnista. Heittäydyin rohkeasti laulamaan ja lapset yhtyivät lauluun. Tästä tuli lähtökohta omalle opinnäytetyölleni.

Opinnäytetyöni suunnitelmien perustana oli se, että lasten on saatava kokea ja tuottaa musiikkia kasvuympäristöissään. Musiikkitoiminnan tuli olla lapsilähtöistä, mutta tavoitteenani oli myös kehittää materiaalia, joka voisi rohkaista joitakin varhaiskasvattajia käyttämään enemmän musiikillisia menetelmiä päivittäisessä työssään. Lähdin itse siitä asetelmasta, etten itse soita mitään instrumenttia ja olen omasta mielestäni melko keskinkertainen laulaja. Musiikki on kuitenkin aina ollut minulle läpi elämäni tärkeä voimavara ja pidän laulamisesta. Uskoin, että pystyn rakentelemaan monipuolisen musiikkikasvatusmateriaalin ilman soittotaitoakin.

Kun suunnittelin Musiikkimatkan sisältöä, perustin suunnitelmani sosionomikoulutuksen Lapsuus ja nuoruus-opintokokonaisuuden musiikkikasvatuksen luennoilla oppimiini asioihin, lähdeteoksista löytämiini ideoihin sekä omiin keksintöihini ja sovelluksiini. Olin perehtynyt kirjallisuuteen, mutta suunnittelin pitkälti tuokiot aiempien kokemusteni ja oppimani varaan. Keskustelin Brahenpuiston koulussa harjoittelun ohjaajani kanssa, sillä hän oli myös opinnäytetyöni yhteyshenkilö. Kehittelimme ideoitani yhdessä, jolloin Musiikkimatka alkoi rakentua. Ohjauskerrat lapsiryhmissä kehittivät suunnitelmia edelleen ja Musiikkimatka lopulta saavutti viimeisen muotonsa korttipakkana.

Olen tyytyväinen, että Musiikkimatka-produktia työstäessäni en liikaa keskittynyt musiikin teoriapuoleen. Valmistunhan sosionomi-lastentarhanopettajaksi, enkä musiikin ammattilaiseksi. Keskityin paljon tuokioiden rakenteisiin, ohjausta tukeviin menetelmiin ja työvälineisiin. Kun Musiikkimatkan testauksen jälkeen kirjoitin teoriaosuutta puhtaaksi, aloin jopa kyseenalaistaa oman produktini. Monessa lähdeteoksessa käsiteltiin musiikinopetuksen teoriapuolta, jossa en ollut asiantuntija. Oliko siis produktini tarpeeksi hyvä ja löytyikö siitä tarpeeksi musiikkikasvatuksen tärkeitä elementtejä? Kuitenkin Musiikkimatkasta keräämäni erinomainen palaute ja omat havaintoni kertoivat Musiikkimatkan onnistuneisuudesta. Miksi kyseenalaistin työni?

Suomenkielinen kirjallisuus musiikkikasvatuksesta rajoittuu jokseenkin pienen asiantuntijoista koostuvan ryhmän kirjoituksiin. Koin jossain määrin, että kirjallisuus asetti minulle ja opinnäytetyölleni paineita. En oikeastaan enää ihmettele, jos kasvattajat kokevat paineita musiikkikasvatuksen järjestämiseen, jos he perehtyvät lähteisiin, joissa peräänkuulutetaan kasvattajan musiikillisia taitoja, vastuuta, oikein laulamista ja instrumenteilla tuettua musisointia. Koen kuitenkin, että eräs tärkeimmistä elementeistä kasvatustyön onnistumiseen on kasvattajan oma positiivinen ja rohkea asenne sekä innokkuus toiminnan järjestämiseen. Tämän takia toivon, että voin omalta osaltani hyvin toimineella materiaalillani kannustaa eri taustoista olevia varhaiskasvattajia musisoimaan lapsiryhmiensä kanssa.

Vaikka Musiikkimatka osoittautui toimivaksi, on silti asioita, joita olisin tehnyt toisin kun jälkeenpäin prosessia tarkastelen. Eräs tärkeä seikka liittyy aikataulutukseen. Kun selvisi, että saan Brahenpuiston koulusta yhteistyötahon opinnäytetyölleni, minulla oli suhteellisen rajallinen aika suunnitella ja toteuttaa musiikkituokioni. Minulla oli idea musiikkituokioilleni, mutten ollut suunnitellut tuokioille varsinaista sisältöä ennen harjoittelua Brahenpuiston koulussa. Suunnittelin musiikkituokiot harjoitteluni ohella, mikä lisäsi silloista työmäärääni merkittävästi, enkä voinut olla suunnitelmissani niin perusteellinen, kuin olisin halunnut.

Tuokioiden ”teemoittelu” ja osatekijöiden korostaminen toi osittain haasteita kappaleiden valintaan. Minun täytyi valita kappaleet, jotka sopivat sekä tuokioiden teemaan että osatekijöiden korostamiseen. Ideani olivat näiden lähtökohtien takia jokseenkin rajalli-

set. Kun tiukka aikataulu yhdistettiin rajallisiin ideoihini, valitsin joitakin kappaleita, joihin olen jälkeenpäin hieman tyytymätön. Olisin esimerkiksi halunnut eläin-teemaan vaihtelevampia eläinkappaleita. Ihmiset-teemaan olisin halunnut monipuolisempia työtapoja. Hetkittäin jopa harmittelin osatekijöiden korostamista, mutta toisaalta, se oli nimenomaan työni ominainen lähestymistapa.

Musiikkikasvatuksessa voidaan käyttää lukuisia erilaisia työtapoja, joita voidaan yhdistellä eri asiayhteyksiin. Jos nyt voisin valita, haluaisin ehkä enemmän vaihtelevuutta tuokioihin. Äänenavausharjoituksiin voitaisiin ottaa teemoihin liittyviä ääniharjoituksia, kuten liikennevälineiden tai eläinten ääniä. Kehosoittimia voitaisiin käyttää kaikissa tuokioissa osatekijöiden havainnollistamisessa, kuten taputuksia nopeasti-hitaasti, yhdessä-yksin, hiljaisesti-kovaa tai tietyssä rytmissä. Rytmiä voidaan myös havainnollistaa esimerkiksi marssimalla musiikin tahdissa. Nämä kaikki ovat hyviä työtapoja, mutta olen jättänyt ne työstäni pois.

Toisaalta, mikäli vielä lisäisin työtapojen monipuolisuutta ja vaihtelevuutta, se voisi tuoda haasteen Musiikkimatka-korttipakan sisällölle ja ulkoasulle. Tässä minulla oli jonkinlaisia haasteita jo valmiiksi, sillä olin käyttänyt sellaisia työtapoja, joita ei aivan helposti tai lyhyesti paperille selitetty. Kirjoittaessani korttipakan sisältöä, välillä jopa toivoin, että olisin käyttänyt ”yksinkertaisempia” menetelmiä, joita olisi helpompi kuvailla kirjallisesti eikä tekstiä tulisi niin paljon. Nyt tekstiä on korttipakassa ehkä aavistuksen liikaa, mutten osaa jättää mitään ohjetta pois. Voin vain toivoa, että ohjeet ovat riittävät, eikä ohjeiden runsaus vie pois lukijan mielenkiintoa aihetta kohtaan.

Ratkaisut ja valintojen onnistumiset tai epäonnistumiset ovat erilaisia riippuen siitä, miltä kannalta asiaa katsoo. Kehittelemääni materiaalia voitaisiin muokata ja kehittää loputtomiin. Se on tuskin ikinä valmis. Tämä näkökulma saattaa kuitenkin olla myös materiaalini vahvuus; ohjeita ei tarvitse noudattaa ”orjallisesti” vaan Musiikkimatkasta voi tehdä itsensä ja lapsiryhmänsä näköisen. Toivon, että juuri sellaisena materiaali tulee palvelemaan käyttäjäkuntaansa. Olisin ehkä tehnyt joitakin ratkaisuja toisin, mutta pääasiana koen, että olen tuottanut toimivaa materiaalia. Kehittelemästäni materiaalista kasvattajat voivat saada hyviä ideoita työhönsä ja lapset voivat saada hauskoja musiikillisia kokemuksia.

Ammatillisesti opinnäytetyöni kehitti minua monella tapaa. Koko prosessi on harjaannuttanut kehittävää työotettani. Olen pyrkinyt ideoissani innovatiivisuuteen ja lapsilähtöisyyteen ja uskon onnistuneeni tavoitteissani. Olen tähdännyt suunnitelmissa ja toteutuksessa kriittisyyteen ja pyrkinyt reflektoimaan toimintaani, saamaani palautetta ja oppimaani jatkuvasti. Reflektointi on kehittänyt toimintaani ammatillisesti kasvattajana ja siten vahvistanut ammatti-identiteettiäni.

Opinnäytetyö on ollut aiempiin kokemuksiini verrattuna suurin projektini, mikä on myös vahvistanut pitkäjänteisyyttäni. Olen entisestään harjaantunut ajankäytössä ja suunnittelutyössä. Olen oppinut etsimään ja hyödyntämään lähdekirjallisuutta monipuolisesti. Lähdekirjallisuus on myös laajentanut merkittävästi tietopohjaani varhaiskasvatuksesta, lapsen kehityksestä, musiikkikasvatuksesta ja kehittämispohjaisen opinnäytetyön tekemisestä. Olen opinnäytetyöprosessin varrella kerännyt tietoisesti, mutta luultavasti myös huomaamattani erilaisia työmenetelmiä ja -välineitä tulevaan työhöni.

Produktin testausvaihe koetteli todella stressinsietokykyäni. Ennen ensimmäisiä tuokioita olin todella jännittynyt, enkä melkein edellisen iltana saanut unta jännitykseltäni. Vaikka olin jo aiemmin ohjannut erilaisia lapsiryhmiä ja toiminut esimerkiksi paljon opettajan sijaisuuksissa, tuntui tuleva projekti paljon pelottavammalta, kuin aiemmat kokemukseni. Uskon jännityksen johtuneen siitä, että tiesin ohjaustani arvioitavan kirjallisesti. Halusin myös itse todella tuottaa jotakin toimivaa. Olin itse asettanut kovat paineet itselleni ja lisäksi koin arvioivan tahon tuovan lisäjännitystä.

Ohjauskertojen ollessa onnistuneita ja saadessani hyvää palautetta, ohjausotteeni varmistui ja jännitys väheni. Viimeisissä musiikkituokioissa ohjausotteeni oli jo todella varma. Tiesin, että lapset pitivät tuokioistani, suunnitelmani toimivat ja että kaikki sujuisi hyvin. Produkti todella vahvisti minua ohjaajana. Sain tärkeitä kokemuksia ja varmuutta pienryhmätoiminnan suunnittelusta ja ohjaamisesta. Nämä toiminnot tulevat olemaan tärkeitä tekijöitä tulevaisuuden työssänikin sosionomi-lastentarhanopettajana.

Valmistuessani sosionomi-lastentarhanopettajaksi, opinnäytetyölläni on merkittävä vaikutus ammatillisuuteeni. Suunnittelemani materiaali tulee varmasti olemaan eräs tärkeistä työvälineistäni sekä sosionomina että lastentarhanopettajana. Koen valmiin kort-

tipakan olevan eräänlainen käyntikorttini työelämään. Aion varmasti käyttää kehittämääni materiaalia myös työelämässä ja uskon, että voisin mahdollisesti esitellä sitä tuleville kollegoilleni. Olen myös hyvässä asemassa, koska olen itse valmistanut kaiken materiaalin. Minulla on kaikki materiaali ja työvälineistö valmiina. Lisäksi olen todella perehtynyt aiheeseen ja teoriatiedon kokoamisen myötä saanut hyviä uusia täydennysideoita Musiikkimatkaan. Minun on helppoa jatkaa Musiikkimatkaa ja voin myös poimia siitä yksittäisiä kohtia ja pienempiä kokonaisuuksia kasvatus- ja ohjaustyöhöni. Aiheeseen perehtymällä saavuttamani varmuus on vahvuutenani käytännön työssä.

Opinnäytetyöprosessi ei välttämättä olisi ollut näin onnistunut, opettavainen ja mielenkiintoinen kokemus ilman erinomaista työelämän yhteistyötahoa. Brahenpuiston koulu mahdollisti opinnäytetyölleni hienot toteuttamispuitteet todella avoimella tavalla. Sain erinomaista ohjausta ja tukea usealta työyhteisön jäseneltä. Ilman työelämän näkökulmia ja opettajilta saamaani monipuolista palautetta produktini olisi voinut jäädä paljon suppeammaksi. Yhteistyö Brahenpuiston koulun kanssa oli toimivaa ja avointa. Kutsuin opinnäytetyöhöni vaikuttaneet henkilöt seuraamaan opinnäytetyön seminaariesitystäni ja uskon, että tulen jatkossakin olemaan yhteydessä kouluun. Vaikka emme ole vielä sopineet mitään, ajattelin, että voisin toimittaa valmiin materiaalini koululle. Siitä voisi olla hyötyä esimerkiksi esi- ja alkuopetuksen opettajille, kun he pitävät musiikkia luokilleen.

Eräs todella merkittävä apu työni käyttökelpoisuuden kannalta on ollut ystäväni, joka auttoi Musiikkimatka-korttipakan ulkoasussa. Ilman häntä ja hänen tietokoneohjelmiaan en olisi saanut työstä yhtä hienoa ja käyttökelpoista. Vasta siinä vaiheessa, kun yhdessä työstimme korttipakkaa ja näin ystäväni kuvitusideat, ymmärsin ulkoasun todellisen merkityksen. Vaikka olisin kehitellyt työhön jonkinlaista kuvitusta, korttipakka olisi luultavasti jäänyt valkoiseen ikävään A4-muotoon. Silloin se tuskin olisi kiinnostanut oikeastaan ketään. Uskon, että jos joku joskus tulee tarttumaan korttipakkaani käyttötarkoituksessa, se on ulkoasun ansiota. Pirteä ulkoasu tekee korttipakasta Musiikkimatkan.

Valitettavasti korttipakan ulkoasua tehdessämme ystäväni kanssa aikataulu oli hyvin rajallinen. Kohtasimme lisäksi ongelmia tietotekniikan kanssa ja ulkoasun muotoutumi-

nen vaikutti myös tekstiasetteluihin. Vaikka luin ja muokkasin monta kertaa korttipakan sisältöä, huomasin jotkut pienet kirjoitus- tai asetteluvirheet vasta liian myöhään. Koska minulla ei ollut itselläni vaadittavaa ohjelmaa kuvitetun korttipakan muokkaukseen, en päässyt kuvituksen jälkeen korjaamaan virheitä. Täten korttipakan tekstiin saattoi jäädä muutamia kirjoitusvirheitä, mikä on todella valitettavaa. Emme päässeet korjaamaan kaikkia epäkohtia tekstissä ennen opinnäytetyön palautusta, vaikka olisin tietysti halunnut, että korttipakan sisältö on virheetön. Silti toivon, että pienet virheet eivät häiritse korttipakan käyttöönottoa, sillä pääasiassa koen ulkoasun ja käyttökelpoisten ideoiden edistävän korttipakan hyödyntämistä.

Sosiaalialan koulutusohjelman, sosionomi (AMK)-tutkinnon ammatilliset kompetenssit jaetaan sosiaalialan eettiseen osaamiseen ja palvelujärjestelmäosaamiseen, asiakastyön osaamiseen, kriittiseen ja osallistavaan yhteiskuntaosaamiseen, tutkimukselliseen kehittämisosaamiseen sekä johtamisosaamiseen. Koen opinnäytetyön vahvistaneen eniten sosiaalialan eettistä osaamistani, asiakastyön osaamistani, kriittistä ja osallistavaa yhteiskuntaosaamistani sekä tutkimuksellista kehittämisosaamistani. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010, 2–3.)

Opinnäytetyö on vahvistanut merkittävästi sosiaalialan eettistä osaamistani. Koen opinnäytetyön todistaneen, että olen sisäistänyt sosiaalialan ammattieettiset arvot ja periaatteet. Olen pyrkinyt huomioimaan ammattietiikan koko opinnäytetyössäni ja Musiikkimatkan toteutuksessa. Olen suunnittelemissani musiikkituokioissa pyrkinyt ottamaan huomioon yksilöiden ainutkertaisuuden ja edistämään tasa-arvoa. (Vrt. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010, 2–3.)

Asiakastyön osaamisen osa-aluetta on opinnäytetyössäni vahvistanut avoin vuorovaikutus lasten kanssa, mikä on edistänyt osallistavaa työotettani. Olen pyrkinyt tukemaan lasten voimavaroja suunnittelemalla heille sopivia, monenlaisia leikillä tuettuja työtapoja. Olen osannut opinnäytetyössäni soveltaa ja arvioida erilaisia asiakastyön teoreettisia työorientaatioita ja työmenetelmiä. Lisäksi olen tukenut ja ohjannut tavoitteellisesti erilaisia lapsia musiikillisessa toiminnassa. (Vrt. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010, 2–3.)

Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen on toteutunut opinnäytetyössä siten, että olen pyrkinyt musiikkitoiminnassa vähentämään epätasa-arvoa mahdollistamalla yhtäläiset osallistumismahdollisuudet lapsille. Olen käyttänyt erilaisia viestinnän keinoja, kuten kommunikaation tukena kuvia, mikä on edistänyt lasten osallistumismahdollisuuksia. Olen pyrkinyt tarjoamaan lapsille vaikuttamisen mahdollisuuksia jokaisessa musiikkituokiossa ja tukenut heidän kuulluksi tulemistaan. (Vrt. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010, 2–3.)

Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen näkyy siinä, että olen opinnäytetyössäni harjoittanut jatkuvasti reflektiivistä, tutkivaa ja kehittävää työotetta. Olen hyödyntänyt työssäni aiempaa käytännön osaamistani ja laajentanut tietopohjaani uudella teoriatiedolla. Oman innovatiivisuuden, teoriatiedon ja kokemusten kautta olen tuottanut omaa materiaaliani sosiaali- ja kasvatusalalla hyödynnettäväksi. (Vrt. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010, 2–3.)

Opinnäytetyön tekeminen on ollut antoisaa, mutta myös ammatillisesti haastavaa ja aikaa vievää työtä. Olen alusta lähtien pyrkinyt tekemään parhaani, niin teoriaosuuden kuin produktinkin suhteen. Vaikka prosessin aikana onkin tullut ajatuksia, kuinka jonkin asian olisi voinut tehdä toisin tai jokin järjestys olisi toiminut paremmin eri tavalla, olen tyytyväinen lopputulokseen. Työtä voisi hioa loputtomiin, mutta joskus on päätettävä, että se on valmis.

Opinnäytetyö on lisännyt omaa varmuuttani kasvattajana ja ohjaajana, erityisesti musiikin alueella, mutta myös kaikessa suunnitelmallisessa ja kasvatuksellisessa ohjaustoiminnassa. Tärkeäksi koen erityisesti sen, että produkti on tarjonnut lapsille musiikin kokemisen iloa. Toivoakseni pääsen myös tulevissa työympäristöissäni esittelemään materiaaliani, josta kollegani voisivat hyötyä. Erityisen tyytyväinen olen siihen, että koen opinnäytetyöni lopputuloksesta näkyvän, että olen ollut ”oikealla asialla”. Olen tehnyt opinnäytetyöni toivottavasti tulevien kasvattajakollegoiden hyödyksi, mutta ensisijaisesti lapsen parasta ajatellen.

LÄHTEET

Ahonen, Kari 2004. Johdatus musiikin oppimiseen. Musiikin oppimiseen vaikuttavia tekijöitä. Helsinki: Finnlectura.

Anttila, Mikko & Juvonen, Antti 2004. Kohti kolmannen vuosituhannen musiikkikasvatusta. Joensuu: University Press.

Asplund Carlsson, Maj; Olsson, Bengt; Pramling Samuelsson, Ingrid; Pramling, Niklas & Wallerstedt, Cecilia 2009. The art of teaching children the arts: music, dance and poetry with children aged 2-8 years old. International Journal of Early Years Education. Jun2009, Vol. 17 Issue 2. Routledge, 119–135. Viitattu 24.10.2012. http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09669760902982323

Brahenpuiston koulu i.a. Brahenpuistonkoulun opetussuunnitelma. Viitattu 9.10.2012. http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/c875c8004e445da48e339fa1b776624f/Opetussuunnitelma.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=c875c8004e445da48e339fa1b776624f

Brotherus, Annu; Hytönen, Juhani & Krokfors, Leena 2002. Esi- ja alkuopetuksen didaktiikka. Helsinki: WSOY.

Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. C Katsauksia ja aineistoja 17. Tampere: Juvenes.

Dunderfelt, Tony 2011. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOY.

Hongisto-Åberg, Marja, Lindeberg-Piiroinen, Anne & Mäkinen, Leena 1993. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Hip Hoi, Musisoi! Espoo: Fazer Musiikki.

Häyrynen, Antti 2010. Mitä on lastenmusiikki? Teoksessa Anu Ahola & Juha Nikulainen (toim.) Aika laulaa lasten kanssa. Polkuja lastenmusiikin historiassa. Helsinki: WSOY, 10.

Jalkanen, Pekka 2010. Mitä on lastenmusiikki? Teoksessa Anu Ahola & Juha Nikulainen (toim.) Aika laulaa lasten kanssa. Polkuja lastenmusiikin historiassa. Helsinki: WSOY, 12.

Järvinen, Mervi; Hellman-Suominen, Kirsi & Laine, Anne 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.

Kivelä-Taskinen, Elina 2008. Rytmikylvyn Pikku-kuplat. Espoo: Kultanuotti.

Koivunen, Pirjo-Leena 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Krokfors, Maisa 1987. Lapsi ja musiikki. Laulaminen. Helsinki: WSOY.

Kronqvist, Eeva-Liisa & Pulkkinen, Minna-Leena 2007. Kehityspsykologia – Matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY.

Lastentarhanopettajaliitto 2004. Lastentarhanopettajan ammattietiikka. Viitattu 23.10.2012. http://www.lastentarha.fi/pls/portal/docs/PAGE/LTOL/01LTOL/00LTOL/06AMMATILLISETASIAT/AMMATTIETIIKKA/ETIIKKA.PDF

Levitin, Daniel J. 2010. Musiikki ja aivot. Ihmisen erään pakkomielteen tiedettä. Helsinki: Terra Cognita.

Lilja-Viherlampi, Liisa-Maria 2007. ”Minunkin sisällä soi!”– musiikin ja sen parissa toimimisen terapeuttisia merkityksiä ja mahdollisuuksia musiikkikasvatuksessa. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 24. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Louhivuori, Jukka 2009. Näkökulmia musiikkikasvatuksen merkityksiin. Teoksessa Jukka Louhivuori, Pirkko Paananen & Lauri Väkevä (toim.) Musiikkikasvatus – Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Jyväskylä: Suomen Musiikkikasvatusseura FiSME,11–27.

Niitamo, Eila 2011a. Kehittämispainotteiset opinnäytetyöt. Produktiot ja kehittämishankkeet. Lehtori Eila Niitamon luento kehittämispainotteisista opinnäytetöistä 28.11.2011 Diakonia-ammattikorkeakoulussa Helsingissä.

Niitamo, Eila 2011b. Produktiot ja produktit. Lehtori Eila Niitamon luento produktioista ja produkteista 9.12.2011 Diakonia-ammattikorkeakoulussa Helsingissä.

Ollanranta, Ritva & Simojoki, Maija 1986. Musiikkimaan matkaopas: alle kouluikäisten lasten musiikkikasvatuksen käsikirja musiikkileikkikouluille ja päiväkodeille. Helsinki: Otava.

Opetushallitus 2000. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Viitattu 12.12.2011. http://www02.oph.fi/ops/esiopetus/esiops.pdf

Opetusvirasto 2012a. Brahenpuiston koulu. Koulun esittely. Viitattu 16.9.2012. http://www.hel.fi/hki/ebc/fi/Koulun+esittely

Opetusvirasto 2012b. Brahenpuiston koulu. Henkilökohtainen opetussuunnitelma. Viitattu 16.9.2012. http://www.hel.fi/hki/ebc/fi/Opetus/Henkil_kohtainen+opetussuunnitelma

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Viitattu 16.9.2012. http://www.oph.fi/download/139848_pops_web.pdf

Rantanen, Tiia 2010. Musiikki varhaiskasvatuksen tukena. Teoksessa Tuulikki Koskinen, Pekka Mustonen & Reetta Sariola (toim.) Taidekasvatuksen Helsinki. Lasten ja nuorten taide- ja kulttuurikasvatus. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 172–177.

Ruokonen, Inkeri 2009. Musiikillista oppimisympäristöä luomaan. Teoksessa Inkeri Ruokonen, Sinikka Rusanen & Anna-Leena Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino, 22–29.

Ruokonen, Inkeri 2011. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 122–135.

Ruokonen, Inkeri. & Rusanen, Sinikka. 2011. Esteettinen kasvattaja kulttuurisena kasvattajana. Teoksessa Inkeri Ruokonen, Sinikka Rusanen & Anna-Leena Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino, 10–15.

Ruokonen, Inkeri. 2001. Äänimaisemia ja ilmaisun iloa musiikin kielellä. Teoksessa Seija Karppinen, Arja Puurula & Inkeri Ruokonen (toim.) Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 120–143.

Ruokonen, Inkeri; Rusanen, Sinikka & Välimäki, Anna-Leena 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino.

Suomen Unicef 1991. Lapsen oikeuksien sopimus. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Viitattu 21.9.2012. http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/LOS_A5fi.pdf

Talentia ry 2005. Arki, arvot, elämä etiikka – Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki: Talentia.

Teräs, Tiina 2010. Lapsen musiikillinen kehitys ja sen tukeminen. Lehtori Tiina Teräksen luento varhaisiän musiikkikasvatuksesta 21.9.2010 Diakonia-ammattikorkeakoulussa Helsingissä.

Tiusanen, Erkki 2008. Musiikki osana esteettistä kasvatusta. Teoksessa Aili Helenius & Riikka Korhonen (toim.) Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja kehitykseen. Helsinki: WSOY, 165–182.

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: University Press.

Vaaraniemi, Tiina 2011. Kuvien käyttö oppilaan oppimisen tukena. Puheterapeutti Tiina Vaaraniemen kuvakoulutus 5.10.2011 Brahenpuiston koulussa Helsingissä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Toinen tarkistettu painos. Oppaita 56. Helsinki: Stakes.

Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilkka, Hanna 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

LIITE 1: Palautelomake musiikkituokioista

- ___ ohjauskerta, pvm._____
- teema:_____ , osatekijä:_____
- palautteen antaja: _____

1. Sopiko teema 6–8-vuotiaille lapsille? Miten ja miksi se sopi / ei sopinut heille?

2. Oliko jokin musiikkituokion toiminnasta liian haastavaa tai helppoa 6–8-vuotiaille? Miksi?

3. Kuinka lapset huomioitiin musiikkituokion toiminnassa? Millainen rooli lapsella oli tuokion aikana?

4. Nousiko osatekijä esiin musiikkituokiosta? Millä tavalla?

5. Mitä olisi musiikkituokiossa voitu tehdä toisin?

6. Mikä oli erityisen hyvää musiikkituokiossa?

7. Oliko kesto: a. liian lyhyt
   b. sopiva
   c. pitkä?

8. Muita kommentteja?

KIITOS PALAUTTEESTASI!

LIITE 2: Musiikkituokiosuunnitelma

1. MUSIIKKITUOKIO

Teema: liikenne

Osatekijä: tempo

Työtavat: kuuntelu, laulu, käsileikit

Tarvikkeet: Soiva siili -cd-levy, laulureppu, tuokioon liittyvät kuvat, kuvitetut sanat

- **Bussilaulu**
- **Mopolaulu**
- **Pienen pieni veturi**
- **Autolaulu**

2. MUSIIKKITUOKIO

Teema: eläimet

Osatekijä: harmonia

Työtavat: kaikulaulu, laulu, kuuntelu, käsileikit, kehosoittimet, (rytmisoittimet)

Tarvikkeet: Soiva siili -cd-levy, laulureppu, tuokioon liittyvät kuvat, kuvitetut sanat

- **Kolme varista**
- **Metsämökin ikkuna**
- **Pikkuiset kultakalat**
- **Viisi pientä ankkaa**

3. MUSIIKKITUOKIO

Teema: ihmiset

Osatekijä: dynamiikka

Työtavat: laulu, kuuntelu, kehosoittimet, käsileikit

Tarvikkeet: Soiva siili -cd-levy, laulureppu, tuokioon liittyvät kuvat, kuvitetut sanat, käsinuket/pehmolelut esim. pikku hiiri ja iso karhu, Vipinää varpaissa -cd-levy

- **Missä on peukalo**
- **Posteljooni**
- **Leipuri hiiva**
- **Tule ystäväksi**

4. MUSIIKKITUOKIO

Teema: matkalla

Osatekijä: rytmi

Työtavat: laulu, kuuntelu, kehosoittimet, rytmisoittimet, käsileikki

Tarvikkeet: Soiva Siili -cd levy, laulureppu, tuokioon liittyvät kuvat, kuvitetut sanat rytmikapulat, rytmimunat, marakassit, tamburiinit, Fröbelin Palikat -cd-levy

- **A ram sam sam**
- **Leijonan metsästys**
- **Apinaorkesteri**
- **Ihhahhaa**

5. MUSIIKKITUOKIO

Kooste:

- Jokaisesta edellisestä tuokiosta on laulurepussa yksi suosituin kappale.
- Laulut toteutetaan samalla tavalla kuin edellisillä kerroilla, osatekijää korostaen.
- Eri osatekijät kertautuvat.
- Kaikki laulut ovat tuttuja ja mieluisia lapsille, joten turvallinen ja mukava päätös prosessille.

Tarvikkeet: Cd-levyt, laulureppu, tuokioihin liittyvät kuvat, rytmisoittimet

MUSIIKKIMATKA

Tämä Musiikkimatka on korttipakka, joka sisältää ideoita varhaiskasvatusikäisille lapsille järjestettyihin musiikkituokioihin. Musiikkimatkan musiikkituokioiden tarkoituksena on tarjota lapselle osallistumisen mahdollisuuksia, uusia kokemuksia, iloa ja positiivisia elämyksiä musiikin parissa. Musiikkimatkan ideana on, että sinun ei tarvitse olla musiikin ammattilainen järjestääksesi Musiikkimatkan lapsiryhmällesi. Musiikkimatkalla sinun ei tarvitse osata soittaa instrumentteja.

Musiikkimatka rakentuu siten, että jokaiselle musiikkituokiolle on pakassa oma korttinsa sisältöineen ja esimerkkityötapoineen. Lisäksi Musiikkimatka sisältää listan kappaleiden lähdeteoksista, sanat tuokiossa käytettäviin kappaleisiin ja esimerkkikuvia ohjaamisen tueksi. Musiikkimatkan viisi tuokiota on suunniteltu ja testattu kahdessa lapsiryhmässä, joissa lapset olivat 5–8-vuotiaita. Musiikkimatkaa voidaan soveltaa ja hyödyntää eri-ikäisten lasten musiikkitoiminnassa.

Kasvattajana tarvitset näihin tuokioihin mukaan jonkin verran itse hankkimaasi tai tekemääsi materiaalia ja lisäksi ainoastaan iloista mieltä sekä hieman rohkeutta laulaa!

Evy Karlberg

MUSIIKKIMATKAN MUSIIKKITUOKIOISTA YLEISESTI

Yhden musiikkituokion kesto on noin 30 minuuttia. Musiikkimatkan musiikkituokioissa on kaikissa sama rakenne:

1. Aloituslaulu, Soiva siili-cd-levy, raita 3 "Äänenavauslaulu"
2. Tuokion teeman ja ohjelman esittely (kuvien tai esineen avulla)
3. Laulureppu ja neljä vaihtuvaa kappaletta
4. Loppulaulu, "Soittorasialaulu"
5. Tuokion kappaleiden ja osatekijän kertaus sekä palaute lapsilta

Voit itse valita tuokioihin sopivat aloitus- ja lopetuslaulut, mutta ne tulisi säilyttää samoina koko Musiikkimatkan ajan.

Tuokioissa painotetaan tiettyä tuokioon suunniteltua musiikin osatekijää korteissa ohjeistetulla tavalla. Voit keksiä myös omia soveltavia tapoja osatekijän korostamiseen.

Tarvitset Musiikkimatkaa varten pienen laulurepun, jonka kanssa Musiikkimatkalle lähdetään. Laulureppu voi olla myös laulupussi, lauluhattu tai mikä tahansa pieni "pussukka".

Ennen musiikkituokiota sinun täytyy hankkia tuokion lauluja kuvaavat esineet tai askarrella kuvakortit tuokion kappaleiden nimellä varustettuna. Pienten lasten kanssa kortissa tulisi olla selittävä kuva. Esineet tai kuvakortit laitetaan pussiin. Lapset tulevat nostamaan pussista vihjeet vuorotellen. Jokaisessa tuokiossa on eri teema ja neljä eri kappaletta.

Kaikki ryhmän lapset eivät pääse jokaisella kerralla nostamaan laulurepusta vihjettä. Muistuta lapsia, että laulukorttien nostovuorot kiertävät. Muista pitää huoli kiertävästä nostojärjestyksestä, jotta kaikki pääsevät nostamaan laulukortteja.

Musiikkimatkan teema vaihtuu joka tuokiossa. Teeman selittämiseksi olisi hyvä olla mukana aina oma kuvakortti tai selittävä esine. Se herättää lapsen mielenkiinnon.

Tuokioissa voidaan käyttää enemmänkin kuvia toiminnan tukena laulurepun kuvakorttien lisäksi. Tämä vaatii sinulta tietenkin etukäteisjärjestelyjä. Esimerkiksi tuokion ohjelmaa voidaan havainnoillistaa yksinkertaisilla kuvilla. Ohjelmaa selittävät kuvat ja laulurepusta nostetut laulukortit voidaan kiinnittää esimerkiksi seinälle näkyville. Siitä lapset pystyvät seuraamaan, mitä tapahtuu ja on tapahtunut. Nämä valmistelut lisäävät lapsen keskittymistä.

Tuokion päätteeksi kannattaa kerrata, minkälaisia kappaleita tuokiossa oli ja millä eri tavoin tänään laulettiin. Ota käsitteiden tueksi esimerkiksi selittävät kuvat tai esineet.

Tuokioissa kerätään palautetta lapsilta kappaleista ja niiden mielekkyydestä. Voit kerätä palautteen suullisesti tai kuvia käyttäessäsi voit askarrella esimerkiksi hymy- ja surukasvomerkit, jotka lapset saavat tulla laittamaan lopuksi seinälle kuvien kohdalle mieleisiinsä kohtiin. Muista jokaisen tuokion päätteeksi kirjata muistiin suosituin kappale; tarvitset tietoa viidennessä tuokiossa!

ONNEA MATKAAN JA HAUSKOJA MUSIIKKIELÄMYKSIÄ LASTEN KANSSA!

1:liikenne

Työtavat: **laulu, tarvittaessa kaikulaulu, käsileikit**

Korostettava osatekijä: **tempo**

- Tempoa voidaan selittää esimerkiksi näyttämällä kuvia hitaasta ja nopeasta asiasta, kuten etana ja leopardi.
- Tempoa ilmennetään laulamalla kappaleita eri nopeuksilla.

Tarvitset:
Soiva siili-cd-levy, laulureppu ja laulukortit, *mahdollisesti tuokioon liittyvät teema- ja osatekijäkuvat ja kuvitetut sanat*

Musiikkituokion sisältö:

1. **Musiikkituokion ohjelman esittely** esimerkiksi kuvien avulla
2. **Aloituslaulu**
3. **Teeman "liikenne" esittely** kuvan tai esineen avulla
4. **Laulurepun laulukortit**

   "Autolaulu"
   "Bussilaulu"
   "Mopolaulu"
   "Pienen pieni veturi"

5. **Lopetuslaulu**
6. **Tuokion kertaus ja palaute**

Kerrataan, mitä lauluja laulettiin. Lisäksi kannattaa kerrata, millä eri tavoilla kappaleita laulettiin. Viimeisenä palautteen keruu lapsilta: Mikä kappale oli mieluisin ja mikä epämieluisin?

ESIMERKKITYÖTAPOJA LAULUREPUN KAPPALEISIIN

Lapsen huomio kiinnitetään kappaleissa eri tempoihin, joilla voidaan laulaa.

”Autolaulu”
”Bussilaulu”
”Mopolaulu”
”Pienen pieni veturi”

Liikenneaiheiset kappaleet voidaan toteuttaa kaikki samalla tyylillä, laulunopeutta vaihdellen. Kaikista kappaleista opetellaan vuorollansa sopiva määrä säkeistöjä kaikuperiaatteella. Sanojen opetteluun voi ottaa saman tien käsileikin, sillä se tukee sanojen oppimista.

Lauletaan ja leikitään vuorollaan kappaleet läpi muutamaan kertaan normaalissa tempossa. Sitten voidaan leikkiä kulkuneuvon kiihdyttävän eli ajavan hieman nopeampaa. (Tässä kohtaa voidaan näyttää tempo-kuvakorttia.)

Lauletaan ja leikitään kappaleet tai aikataulusta riippuen vain muutama säkeistö nopeammassa tempossa. Tämän jälkeen voidaan vielä nopeuttaa vauhtia, jolloin meno on jo hyvin vauhdikasta. Autolaulussa voidaan esimerkiksi leikkiä rallikuskeja.

Lopuksi sovitaan, että nyt kulkuneuvo saapuu pysäkilleen tai asemalle ja hidastaa vauhtia. Lauletaan hitaasti säkeistöt ja loppua kohden laulu voi oikein madella (kuten etana-kuvakortti).

Vinkkejä liikenne-teeman kappaleisiin:

- Muistetaan autoillessa turvavyöt, mopoillessa kypärät!
- Kappaleet kannattaa päättää hidastempoiseen laulamiseen, jotta lapset rauhoittuvat seuraavaa tekemistä varten. Hidas tahti rauhoittaa.

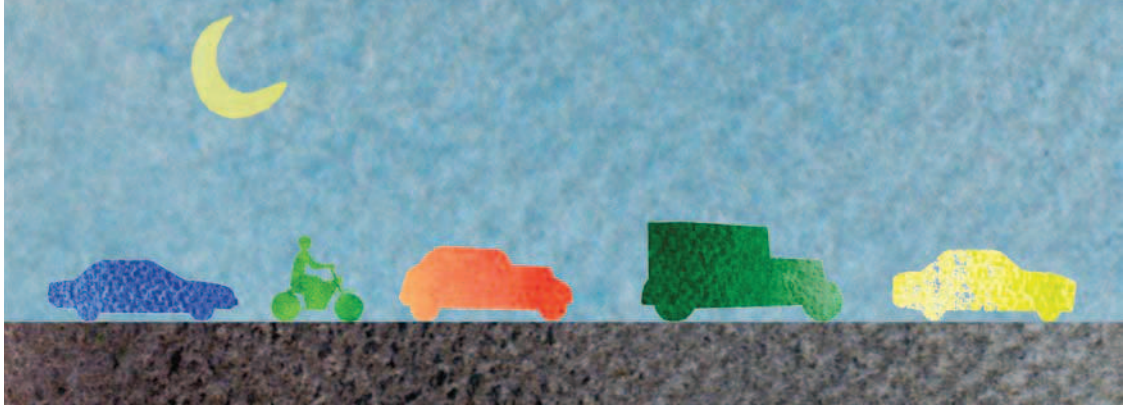

2:eläimet

Työtavat: **kaikulaulu, laulu, kuuntelu, käsileikit**

Korostettava osatekijä: **harmonia**

- Harmoniaa korostetaan kaikulaulun, ryhmissä laulamisen ja soittamisen avulla. Soi esimerkiksi yksi lauluääni ja useita ääniä erikseen tai yhdessä vuorotellen eri tavalla.
- Harmoniaa korostettaessa voidaan käyttää kuvia ”yksin-yhdessä” ja ”laulaa-hiljaa”, jolloin lapset muistavat, ketkä laulavat milloinkin.

Tarvitset:
Soiva siili-cd-levy, laulureppu ja laulukortit, *mahdollisesti tuokioon liittyvät osatekijäkuvat ja kuvitetut sanat, rytmisoittimia?*

Musiikkituokion sisältö:

1. **Musiikkituokion ohjelman esittely** esimerkiksi kuvien avulla
2. **Aloituslaulu**
3. **Teeman ”eläimet” esittely** kuvan tai esineen avulla
4. **Laulurepun laulukortit**

   ”Kolme varista”
   ”Metsämökin ikkuna”
   ”Pikkuiset kultakalat”
   ”Viisi pientä ankkaa”

5. **Lopetuslaulu**
6. **Tuokion kertaus ja palaute**

Kerrataan, mitä lauluja laulettiin. Lisäksi kannattaa kerrata, millä eri tavoilla kappaleita laulettiin. Viimeisenä palautteen keruu lapsilta: Mikä kappale oli mieluisin ja mikä epämieluisin?

ESIMERKKITYÖTAPOJA LAULUREPUN KAPPALEISIIN

Lapsen huomio kiinnitetään kappaleissa siihen, kuinka äänet voivat soida eri tavalla sekä yhdessä että erikseen.

”Kolme varista”
Harjoitellaan kappale ja käsileikki kaikuperiaatteella, ”yksin-yhdessä”-kortteja näyttäen sen mukaan, onko kyseessä ohjaajan ”yksin”-esilaulu vai lapsiryhmän ”yhdessä”-kaiku.

Kun kappale osataan, jaetaan ryhmä puoliksi ja laulettavat osiot siten, että puolet ryhmästä laulavat ”kolme varista..”-kohdan ja puolet ”silivati seilaa..”-kohdan. Apuna voivat olla laulaa-hiljaa kortit, jotta lapset muistavat, milloin on oman ryhmän vuoro laulaa.

Ohjaaja näyttää kortteja aina niin päin, kumman ryhmän vuoro on laulaa tai kuunnella. Jos kuvia ei ole, osoittamalla voidaan näyttää lauluvuorot. Korostetaan, kuinka monenlaisia lauluääniä voidaan muodostaa eri kokoonpanoilla.

”Metsämökin ikkuna”
Harjoitellaan kappaleen sanat kaikuperiaatteella, kuten edellisessä kohdassa on selitetty. Mukaan voi ottaa heti käsileikin. Leikistä voidaan tehdä erilaisia variaatioita ja harjoitella sisäistä laulamista niin, että tehdään vain käsileikki ilman laulua. Laulua voidaan myös vähentää säe säkeeltä, jolloin lopulta lauletaan kappale vain omissa ajatuksissa; ainoastaan käsileikistä näkyy, missä kohtaa kappaletta mennään.

”Pikkuiset kultakalat”
Harjoitellaan kappale esimerkiksi kuvitettujen sanojen avulla kaikuperiaatteella. Kun kappale osataan, mukaan voi ottaa käsileikin, johon kuuluu taputusta. Laululeikin jälkeen voi nostaa esiin sen, että lauluääniin voi yhdistää myös muuta ääntä kuten taputusta, jolloin yhteisääni on erilainen. Tähän kappaleeseen voidaan ottaa mukaan myös rytmisoittimia osalle ryhmästä (vuorotellen), jos työtavat ovat ryhmälle liian yksipuoliset.

”Viisi pientä ankkaa”
Harjoitellaan ja leikitään kappale. Isäankka-kohdassa voidaan näyttää ”hiljaa”- ja ”yksin”-kuvia, jolloin ohjaaja puhuu kohdan. Kun laulu päättyy yhteissäkeeseen, näytetään ”laulaa”- ja ”yhdessä”-korttia.

3:ihmiset

Työtavat: **laulu, kuuntelu, käsileikit, kehosoittimet, tanssi**

Osatekijä: **dynamiikka**

- Dynamiikkaa korostetaan laulamalla eri voimakkuusasteilla
- Avuksi voidaan ottaa esimerkiksi käsinuket hiiri ja karhu (pieni ääni vs. iso ääni) tai kuva isosta ja pienestä torvesta. Näillä selitetään eri voimakkuuksia musisoinnissa.

Tarvitset: Soiva siili-cd-levy, laulureppu ja laulukortit, Vipinää varpaissa-cd-levy, *mahdollisesti tuokioon liittyvät osatekijäkuvat tai käsinuket*

Musiikkituokion sisältö:

1. **Musiikkituokion ohjelman esittely** esimerkiksi kuvien avulla
2. **Aloituslaulu**
3. **Teeman "ihmiset" esittely** kuvan tai esineen avulla
4. **Laulurepun laulukortit**

   "Missä on peukalo?"
   "Posteljooni"
   "Leipuri Hiiva"
   "Tule ystäväksi"

5. **Lopetuslaulu**
6. **Tuokion kertaus ja palaute**

   Kerrataan, mitä lauluja laulettiin. Lisäksi kannattaa kerrata, millä eri tavoilla kappaleita laulettiin. Viimeiseksi palautteen keruu lapsilta: Mikä kappale oli mieluisin ja mikä epämieluisin?

ESIMERKKITYÖTAPOJA LAULUREPUN KAPPALEISIIN

Lapsen huomio kiinnitetään kappaleissa siihen, kuinka ääni voi soida erilaisilla voimakkuuksilla.

”Missä on peukalo?”
Kerrataan sormien nimet. Harjoitellaan kappale sormileikin avulla. Kappale on helppo ja usein tuttu kaikille, joten lapset pääsevät nopeasti mukaan. Kun kappale osataan, nostetaan tai lasketaan laulun voimakkuutta sen mukaan, minkä kokoinen sormi on kyseessä. Esimerkiksi peukalon kohdalla lauletaan normaalilla äänellä, keskisormen kohdalla voimakkaammin, pikkurillin kohdalla ihan hiljaa ja koko käden kohdalla oikein kovalla äänellä. Ennen laulua kannattaa kysyä lapsilta, kumpi heidän mielestään on suurempi, koko käsi vai nyrkki, jotta tiedetään, millä voimakkuudella lauletaan milloinkin.

”Posteljooni”
Kuunnellaan ”Posteljooni” cd-levyltä Vipinää varpaissa. Saa laulaa mukana. Tämän jälkeen tanssitaan tai marssitaan vapaasti kappaleen tahdissa. Ohjaaja voi säädellä volyymin voimakkuutta; kun volyymi on hiljainen, tanssitaan pieniä liikkeitä ihan hiljaa ja kun volyymi on kovalla, tanssitaan voimakkaasti suurilla liikkeillä. Kannattaa lopettaa kappale hiljaiseen volyymin ja tanssiin, jotta tunnelma rauhoittuu.

”Leipuri Hiiva”
Harjoitellaan kappale kaikuna ja käsileikin avulla. Kun kaikki osaavat sanat ja leikin, kokeillaan laulaa ja leikkiä kappale suureen ääneen ja jättikokoisilla käsiliikkeillä. Lopuksi lauletaan ja leikitään aivan pikkuruisilla lauluäänillä ja käsiliikkeillä.

”Tule ystäväksi”
Harjoitellaan kappale tarvittaessa kaikuna ja otetaan mukaan taputukset, tömistykset ja hyppy. Kun sanat ja liikkeet ovat hallussa, voidaan laulaa kappale suurella jättiläisen äänellä isoin tömistyksin, taputuksin ja hypähdyksin. Tämän jälkeen mennään kyykkyyn ja lauletaan kuiskaten, pienin sormitaputuksin ja hiljaisin tassutuksin.

4:maailman ihmeet

Työtavat: **laulu, kuuntelu, käsileikit, kehosoittimet, rytmisoittimet**

Osatekijä: **rytmi**

- Rytmiä korostetaan säestämällä kappaletta keho- ja rytmisoitinten avulla
- Rytmisoitinten ja rytmittämisen harjoitteluun voidaan ottaa esimerkiksi keho- ja rytmisoitinten kuvat.
- Ennen laulurepun kappaleita voidaan tehdä rytmiharjoituksia eri kehosoittimilla.

Tarvitset:
Soiva siili-cd-levy, Fröbelin palikat- cd-levy, laulureppu ja laulukortit, rytmisoittimia kuten marakasseja, tamburiineja ja rytmikapulat, *mahdollisesti tuokioon liittyvät teema- ja osatekijäkuvat sekä kuvitetut sanat.*

Musiikkituokion sisältö:

1. **Musiikkituokion ohjelman esittely** esimerkiksi kuvien avulla
2. **Aloituslaulu**
3. **Teeman "maailman ihmeet"** kuvan tai esineen avulla
4. **Laulurepun laulukortit**

   "Apinaorkesteri"
   "A ram sam sam"
   "Ihhahhaa"
   "Leijonan metsästys"

5. **Lopetuslaulu**
6. **Tuokion kertaus ja palaute**
   Kerrataan, mitä lauluja laulettiin. Lisäksi kannattaa kerrata, millä eri tavoilla kappaleita laulettiin. Viimeiseksi palautteen keruu lapsilta: Mikä kappale oli mieluisin ja mikä epämieluisin?

ESIMERKKITYÖTAPOJA LAULUREPUN KAPPALEISIIN

Lapsen huomio kiinnitetään kappaleissa rytmiin ja siihen, kuinka laulua voi säestää tai rytmittää keho- tai rytmisoittimilla.

"Apinaorkesteri"
Jos mahdollista, tämän kappaleen olisi hyvä nousta repusta vasta musiikkituokion loppupäässä, sillä siinä voidaan tehdä monenlaisia harjoitteita. Lisäksi rytmisoittimet innostavat lapsia ja he jaksavat keskittyä loppuun asti.

Kappaleesta kannattaa ensimmäisellä kerralla harjoitella vain kertosäkeistö, sillä se on helppo. Tahtia voidaan hakea rytmikäsien avulla tai suoraan rytmisoittimia soittamalla.

Ryhmä voidaan jakaa puoliksi ja toiselle puoliskolle annetaan soittimet. Harjoitellaan oikea rytmi, jonka jälkeen toinen puoli ryhmästä säestää ja toinen puoli laulaa. Tehdään vaihto. Jos soitto ja laulu sujuvat hyvin, voidaan jakaa molemmille ryhmille eri soittimet ja soittaa ja laulaa säkeissä sekä yhdessä että vuorotellen.

Esimerkiksi: Kun toinen ryhmä soittaa, toinen laulaa "Apinaorkesteri, aarniometsän suojassa harjoitteli" ja sitten vaihtuu, että ensin soittanut puolisko laulaa "Apinaorkesteri, hetken aikaa meitä viihdytti" ja toinen puoli soittaa rytmisoittimilla.

Vuorottelusoittamisessa olisi hyvä olla käytössä "soittaa - laulaa"-kuvakortit, jotta lapset pysyvät perässä, kumman ryhmän vuoro on tehdä mitäkin.

"A ram sam sam"
Jos mahdollista, tämän kappaleen olisi hyvä nousta repusta ensimmäiseksi sen yksinkertaisuuden vuoksi. Harjoitellaan kappale, käsirytmitykset ja leikki.

"Ihhahhaa"
Tässä kappaleessa voidaan ensin harjoitella rytmi taputtamalla käsiä polviin kappaleen tahdissa. Tämän jälkeen otetaan rytmikapulat "kavioiden kopseeksi." Kun sanat ja rytmi osataan, lauletaan kappale säestäen kapuloilla. Jos lasten on vaikeata sekä laulaa että soittaa samanaikaisesti, voidaan ryhmä jakaa puoliksi ja vuorotella laulu- ja soittovuoroja.

"Leijonan metsästys"
Tämä rytmikäs kappale kuunnellaan, lauletaan, leikitään ja soitetaan kehosoittimien avulla Fröbelin palikat-cd-levyn Leijonan metsästys-kappaleen mukana. Jos et osaa entuudestaan laulun käsileikkiä, ohjeet kannattaa katsoa internetistä. Ohjaaja toimii kappaleessa esilaulajana, joten käsileikki kannattaa osata.

5:matkamuistot

Työtavat: **Laulu, kuuntelu, käsileikit, kehosoittimet, rytmisoittimet**

Musiikkimatkan viimeinen kokoava musiikkituokio, ”Matkamuistot”:

- kaikki neljä teemaa esiintyvät tuokiossa
- jokaisesta edellisestä musiikkituokiosta yksi suosituin kappale
- laulut voidaan toteuttaa samalla tavoin kuin edellisillä kerroilla, osatekijöitä korostaen
- osatekijät kertautuvat
- soveltaminen sallittua!

Tarvitset *esimerkiksi:*
Soiva siili-cd-levyn raita3 aloituslauluksi, kaikki teemakortit tai -esineet, laulureppu ja laulukortit, rytmisoittimia, tuokioon liittyvät osatekijäkuvat sekä kuvitetut sanat, muita cd-levyjä?

Musiikkituokion sisältö:

1. **Musiikkituokion ohjelman esittely** esimerkiksi kuvien avulla
2. **Aloituslaulu**
3. **Tuokion esittely:** tuokioon kerätty lasten suosikkikappaleita
4. **Laulurepun laulukortit**

Suosituin kappale jokaisesta edellisestä tuokiosta

5. **Lopetuslaulu**
6. **Tuokion kertaus ja palaute**

Kerrataan, mitä lauluja laulettiin. Lisäksi kannattaa kerrata, millä eri tavoilla kappaleita laulettiin. Jos teemakuvat ovat käytössä, voidaan muistella myös musiikkituokioiden hauskimpia teemoja. Viimeiseksi palautteen keruu lapsilta: Mikä kappaleista oli mieluisin ja mikä epämieluisin?

ESIMERKKITYÖTAPOJA LAULUREPUN KAPPALEISIIN

Tuokiossa muistellaan edellisiä suosikkikappaleita ja niissä käsiteltyjä teemoja ja osatekijöitä.

Olet aiemmissa tuokioissa kerännyt lapsilta palautetta heidän suosikkikappaleistaan. Ota viimeiseen tuokioon ne kappaleet, jotka ovat olleet suosituimpia. Muista kertoa tästä lapsille, että kyseessä on heidän "äänestämiään" kappaleita.

Kappaleet voidaan toteuttaa samalla tavalla kuten aiemmissa tuokioissa, mutta soveltaminenkin onnistuu, sillä kaikki kappaleet ovat tuttuja! Tarkoitus olisi, että osatekijät ja teemat kertautuvat tuokiossa.

Rytmisoittimia voidaan esimerkiksi ottaa mukaan useampiin kappaleisiin, kuten harmonia-osatekijän kappaleeseen.

Tuokiossa tulee käsitteiden luokittelua, kun laulukortteja nostettaessa voidaan miettiä, mihin teemaan kappale kuuluu.

Matkamuistot - musiikkituokio on Musiikkimatkalle turvallinen ja mukava päätös, jossa muistellaan yhdessä opittuja ja koettuja asioita.

LIIKENNE

Autolaulu

Autolla ajetaan varo-varovasti,
ettei kaatuisi kallis lasti.
Suoraa tietä, suoraa tietä
mäkiä on matkan varrella.
Pois kaikki lapset alta,
tie näyttää kapealta.
Mittari näyttää yheksääkymppiä,
jarrut on epäkunnossa!
(Kaisto, Muhonen & Peltola 2007, 50.)

Bussilaulu

Pyörät ne pyörivät ympäri,
ympäri, ympäri.
Pyörät ne pyörivät ympäri,
koko päivän.

Torvi se töötötti tööt tööt tööt,
tööt tööt tööt, tööt, tööt tööt.
Torvi se töötötti tööt tööt tööt,
koko päivän.

Pyyhkijät pyyhkivät viuh viuh viuh,
viuh viuh viuh, viuh viuh viuh.
Pyyhkijät pyyhkivät viuh viuh viuh,
koko päivän.

Ihmiset ajella hytkytti,
hytkytti, hytkytti.
Ihmiset ajella hytkytti,
koko päivän.
(Kari 2000, 166)

Mopolaulu

Mikäs se tuolla kolottaa?
Se taitaa olla mopo!
Mopo, mopo, mopo,
mopo, mopo, mopo,
mopo sanoo: put put put.
(Pohjola, Sariola & Simola-Isaksson 1985, 70.)

Pienen pieni veturi

Pienen pieni veturi, aamulla kerran
hieroi hyvin savuisia silmiään.
Sitten se pihisi ja puhisi ja yski:
tsuku tsuku tsuku tsuku lähdetään.
(Ollanranta & Simojoki 1994, 114.)

ELÄIMET

Kolme varista

Kolme varista
istui aidalla.
Silivati seilaa, silivati seilaa,
yksi lensi pois.

Kaksi varista
istui aidalla.
Silivati seilaa, silivati seilaa,
toinen lensi pois.

Yksi varis vaan
istui aidalla.
Silivati seilaa, silivati seilaa,
sekin lensi pois.

Kolme varista
istui aidalla
Silivati seilaa, silivati seilaa,
kaikki lensi pois.
(toim. Kari 1993, 87.)

Kas, metsämökin ikkuna

Kas, metsämökin ikkuna,
sielt tonttu ulos kurkistaa,
ja jänö laukkaa laputtaa
ja oveen kolkuttaa.
"Auta, auta pyydän sua,
metsämies kun vaanii mua!"
"Sulle suojan tarjoan,
siis kätes ojenna."
(toim. Järvenpää 1997, 26)

Pikkuiset kultakalat

Pikkuiset kultakalat lammessa ui,
pikkuinen kalaäiti huolestui:
uikaa, uikaa, jos osaatte!
Ja ne uivat ja uivat, sen uskotte.

Hop hop däpä däpä, hop hop huu.
Hop hop däpä däpä, hop hop huu.

Hop hop däpä däpä, hop hop huu.
Ja ne uivat ja uivat, sen uskotte.
(Terveysnetti i.a.)

Viisi pientä ankkaa

Viisi pientä ankkaa lähti leikkimään
vuorten taakse, kauas pois.
Äiti-ankka sanoi kvaak kvaak kvaak,
mutta vain neljä ankkaa tuli takaisin.

Neljä pientä ankkaa…
mutta vain kolme ankkaa tuli takaisin.

Kolme pientä ankkaa…
mutta vain kaksi ankkaa tuli takaisin.

Kaksi pientä ankkaa…
mutta vain yksi ankka tuli takaisin.

Yksi pieni ankka…
muttei yhtään ankkaa tullut takaisin.

Puhuen: Mutta silloin isä-ankka nousi lammesta
ja sanoi mahtavalla äänellä:
"KVAAK!"
Laulaen: Ja niin viisi ankkaa tuli takaisin!
(Alho & Perkiö 1988, 19.)

KAPPALEIDEN SANAT

IHMISET

Leipuri Hiiva

Työnnän pullat uunihin,
vedän valmiit takaisin,
näin piipusta nyt savu kohoaa.
Leipuri Hiiva, hän asuu Kumputiellä
hän pullat kauniit leipoo siellä.
Näin piipusta nyt savu kohoaa.
(toim. Nina Bell 2006, 17.)

Missä on peukalo?

Missä on peukalo? Missä on peukalo?
Täällähän minä, täällähän minä!
Mitä sulle kuuluu? Kiitoksia hyvää!
Juostaan pois! juostaan pois!

Missä on etusormi? Missä on etusormi?
Täällähän minä…

Missä on keskisormi? Missä on keskisormi?
Täällähän minä…

Missä on nimetön? Missä on nimetön?
Täällähän minä…

Missä on pikkurilli? Missä on pikkurilli?
Täällähän minä…

Missä on koko käsi? Missä on koko käsi?
Täällähän minä…

Missä on nyrkki? Missä on nyrkki?
Täällähän minä, täällähän minä!
Mitä sulle kuuluu? Kiitoksia hyvää!
Juostaan pois! Juostaan pois!
(Ollanranta & Simojoki 1994, 50.)

Posteljooni (Vipinää varpaissa-CD)

Minä olen pikku poika posteljoon
ja posteljoon ja posteljoon.'
Minä olen pikkupoika posteljoon
ja kiertelen ympäri Suomen maan.

Minäpä se jakelen ne kirjeet ja muut
ja kirjeet ja muut ja kirjeet ja muut
Minäpä se jakelen ne kirjeet ja muut
ja naurussa ompi tyttöjen suut.

Eikä mua ilahuta mikkään muu,
ei mikkään muu, ei mikkään muu,
eikä mua ilahuta mikkään muu,
kuin siniset silmät ja naurava suu.

Tule ystäväksi

Tule ystäväksi näin, kaveriksi nimittäin,
meillä hauskempaa on käsikkäin.
Tule ystäväksi näin, kaveriksi nimittäin,
meillä hauskempaa on käsikkäin.

Kädet yhteen lyön, *(taputtaen)*
jaloillani tömistän, *(taputtaen)*
sitten lopuksi näin hypähdän.
Hui! *(Hyppy)*
Kädet yhteen lyön, *(taputtaen)*
jaloillani tömistän, *(taputtaen)*
sitten lopuksi näin hypähdän. Hui!*(Hyppy)*
(Kari 2000, 51.)

MAAILMAN IHMEET

Apinaorkesteri (Rokkikokki 2009.)

Apinaorkesteri,
aarniometsän suojassa harjoitteli
Apinaorkesteri,
hetken aikaa meitä viihdytti.

Ihhahhaa

Ihhahhaa, ihhahhaa, hepo hirnahtaa.
Ihanaa, ihanaa, onhan ratsastaa.

Juokse, hepo hiljaa, kannat pikku Siljaa.
Kanna kotiin saakka, kevyt kallis taakka.

Ihhahhaa, ihhahhaa, hepo hirnahtaa,
ihanaa, ihanaa onhan ratsastaa.
(Ollanranta & Simojoki 1994, 30)

A ram sam sam

A ram sam sam,
a ram sam sam,
kudi kudi kudi kudi kudi
ram sam sam.
A ram sam sam,
a ram sam sam,
kudi kudi kudi kudi kudi
ram sam sam.

Me tässä, me tässä,
Me tässä, me tässä,
kudi kudi kudi kudi kudi
ram sam sam.
Me tässä, me tässä,
Me tässä, me tässä,
kudi kudi kudi kudi kudi
ram sam sam.
(Kari 1993, 16.)

Leijonanmetsästys (Fröbelin palikat-CD)

Leijonaa mä metsästän (x2)
Tahdon saada suuren (x2)
Enkä pelkää ollenkaan (x2)
Edessä on ruohikko (x2, *puhuen*)
Tiheä,viiltävä, ruohikko (x2)

Sitä ei voi ylittää (x2)
Sitä ei voi alittaa(x2)
Sitä ei voi kiertää(x2)
Täytyy mennä lävitse (x2, puhuen)
viuh viuh viuh viuh viuh….

Leijonaa mä metsästän…..

Edessä on suo (x2)
Märkä, upottava suo (x2)

Sitä ei voi ylittää…..
Täytyy mennä lävitse (x2, puhuen)
Slurps slurps slurps slurps……

Leijonaa mä metsästän…….

Edessä on joki. (x2)
Kylmä, syvä joki. (x2)
Sitä ei voi ylittää……
Täytyy mennä siltaa myöten (x2, puhuen)
Tömps tömps tömps tömps….

Leijonaa mä metsästän…..

Edessä on vuori. (x2)
Vuoressa on luola. (x2)
Sitä ei voi ylittää…..
Täytyy mennä luolaan.(2x, puhuen)

Luolassa on pimeää. (x2, puhuen)
Luolassa on kylmä. (x2, puhuen)
Jotain pehmoista. (x2, puhuen)
Jotain karvaista. (x2, puhuen)
Iiiiik, leijona! (x2, huutaen)
…pakomatka sillan yli, suon ja ruohikon läpi….
Ovi auki!(x2) Ovi kiinni! (x2)

Vihdoin kotona! (2x)

LOPPULAULU

Suljen ihanan soittorasian
kierrän lauluni kippuraan.
Muiston mukavan taskuun taputan
siihen saakka kun tavataan.

Lal-lal-la-la-laa lal-lal-la-la-laa
lal-lal-la-la-laa lal-lal-laa

(Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1991, 143)

KAPPALEIDEN LÄHDETEOKSET

Alho, Eeva & Perkiö, Soili 1988. Laulun aika. Viisi pientä ankkaa. Porvoo: WSOY.

Bell, Niina (toim.) 2006. Ystäväni tuttavani. Laululeikkejä lapsille. Leipuri Hiiva. Helsinki: Tammi.

Hongisto-Åberg, Marja; Lindeberg-Piiroinen, Anne & Mäkinen, Leena. Hip hoi, musisoi! Loppulaulu. Espoo: Fazer Musiikki.

Järvenpää, Leena (toim.) 1996. Laula laula lapseni. Kas metsämökin ikkuna. Posteljooni. Helsinki: Lasten parhaat kirjat.

Kaisto, Liisa; Muhonen, Sari & Peltola, Saila 2007. Musiikin mestarit 1-2. Ärde Pärde. Autolaulu. Keuruu: Otava.

Kari, Virpi 1993. Lasten kultainen laulukirja 2. A ram sam sam. Kolme varista. Espoo: Fazer Musiikki.

Kari, Virpi 2000. Suuri toivelaulukirja. Lastenlauluja. Bussilaulu. Tule ystäväksi. Hämeenlinna: Karisto.

Ollanranta, Ritva & Simojoki, Maija 1994. Meidän muksun laulut ja leikit. Ihhahhaa. Pienen pieni veturi. Helsinki: Otava.

Pohjola, Erkki; Sariola, Eeva-Leena & Simola-Isaksson, Inkeri 1985. Piiri pieni pyörii. Musica 1-2. Helsinki: Fazer Musiikki.

Terveysnetti i.a. Vinkkipankki. Pikkuiset kultakalat. Viitattu 11.10.2012. http://terveysnetti. turkuamk.fi/perhenetti/liikunnanpositiivisetvaikutukset/pikkuiset.html

CD-levyt

Fröbelin palikat 1991. Fröbelin palikat. Leijonan metsästys. Raita 18.
Kansantanssi nuorten Liitto Ry i.a. Vipinää varpaissa. Posteljooni. Raita 14.
Kyösti & Markus i.a. Soiva siili. Äänenavauslaulu. Raita 3.
Rokkikokki 2009. Apinaorkesteri. Raita 1.

Kuvitus

Natalia Baczynska Kimberley

KUVAEHDOTUKSIA MUSIIKKITUOKIOIDEN TUEKSI

A-LOI-TUS-LAU-LU

LAU-LU-REP-PU

LOP-PU-LAU-LU

LII-KEN-NE

E-LÄI-MET

IH-MI-SET

MAA-IL-MAN IH-MEET

Lähteet:

Papunet 2012. Kuvapankki. Viitattu 8.10.2012.
http://www.papunet.net/materiaalia/kuvapankki

KUVAEHDOTUKSIA MUSIIKKITUOKIOIDEN TUEKSI

LAU-LAA

SOIT-TAA

YH-DES-SÄ

YK-SIN

HIL-JAA

KÄ-DET

JA-LAT

NO-PEA

HI-DAS

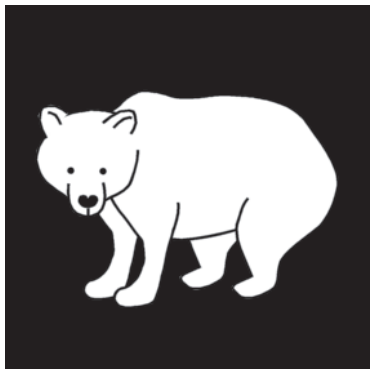
(I-so ää-ni)

(Pik-ku-ää-ni)

Lähteet:

Papunet 2012. Kuvapankki. Viitattu 8.10.2012.
http://www.papunet.net/materiaalia/kuvapankki